

a/9

10222

SALLA SÁNDOR

SAROGLYA

MAGYAR TÉKA KIADÁS

A szegedi állami egyetemi
Petőfi Sándor Kollégium
tulajdona.

A SZEGEDI
HORTHY-DIÁKOTTHON
KÖNYVTÁRA
Szakleltári szám: I. 15.
Címtári szám :
Elhelyezés : I.

BALLA SÁNDOR

SAROGLYA

REGÉNY

A szegedi állami egyetemi
Petőfi Sándor Kollégium
könyvtára
Szakleltári szám: 10/9
Címtári szám:
Elhelyezés:

~~9 lap 176 oldal~~
Szeged, 1938. dec. 13.
Heuman

„MAGYAR TÉKA” KIADÁS

SZEGED, 1938.

7,31

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
Magyar Irodalomtörténeti Intézetének Könyvtára

Leír. napló: _____ Lsz.: 10222

_____ csoport: _____ szám.

Árpád nyomda Szeged. Nyomdáért felel Szittner János.

I.

Október vége felé járt az idő, de a nap még mindig csodálatos melegséggel árasztotta el a várost. Az emberek boldogan élvezték a nyár késői ajándékát. A sétatereken könnyű ruhákban ültek az öregek, a ráérő nyugdíjasok, eszükbe sem jutott reumájuk, szinte tavaszias izgalommal nézték a gyermekekkel foglalkozó nevelőnőket. A város utcáján egész nap, de különösen este felé, élénken kerülgette egymást a két nem fiatalsága. A nők fáradhatatlanul gyalogoltak a korzón s csak az őket összeroskadva követő kutyák siralmas ván-szorgásából lehetett következtetni teljesítményükre. Igaz, a legtöbb eb nem bernáthegyi, vagy jól futó agár volt, hanem sokkal gyengébb fizikumú díszkutyá, mely azonban annyira kikristályosodott az ős kutyaanyagból, hogy csak az eb-adó fizetése emlékeztetett eredeti mivoltára.

A korzó deli férfiai már nem követtek el ilyen barbár állatkinzást. Ők nem élő kutyákkal, hanem kimúlt lovak sörényével igyekeztek hatni a fogékony női lelkekre. A valamikor paripák díszéül szolgáló sörényeket a nagyfantáziájú szabók pazar bőkezűséggel tömték a világ két tája felé ágaskodó vállakba. Ezért néha a szűk utcán komoly forgalmi akadályt okozott, amikor egy-egy fiatal emberekből álló ménes összekarolva, ragyogó fogakkal és almásszürke nyakkendőkkal, harsány nyerítéssel végig robogott a korzón.

A kisvárosnak tehát úgyszólván minden ép-

„szellem nélküli munkát“, hogy már második féléve még a környékét is elkerülték a tudományok lélekölő csarnokának. A kölcsönös rokonszenv tehát hamar kialakult közöttük, amit nagyban elősegített Tibor atyjának előkelő állása és gazdagsága is. Idősb Bakos Tibor doktor ügyvéd, kormányfőtanácsos s így méltóságos úr volt, mely előkelő ismeretséget az egyszerűbb származású Jóska és Dénes nem tartott előnytelennek. Sűrűn tanyáztak együtt Tiborék elegáns, hatszobás lakásában, ahol a szülők szívesen látták a szerény, jó megjelenésű fiúkat. Előnyösen elmélyítette Bakoséknál a rendesen magasröptű vitát az ilyen alkalmakkor szokásos uzsonna, amely mindig alkalmazkodott a mélyen szántó, súlyos témákhoz, s kávé helyett kiadós hideg sültekből állott. A kifőzések sovány kosztján táplálkozó filozopterekre nagy és lelkesítő hatással volt egy-egy ilyen uzsonna, melynek ösztökélő ereje folytán egyre közelebb jutottak a világ összes problémájának megoldásához.

Természetesen mindegyik erősen kiváló, de még kialakulóban lévő tehetségnek érezte magát. Egyelőre a két filozopter verset, tanulmányt, novellákat irogatott. Az azonos működési és érvényesülési terület nem zavarta meg köztük a barátságot, mert titokban mindegyik értékesebbnek tartotta magát a másiknál. Saját fölényük tudatában szinte versenyeztek egymás alkotásainak dícséretében, ami biztosíték volt arra, hogy jóvátehetetlenül bele fognak kerülni az irodalomtörténetbe, ha azt ők maguk szerkesztik. Az esetleges írói féltékenységet elhárították azzal, hogy felváltva művelték az egyes műfajokat. Ha Dénestől verset hozott a helyi Híradó, a következő vasárnapra Jóska kis esszét vagy krokít írt. Amikor pedig

Jóskának jelent meg húsz-huszönöt versecskével aprócska kötete, Dénes fáradhatatlanul üldözött ismerőst és ismeretlent előfizetésért, kérlelhetetlenül rázva fel a tunyaságba süllyedt lelkeket a nagyjelentőségű kulturális esemény iránt.

Ezeket a műveleteket határozottan tehetséggel végezték, s így érthető, hogy Dénes verskötetete, a tizenhatoldalas „Én és a világ“ majdnem kétszáz példányban fogyott el. Amiből több mint százat ki is fizettek. Jóska könyve, „Virágénekek hiánya a bronzkorszak kultúrájában,“ már kisebb érdeklődést keltett, ami az elvont téma következtében teljesen érthető is volt. Az irodalmi körök alig palástolható újjongással fogadták a két korszakalkotó művet. A kritikák nemcsak hogy kedvezőek voltak, hanem fékezhetetlen örömmámmorral üdvözölték a két szerzőt, akiktől „még igen sokat vár a világirodalom.“ Az írók szobájában kifüggesztett és bekerezett beszámolók tanúsága szerint összesen hat ismertetés jelent meg a lapokban, melyek közül kettőt a szerzők, négyet pedig ugyancsak a szerzők írtak, de álneven. Ez azonban cseppet sem csökkentette önbizalmukat, egyrészt, mert a befutott írókat elfogultaknak, irigyeknek s legnagyobb részüket tehetségtelennek tartották, másrészt, mert ez nem is volt lényeges. Fő, hogy dicsérő kritikák jelentek meg nyomtatásban, amit a nagyközönség olvashatott.

Tibor már sokkal komolyabb jelenségnek mutatkozott. Egyelőre azonban csak nagy, igen nagy képességeket érzett magában, amelyek még nem törtek elő a titkos mélységekből. Szándékosan nem alkotott eddig még semmit, de nyugodt volt, mert tudta, hogy ez az a bizonyos vihar előtti szélcsend. Most már hetek óta szörnyű lelkitusában fontolgatta, hogy milyen területen vetítse ki

magából a lefojtva dübörgő tehetséget. Jogásznak indult, de ez nem érdekelte. Az irodalmi érvénysülés is felmerült előtte, azonban itt sem talált méltó keretet képességeihez, mert amint helyesen megállapította, ma minden második ember író. Nem akart erre a pályára lépni barátai miatt sem, nehogy azok irodalmi sikereit elhomályosítsa a maga kétségtelenül felsőbbrendű lángelméjével. „Különben is, erre bármikor ráérek, hiszen csak egyszer kell tollhoz nyúlnom s rögtön az egész ország fölfigyel rám ; csak akarat kérdése az egész“ mondotta magában fölényes önbizalommal.

Hires festő is lehetett volna, hiszen kora gyermeksége óta rajzolgatott s már elemista korában nagy jövőt jósolt számára ezen a pályán öreg házitánítója. Azóta többször kezébe vette az ecsetet, de mindjárt kedvetlenül le is tette, mivel úgy érezte, hogy vérmérsékletéhez képest ez a hivatás nem elég dinamikus. Végigpróbált minden festői irányt, hogy megállapíthassa, melyik felelne meg legjobban egyéniségének. De egyik sem elégítette ki. Az iránykeresés vajadásában különösen zavarta hozzátartozóinak nyomasztó sürgetése. Főleg apja nógatta, aki egyszerű sorból küzdötte föl magát a kormány fő tanácsadójáig, és szeretett volna egy valóságos művészt látni családjában.

— Legkönnyebben ezen a pályán lehet meggazdagodni — s lelkesen igazította meg szemüvegét apró, fölfelé kunkorodó orrán. A sovány, alacsony emberke mindig tűzbe jött, ha arra gondolt, hogy ő egy kiváló művészt nemzett. Még most is büszkeség dagasztotta beesett mellét, mikor naponta megemlékezett arról, hogy fia, a gyermek Tibor, megnyerte az önképzőkör első díját, egy könyvet, a „Tiszta élet titkát“, s a borítékot

a kedves rajztanár így címezte meg: „ifjú Bakos Tibor festőművész úrnak“... Elragadtatásában ötven fillért adott a szolgának, s ezt az úri könnyelműségét máig sem bánta meg.

Tibornak tehát állandó lelki harcai voltak. Született szeméremérzetével pirulva gondolt arra, hátha akkor jön majd rá, hogy nem a festészethez van tehetsége, amikor már híres művész lesz. Mégis, mivel családját meg akarta nyugtatni, festett néhány képet. Sajnos ezek közül csak egy maradt otthon. A többi szétkapkodták a rokonok, akik áhítattal léptek mindig a birtokukba került festmény elé, mert fogalmuk sem volt a jelentéséről. Tibor, noha egy igazi művész konokságával lázadozott a kényszer ellen utolsó percig, végül mégis megmutatta oroszlánkörmeit. Egészen egyéni, egyik irányhoz sem beskatulyázható stílusban alkotott, melyben azonban valahogy mégis benne voltak az összes festői irányzatok. Legnagyobb műve, egy problémákkal teli festmény, hatalmas arany keretben pompázott ebédlőjük falán, és nyugtalanító hatása ellenére is megkapta a szemlélőt. Világoskék háttérből magas, sötét oszlop emelkedett ki, karcsú toronyként délcegen állva a csillogó víz partján. Figyelmebben nézve azonban nyitott pezsgős üvegre emlékeztetett, amely kecsesen támaszkodott a mellé heverő talpas pohárra. Az is lehet, hogy sötét, feltörő vulkán remegett a vásznon, ámbár óriási szivarhoz is hasonlított, amint a szürkés pernye közül elgondolkoztatóan mered keretének felső része felé. Ha még tovább szemlélte az ember, inkább egy széthajtott szárú nadrágot látott, melynek egyik ága sejtelmesen rövidebb volt a másikonál. El sem képzelhető az atya óriási öröme, mikor látta, hogy a csodálatos festmény milyen kü-

lönböző hatások kiváltásával nyűgözi le az udvarias nézőket.

Tibor azonban atyja minden tiltakozása ellenére is letette az ecsetet. Kijelentette, ha erősza-
kos úton akarnak beleavatkozni tehetsége kibonta-
kozásába, kiírt magából minden képességet és hi-
vatalnoknak megy. E szörnyű fenyegetés hatott a
hiú atyára. annál is inkább, mert ismerte fia ma-
kacs természetét, s tudta, hogy az meg is való-
sítja elhatározását. Tehát nem zaklatta tovább.

Azóta eltelt néhány év, s a hozzátartozók
közül senki sem sejtette, hogy milyen rendkívüli
fejlődés ment végbe Tiborban, aki újabban szoci-
ális problémákkal foglalkozott.

A három ifjú néhány percig szótlantul ült az
asztalnál. Fensőbbségük és kiváltságos mivoltuk
tudatában jóindulatúlag s megértőleg nézték a
kocsma gyarló közönségét, mely minden időben
meglehetősen azonos volt. Tiborék úgyszólván na-
ponta megfordultak itt, s látásból majdnem min-
denkit ismertek. A söntést üveges, alul pirosra
estett ajtó választotta el a különszobától. Az üve-
gen vékony, átlátszó függöny lógott, amely meg-
zavarta ugyan bentről a kilátást, viszont így sokkal
érdekesebben lehetett találgatni, ha megnyílt az
ajtó, hogy vajjon ki jött be azzal a két jóalakú
nővel? A kívülről benézők pedig bizonyára kel-
lemes izgatottsággal lesték, vajjon ki az a három
jóképű, komoly és felsőbbrendű fiatalember, akik
elefántcsonttoronyukból kikönyökölve üldögéltek es-
ténként a füstös teremben.

A kis helyiségben ma nem voltak sokan. A
szomszédos asztalnál egyik mindennapos vendég
búsult feleségével vagy barátnőjével. Annyit tud-
tak róla, hogy nyugalomba vonult nyomdász, aki
minden este bejön egy kövér, zord arcú fiatal nő-

vel, megisznak egy liter bort szódával, majd anélkül, hogy egész idő alatt egy szót is szólnának egymáshoz, eltávoznak. A férfi túl volt már az ötvenen, sovány, rossz fogú, vízenyős kék szemével hosszú negyedórákon át figyelte a kályha ajtajának rézgombját. Elválhatatlan barátnője hűségesen megosztotta vele a nézést. Az első időkben, amikor Tiborék a kocsmába járni kezdtek, a hölgy csábosan szemlélte a barátokat egyenként és külön-külön, de minden eredmény nélkül. Igaz, hogy vékony szájjával, apró szemeivel és fogaival, terjengős alakjával nem igen hatott villanyozólag a férfiakra. Hát még e magasröptű lényekre, akiknek lelke és szelleme mindig a legmélyebb problémákkal vívódott, s akik határtalanul megvetettek minden nyárspolgárias, tömegeknek való örömet, ahová a nőt is sorozták. Néha ugyan találgatták, milyen viszony lehet a két furcsa ember között, kik csak akkor szóltak egymáshoz, mikor összevesztek. Ilyenkor, mint Tiborék megállapították, a nő mérgesen elfordult az öreg nyomdásztól s dacosan a mennyezetre meredt. De nem sokáig bírta a haragot: ismét nézni kezdte a kályha rézgombját. Kibékültek.

A bejárat melletti asztalnál egy fiú s egy leány ült. A leány, szőke fejével, nagy orrával, lógó ajkával és a fiúval hűséges látogatója volt a Szépasszony kocsmájának. Ellentétben a nyomdász-párral, állandóan beszéltek és nevetgéltek. A hosszú, vékony fiú szájából, mint kályha rostélyán a parázs, vörösén csillogtak elő az arany fogak.

A harmadik asztalnál három ingujjra vetkőzött városi tisztviselő kártyázott. Alsóztak, ittak, igyekeztek könnyebben kívárni a teljes nyugdíjat. Még egy idős pár ült a teremben, akik házastársak lehettek, mert a férfi kezdetben ujságot olva-

sott, majd csámcsogva evett, utána fogait piszkálta kitarтоan és lelkiismeretesen. Az asszony csöndesen nézte, s ha néha megszólalt, mindig csak ezt zengte kérlelően szelíd hangja: „fiam ne igyál annyit!” Mire a férfi mindig újra töltött és ivott.

A Szépasszony helyettese, Böske, már hozta is a bort. Ő volt a kocsmának fő vonzereje a jó italok mellett. A középtermetű, piros arcú, nagy fekete szemű leány, kissé egészségesen vastag lábain hordozta formás mellét és csípőjét az asztalok között, s mély, mindenben csodálkozó hangján mindenkihez volt egy kedves szava. Fiatalkorát, saját bevallása szerint alig tizenhét éves. Nem régen került a városba távoli rokonához, a szépasszonyhoz, aki kocsmájában alkalmazta borai mellé.

Böske megállt az asztal előtt és csillogó szemmel nézte a költőket. Letette a bort s várta, hogy megszólítsák. Könnyű nyári ruha feszült rajta, mely egyáltalán nem megnyugtatólag hatott a három művészre. A szellem emberei, anélkül, hogy észrevették volna, szomjas csodálkozással meredtek az izgatón látványra. A nyitott ablakon langyos szellő bújt be kíváncsian, s kárörvendve nézte Böske anyagának és a három kiváló férfiú szellemének küzdelmét. Fájdalmas volt látnia a szellem vereségét a hitvány krepdesin szoknyán.

Tibor zavartan vette elő pipáját és sikerült úgy rágyújtania, hogy barátainak éles szeme ne vegye észre kezének remegését. Nagyot szívott, mire forogni kezdett vele a világ. Még mindig nem tudta megszokni a füstölgő szerszámot, melyet pedig úgy össze akart forrasztani külsejével, mint ezt Chaplin tette a bottal, a nagy cipővel s a kemény kalappal. Dénes természetesen viselkedett, tehát röhögött, de vágyakozva. A legelőlmesebb

Jóska végre is könnyedén megfogta a leány kezét s mosolyogva kérdezte:

— Olvasta versemet a vasárnapi Híradóban?

— Ó igen, többször is elolvastam, annyira tetszett — csicseregte Böske. — Azt hiszem, tudom is a végét. Várjon csak — s kezével élénken kavarta fejletlen emlékezetét. — Igen, megvan! A címe „Ne építs pitypangra“. Elszavaltam Rozi néninek is az este, de azt mondta rá, hogy marhaság, mert az nem épeszű, aki pitypangra akar építeni — mesélte szelesen, s nem is gondolt arra, hogy mit beszél.

Tibor és Dénes harsányan nevettek a túlszigorú kritikán, különösen mikor látták a letaglózott költőt. A leány észrevehette, hogy valamit nem helyesen mondott, mert sietve hozzátette vígasztalólag:

— Ó, Rozi néni nem ért hozzá! Meg aztán olyan álmos is volt. Zárás után olvastam el neki. Szegény már alig látott a fáradtságtól. De én, míg el nem aludtam, mindig mondogattam magamban a végét:

Kifosztott lelkem
mint a pitypang, ide-oda jár,
cserebogár, sárga cserebogár.

Annyi lelkesedés és romlatlan rajongás volt a szemében, hogy Jóska megenyhülve húzta föl hosszú orrát:

— Kíváncsi vagyok, mit szólna Rozi néni a Dénes novelláihoz, ha az én verseimre azt mondta, hogy marhaság.

— Mostanában nem igen ér rá ilyesmire, mert csak ketten vagyunk a kocsmában — felelte Böske komolyan. — De egyébként sem szereti a költészetet, pedig városban született.

— Ez másoknál is előfordul — avatkozott be

Tibor s pipája szárát kajánul húzta végig ritkás fogsorán. — Látja, Dénes is városi és ő sem szereti a verseket... Csak azokat, melyeket ő ír.

— Istenem — felelte szerényen Dénes — nem tehetek róla, hogy finom ízlésem van. Ezért nagyon megválogatom szellemi táplálékomat és csak tehetséges ember versét veszem a kezembe.

— Igazad van — helyeselt Jóska — és ezzel egyben ítéletet is mondtál a mai ember sívár szellemi életéről. Legnagyobb részük nem olvas, akik pedig mégis rászánják magukat, szomorú, de így van, azok sem a te költeményeiddel táplálkoznak... Micsoda kultúrális veszteség ez rájuk nézve! — Könnyei majdnem eleredtek a részvétől.

— Azért ne bögj, te aljas — vigasztalta Dénes az érző szívű barátot, s látszólag nyugodtan cigarettát sodort. Bántotta, hogy Böske előtt tépdeste Jóska az ő nimbuszát. — Inkább azon igyekezz, hogy száraz lelked fenekén erőlködve csörgedező költői vénádból, minden utánérzéstől mentes gyermek-verseket zátonyozz ki — s elégedetten dőlt hátra a széken, miközben művésziesen életlen szürke nadrágszárát feljebb húzta. De mindjárt vissza is engedte, mert eszébe jutott, hogy felemás zokni van rajta.

— Böske — sírt föl a nyomdász a sarokból — hozza már azt a bort.

— Igenis! Mindjárt visszajövök — súgta Jóska felé s kisietett. A vetélkedő költők között ismét szent volt az egyetértés a leány alakjának csodálatában.

— Remek nő — sóhajtott Dénes és búsan ivott. — Csak ne lenne olyan buta.

— Ne légy nagyképű, most nem költeményt írsz — kezdte pipáját tisztogatni Tibor. — Mit

csinálnál az eszével?! Ha nem csalódom, neked most inkább a teste, mint az értelme hiányzik — s apró papírdarabokkal, gyufaszállal tovább kötötte a bűzös szerszámot.

— Vedd el — bízta Jóska is — nem jársz vele rosszul. Fiatal, csinos; hozományul kapja a kocsmát. Mi pedig megígérjük, hogy állandóan ide fogunk járni... Biztos megélhetés, mert e helyiséget irodalmi színvonalra emelheted azzal, hogy minden fröccshöz egy-egy versedet mellékeled. Meglátod, özönlenni fognak ide az emberek.

— El is venném, ha olyan egyszerű csapos lelkem lenne, mint neked — viszonzta Dénes. — Csakhogy erre születni kell.

II.

E pillanatban kinyílt az ajtó s alacsony, kővér, vörös orrú, nagybajuszú ember lépett be fontoskodó arccal és aktatáskával.

— Alászolgája, szerkesztő uram — pattant fel Tibor, magasan lengetve szőrös kezeit.

A jövevény bölintott és leült.

— Nézzétek azt a jóindulatú butaságot, amit az arca sugároz. S mondjátok, hogy nem élünk demokratikus államban! Ez sem gondolta volna, mikor még a szerkesztőségi szobát sepregette, hogy valamikor a közvéleményt fogja irányítani — jegyezte meg Tibor szellemeskedve.

— Jellemző az egész városra, hogy ez lapot szerkeszt — jelentette ki Jóska. — Emlékszem, egyszer együtt voltam vele egy gazdaggyűlésen. Én érdeklődésből vettem részt, ő pedig hivatalosan, mint a sajtó képviselője. A gyűlés végén fölkérték, hogy a sajtót élő beszédben is szólaltassa meg, ő azonban fölényesen elhárította a megtiszteltetést. Utána hosszan, némán meredt maga elé. Az emberek észrevették elborult tekintetét és azt hitték, hogy mégis meggondolja magát a szerkesztő úr s beszélni fog. Lassankint mindenki elhallgatott, feszült figyelemmel várva a megnyilatkozást. Végre a szerkesztő úr fölcsendítette rekedt baritonját s intett a pincérnek: „hozzon egy marhapörköltet két kenyérrel“.

Dénes hangosan brühögött, míg Tibor kínosan mosolygott, mert félt, hogy Jóska talán túl

hangosan mondta el történetét, s kellemetlen lett volna, ha a publicista meghallja. A fürge eszű Dénes azonban a csattanós befejezéstől merész gondolattársításra szánta el magát, aminek eredményét egy pillanatig sem tartotta titokban:

— Mit szólnátok ahhoz, ha mi is ennénk üdvözlő beszéd nélkül egy pörköltet?

Soha a magyarságban nem nyilatkozott meg oly meggyőző erővel az egység, mint erre az indítványra. Tibor azonban kellemetlen megjegyzéssel bontotta meg az összhangot:

— Van-e elegendő pénzünk?

— Mindjárt összeszámoljuk, hogy mennyibe kerül — válaszolt egy megszállott lelkesedésével Jóska, s papírt, ceruzát vett elő. — Először is három pörköltzóna, az egy húsz, hozzá hat kenyér, az harminchat fillér.

Böske jött vissza. Megállt az asztal mellett és kíváncsi áhítattal hajolt Jóska fölé:

— Verset ír? Miről szól?

— Nem, most nem azt írok — felelte Jóska zavartan, eltakarva a papírlapot.

— De igen, azt ír, méghozzá magához meg a szépasszonyhoz! Tartalma a leggyönyörűbb lesz, mely az önkívületig magával ragadja fogékony lelkeinket — magyarázta Dénes, miközben lelki kezeivel már mártogatta is a sötétpiros paprikás szaftot, és kéjesen nevetett hozzá.

Böske megütődve nézte a röhögő fiúkat. Sértődötten mondta:

— Miért kell ezért kinevetni? Olyan csúnya vagyok én, hogy nem lehet rólam verset írni?

— Szó sincs róla. Maga is van annyira enni-
való, mint amiben Jóska tőri a fejét. Csakhogy ő most nem közönséges verset komponál, hanem olyat, amelynek a rimei számokra végződnek.

Például illet: százhusz háromszor negyven, de ha nincs, honnan vegyem.

Böske csodálkozva bámult a költőre.

— Jé de érdekes! Ilyen is van?

— Dehogy is van! Most próbálom kitalálni, mert nagyon hiányzik a mai lírának. Higgye el, nem könnyű ezt szerezni!

— Nahát, hogy milyen okos! És magának fog is sikerülni.

— Nem olyan biztos, ahogy az erőviszonyokat ismerem — felelte Jóska fanyarul s meddő pénztárcájára gondolt.

Tibor azonban megkönnyítette barátja vergődését: megrendelte a pörkölteket. Pénz ugyanis mindig volt nála, de ezt a körülményt csak a legutolsó pillanatokban szokta elárulni.

Hirtelen légmozgás keletkezett a szobában: a nyomdász és néma hölgy eltűntek. Tibor fölállt s átment Csúti szerkesztő úr asztalához. Ez az udvariassági ténykedés nem volt ellentétben előbbi véleményével. A társadalmi érvényesülés vágya megkövetelte tőle, hogy szemben mindenkinek megadja azt a tiszteletet, melyet saját érdekében jónak látott megadni. Ebben már nagy gyakorlatra tett szert. Most is mély tisztelettel, élethű elfogódottsággal lépett Csúti úrhoz.

— Nem zavarom szerkesztő úr?

— Ó dehogy, foglaljon helyet — hallatszott kedvesen Csúti úr nikotinrágott hangja.

Szerette a fiatal irodalmárokat s lapjában mindig helyet adott alkotásaiknak. Tibor pedig kormányfőtanácsos fia volt, ami még inkább növelte a hiú szerkesztő rokonszenvét. A beszélgetés a politikai és gazdasági élet kritikája után egyre jobban elmélyült. Tibor nagy ékesszólással fejtegette a vidéki élet hátrányait, szidta az

emberek részvétlenségét és tunyaságát, s „milyen jól esik néha összejönni egy-egy rokonlélekkel, mint a szerkesztő úr“ kiáltott föl igaz ömlengéssel.

A két barát érdeklődéssel figyelte Tibor élénk mozdulatait. Jóska meg is jegyezte:

— Te, ez bizonyára ismét iratni akar magáról. Vajjon mit talál ki megint?

— Nem fontos — legyintett Dénes — tudja ő azt jól, hogy csak arról kell iratni minél többet, ami nincs, legföljebb csak lehet. Ma a leendő világnagyságok még ha aránylag tehetségesek is, már akkor nyilatkoznak, interjút adnak s messzemenő következtetéseket vonnak le alkotandó műveik jelentőségéről, mikor még a körvonalak sem alakultak ki tisztán bennük.

— Ez igaz, de nemcsak a sajtó hibás benne — felelte Jóska s nagy élvezettel kezdte mártogatni az időközben asztalra tett pörköltet. — A mai ideges, türelmetlen ember minél előbb halhatatlan akar lenni, mert minden nap a régi világ pusztulását s egy új világrend próbálkozását hozhatja. Ne feledd, hogy ma egy nap száz évet jelenthet, sajnos, sokszor visszafelé.

A bölcselkedés elmélyülése megakadt, mert a szerkesztő asztala felől harsány bokacsattogás hallatszott: Tibor búcsúzott.

— Gyerekek, holnapután kimegyünk Csúti úr birtokára. Megmutatja tanyáját, a falut, a néppel együtt... Messzemenő jelentősége lesz ennek az útnak, mert mostanában nagyon divatba jött foglalkozni a nép nyomorával — s hozzákezdett a kihűlt pörkölt fogyasztásához. — Jó koszt és bor is lesz — egészítette ki a beharangozót, hogy növelje a lelkesedést.

— Így már érdekesebb — mosolygott röhögve Dénes.

— Azt mondta, néhány csirkét is leváгат a a tiszteletünkre — folytatta Tibor.

— Nem is olyan ellenszenves alak ez — bizonyította erre Jóska hirtelen támadt megbecsüléssel. — Meg lehet neki bocsátani, hogy nem lángész. Ugy is elég sokan vagyunk s nehezen élünk mi is.

— Meg tetszett írni a számverset? — kérdezte Böske, mialatt Tibor az anyagiakat rendezte.

— Hogynel! A barátom már elő is adta. Nagyon tehetséges előadó — válsszolt a kérdezett s elismerőleg hajolt meg a pénztárcájában kotorászó Tibor felé.

— Ez volt az utolsó, — nevetett az ifjú Bakos — hogy költöttem rátok.

Elköszöntek az értelmetlenül bámuló lánytól s kiléptek az utcára. Itt nyoma sem látszott többé a délutáni forgalomnak. Nyolc óra múlt, s a kis városban ilyenkor már mindenki otthon igyekezett kipiheenni egész napi kényelmes hivatala fáradalmait. A három ifjú szótlanul haladt végig az elcsendesült korzón. Tibor közében, pipáját kezében tartva, míg Jóska és Dénes kabátjukat karjukon lógatva baktattak mellette. Noha estére az idő lehült, mégsem vették fel a kabátot, mert akkor senki sem láthatta volna közönségestől eltérő külsejüket. A két barátira különben ez a feltűnést kereső szokás Tiborról ragadt, aki nagyszélű kalapjával, angolpipájával, jávai dohányzacskájával, indiai pipaszurkálójával, továbbá kínai kölniillatával igyekezett állandóan emlékeztetni környezetét a magasabbrendű ember jelenlétére. Ezt a különlegességet annyira kifejelesztette önmagában, hogy irtózott mindentől, amit nyárspolgárnak tartott. Ha valaki ételről beszélt előtte, undorodva húzta félre

száját, és szemét egy hindu fakir gyakorlatával fordította saját emelkedett, tiszta benseje felé, közben azonban nyála éppen nem zajtalanul csobogott nagy szellemhez nem illő, közönséges gyomrában. De ő vaserővel elhallgatatta gyarló vágyait s csak ott evett, nem is evett, hanem habzsolt, ahol senki sem látta. Társaságban a feketét és teát cukor nélkül itta, mindenki csodálkozására. Az ízléses ruházkodáshoz nem volt semmi érzéke, ezért műelhanyagolt külsőben járt, ami felfogása szerint egyedül méltó a szellem kiválasztottjához. Aki előtte vasalt nadrágban mutatkozott, az csak üres jampec, zsúrfiú lehetett, s ettől nemes lelke irtózáttal fordult el. Még szerencse, hogy ezt az undorát ügyesen el tudta palástolni a társadalmi érintkezések során, különösen magasabb rangúakkal szemben.

Jóska meg Dénes már sokkal természetesebben hordozta dicsőséges porhüvelyét. Ők nem szégyellték bevallani mások előtt sem, hogy szeretnek jókat enni-inni s egyéb földi örömöket is összhangba tudnak hozni halhatatlan szellemükkel. Külsőségekben kényelemből hasonultak Tiborhoz, mert mindkettőjük jobban érezte magát a kevés törődést igénylő művészi elhanyagoltságban. Nagyan elősegítette ezt a hazulról szűkösen kapott táppénz szeszélyessége, ami valóságos melegágya volt a különcségeknek. Ez tette lehetővé ma is Jóskának, hogy merész nemtörődömséggel kétszínű zoknit húzzon fel, mivel kicsiny, de nem válogatott ruhatárában nemcsak ő, a világi dolgok iránt közömbös költő, hanem még a leggyakorlatiasabb érzékű ószeres sem talált volna egyetlen használható, romlatlan harisnyát sem.

A rokonlelkű Dénest szintén nem izgatták ruházkodási gondok. Félcipőben csak akkor járt,

amikor új harisnyája volt. Ilyenkor aztán ha leült, tüntetőleg térdig huzta fel nadrágját lábszárán. Nem kacérságból mutogatta szőrös sípcsontjait, hanem hogy az emberek figyelmét felhívja kifogástalanul felöltöztetett lábaira. Sajnos, a gazdasági helyzet romlásával egyre ritkábban rendezhetett zokni-tüntetést s legujabban földig leeresztett nadrággal volt kénytelen palástolni fedetlen sarkait.

A gázlámpák egyre kisebb önbizalommal pislákoltak a néptelen utcán. Meghasonlottan próbálták lobogtatni gyér fényüket, de nem volt ki nek világitaniok. Minél sötétebb lett az éjszaka, annál inkább növekedett elkeseredésük, mert a ritkán előtünedező, támolgó részeg alakok egyáltalán nem fényükért keresték fel őket... Szomorúan bizonyították ezt a körülöttük elterülő hatalmas víztükrök, melyek azonban nem a kétségbeesett lámpák könnyei voltak.

Hirtelen nagyobb társaság tűnt fel az utca tulsó oldalán, s Tibor gyorsan bedugta pipáját fogai közé. Művész-kalapját megigazította, majd hangosan megszólalt:

— Rendes ember ez a Csúti szerkesztő s ha kimegyünk a tanyájára, viselkedjeteK tisztességesen... Igaz, népi származású, apja még paraszt volt. Ma este sokat idézett gyermekkori emlékeiből s panaszkolta, hogy az elhanyagolt vidéken nagy-szerű értékek pusztulnak el a rettenetes nyomorban a társadalom és a hatóság részvétlensége miatt. Felháborító eseteket mesélt el és én megígértem, hogy összeköttetéseinkkel, tudásunkkal segítségére leszünk ennek a sokat szenvedett népnek. Meg fogjuk kezdeni a jóvátételt évszázadok vétkes mulasztásaiért s mi, fiatalok fogjuk helyrehozni amit atyáink elrontottak.

— Tibor — érdeklődött Dénes — voltál te már falun ?

— Hogyne ! Egyik nagybátyám vidéken papskodott és többször nyaraltam nála gyermekkoromban. Aztán résztvettem egyik falusi cselédünk lakodalmán is. Egyszer pedig autóval jártunk kint a nagypusztai búcsún. Tehát ha valaki, én ismerem a parasztot — szortyogtatta a pipáját elgondolkozva a nép szakértője.

Hirtelen szél kerekedett s arcukba vágta a port. Jóska kutatólag meresztette az ég felé hosszú orrát, melyre vízcsepp hullott.

— Eső lesz, siessünk — biztatta társait.

Mire Bakosék lakása elé értek, az őszi eső lassan, szítálva megeredt. Tibor míg a házmestert várta, aggodalmasan kémlelte a felhőket :

— Csak el ne mossa kirándulásunkat, melyhez nagy reményeket fűzök. Meglátjátok, az a nap emlékezetes lesz nemcsak a mi, hanem a nép életében is — jövendölte ellentmondást nem tűrő hangon.

Dénes halkán röhögött a sötétben, Jóska pedig komolyan mondta :

— Bizony, nem tudom, mi lesz a néppel, ha holnap esni fog s nem mehetünk ki. Mikor minden percet fel kellene használnunk a segítség mielőbbi megindítására ! Viszont ezért csak nem ázhatunk meg, nem igaz ? ! Borzasztó, mennyire az időjárástól függ az istenadta nép sorsa !

— Pocsék cinikus vagy, azért nem fogod vinni semmire — felelte Tibor kissé sértődötten s belépett a kapun.

Jóska nevetve nézett utána :

— Jó annak, aki szabályozható s állandóan kéznél levő hittel rendelkezik ! Igaza van Tibornak : ő nagy ember lesz, mert ő mindig hinni

fog azokban az eszmékben, melyek hasznosak számára.

Dénes félénken nézett hátra, de a kapu már régen becsukódott. Felvették kabátjukat és szótlanul elindultak közösen bérelt lakásuk felé. Egyablakos udvari szoba volt az, havi tizenöt pengőért, melyért berendezést is kaptak: egy szekrényt, egy asztalt két székkal, meg egy ágyat. Másik fekhelyül egy nagyon kényelmetlen, nappalra összecusukható vasszerkezet szolgált. Kiegészítette a nem fényűző berendezést egy könyvállvány, amit háziasszonyuktól harcoltak ki nagy nehezen az éléskamrából.

Otthon Dénest levél várta. Mielőtt felbontotta volna, vetkőzni kezdtek. A kis helyiség csakhamar megtelt rendetlenül széthajigált ruhadarabokkal.

— Ki fekszik az ágyban? — szólalt meg Jóska hálóingében töprengve.

— Miért kérdezed? Tegnap én aludtam a deresen! Érdekes, hogy neked minden másnap kihagy az emlékezeted — válaszolta Dénes boszszúsan.

— Jó, jó — nyugodott bele Jóska — sejtettem én is, csak nem voltam benne biztos.

Keserves sóhajtással nyitotta szét a nyikorgó vasalkotmányt, megágyazott, majd hangosan nyögve belefeküdt. Dénes kényelmesen elhelyezkedett az ágyban, feltépte a levelet s olvasni kezdett. Néhány perc múlva azonban felkiáltott:

— Még csak ez hiányzott!

— Micsoda? — érdeklődött Jóska s felült kis lélekmelegítőjében, mellyel a kályha hiányát igyekezett pótolni.

— Holnap érkezik az unokahúgom, Panna. Finta Panna. Az egyetemre... Keressek neki la-

kást!... Ez is idejön a nyakamra! Nemhogy férjhez menne — ujjongott a szerető unokafivér.

— Ah, csak ennyi az egész — feküdt vissza Jóska nagyot ásítva. — Milyen szakos?

— Bölcsész. Magyar-német — felelte Dénes és révedezve nézett a komoran lógó villanykör-tére. Olyan jól átmelegítette már az ágyat! Nem szívesen gondolt arra, hogy reggel előtt még ki-másszon belőle. Óvatosan kérdezte tehát:

— Ki oltja el ma a villanyt?

— Veszedelmesen öregszel — állapította meg Jóska. — Tudtommal, érvényben lévő szent és sérhetetlen törvényeink szerint az ágyban fekvő kötelessége az oltogatás!

— Tudom, tudom — sóhajtotta megadással Dénes — de azt gondoltam, hogy olvasol s tovább fennmaradsz.

— Inkább lemondok a kultúrálódásról, csak-hogy párnáid közül kiszállni lássalak — vála-szolta kárörvendve Jóska.

Szenvedő arccal vackolódott ki Dénes az ágy-ból, az ajtó mellett levő kapcsolóhoz csoszogott és sötétséget borított a szobára. Lakótársa sokáig fogcsikorgatva forgolódott a deresen, míg végre csontjai feladták a reménytelen küzdelmet s engedelmesen símultak a vaságy szeszélyes dudorai közé. Beletörődő ropogásuk hosszan ébren tartotta Jóskát, ki a kellemetlen virrasztás perceit megrö-vidítendő, beszélgetni kezdett.

— Csinos? — kérdezte erőteljes hangon.

— Kicsoda? — riadt fel szendergéséből az ágyban fekvő boldog barát.

— Hát a Panna!

— Majd meglátod! Fáradt vagyok, hagyj aludni!

— Verseket ír? — hangzott néhány perc múlva zavartalanul.

— Nem, de most már odavágok valamit, ha nem hallgatsz el — sziszegte Dénes mérgesen.

— Akkor rendes nő lehet — nyugodott meg Jóska, s baloldalára fordulva végre ő is elaludt.

III.

Másnap reggel Dénes korán kiment az állomásra Panna fogadására. Jóska jóval később ébredt. A kis ablakon keresztül esős őszi nap szürkéllett be hozzá. Érzékeny lelkére mély benyomást tett az idő vigasztalansága és sorsába beletörődve hanyatlott vissza párnáira. Hirtelen azonban eszébe jutott, hogy az az együgyű Dénes még elhozza ide, erre a finom nyomortanyára a hűgát. E gondolat kiugrasztotta vaságyából. Nagy gonddal megborotválkozott, majd elégedetten nézegette tükörben a képét, mivel csak egy vágást helyezett el balorcáján. Ezután hosszasan válogatott két nyakkendője között. Végül is úgy döntött, hogy a pirosat, fehér-ezüst csíkkal veszi fel. Megvizsgálta kínos gondossággal az ingét is s boldogan állapította meg, hogy az elmúlt héten az élet tisztátalan hullámai eléggé megkimélték a kiváló fehéreneműt. Ismét erélyes vizsgálatot indított használhatóbb harisnyák után, de eredmény nélkül. Csoda nem történt a zoknik között. Tehát újra a tegnapit húzta fel, a szürkét meg a barnát. Felvette ruháját, majd az ágyterítőbe megtörölte cipőjét is. Hosszasan szemlélte egyre vékonyodó zöld lódenkabátját, mielőtt belebújt volna. Végül fejébe csapta kissé zsíros fekete kalapját s elindult Tibort megkeresni. Felment a lakására, de nem találta otthon.

— Már reggel korán elsietett hazulról —
ujságolta örömmel Bakosné. — Agyagot vesz!

— Micsodát? — hüledezett Jóska.

— Agyagot! Enélkül nem lehet szobrász — magyarázta büszkén az anya s már látta fiának hatalmas alkotását a városháza előtt. Biztosan óriási ágaskodó ló lesz, amelyen császár vagy király ül. Ő ott fog elmenni előtte minden reggel, amikor a piacra sétál. A polgármester pedig ilyenkor állandóan gratulálni fog neki zseniális fiához.

Álmodozásában Jóska csodálkozó szavai zavarták meg.

— Nem is tudtam, hogy Tiborban szobrász tehetség is van — s nagy orrát töprengve dörzsölgette. — Mit akar ezzel megint Tibor — gondolkozott barátja legújabb akcióján.

— Úgy örülök, hogy végre komoly alkotói pályára lép a fiam! Nem fogja többé elcsavarogni azt a drága idejét — lelkenedezett Bakosné.

Jóska nem értette magára a célzást, de azért megvédte csak látszólag tétlen multjukat.

— Ilyen nagyszerű tehetségnek nem hogy ártana, hanem még használ is az a külsőleges semmitemvés, amit a méltóságos asszony csavargásnak nevez. A legtöbb világhírű művész így kezdte. Évekig tétlenkedtek, látszólag minden munka nélkül, míg egyszerre csak hatalmas erővel zúdult fel belőlük a tehetség és sokszorosán kipótolták az elmulasztottakat. Így lesz ez Tibornál is!

— Én is azt mondtam az apjának reggel, hogy ne sajnálja a pénzt azért az agyágért, mert ilyen rendkívüli esetben háromszáz pengő igazán nem számít.

Jóska komoly képpel válaszolta:

— Hát megbocsáthatatlan bűn lenne most krajcároskodni, már a nemzet szempontjából is, mikor oly kevés kiváló művészünk van! Mit tervez ez a szélhámos? — törte tovább a fejét. —

300 pengőt agyagra? — De nem szólt semmit aggályairól a lelkes anyának. Csodálkozó áhítattal kérdezte:

— És hogy tört ki Tiborból ilyen hirtelen?

— Mi sem tudjuk, mi váltotta ki belőle. Az este még rendesen lefeküdt, nem tapasztaltunk rajta semmi különöset. Reggel azonban az apja elé állt és azt mondta: szobrász leszek édesapám! Nyomban pénzt kért agyagra... Talán már dolgozik is a drágám!

— Hogyne, biztosan már Böskét mintázza s talán az utolsó símitásokat végzi rajta — gondolta Jóska ünneprontóan. De erről óvakodott szólni a rajongó Bakosné előtt. A gyöngédség meg is hozta gyümölcsét, mert végre az asszony komoly témára terelte a szót:

— Reggelizett már?

— Oh szóra sem érdemes — olvadt fel a kérdeztől lelke — de nem szeretném megharagítani a méltóságos asszonyt azzal, hogy visszautasítom.

Az asszony nevetett s már indult is a konyhába, hogy valami harapnivalót küldjön. Az ajtóból visszaszólt:

— Eszik reggel hideg húst? Birja a gyomra?

— Csakis azt, kezicsókolom — örvendezett Jóska gyomorsavai nevében.

Néhány perc múlva már hozta is a szobalány a finom falatokat. A kíváncsok földi javak csakhamar átlényegültek Jóska gyomrába. Még le sem nyelte az utolsó falatot, amikor halkan kinyílt az ajtó s Tibor öccse, Gabi oldalgott be rajta. Kezében szétszedett játékmozdonyt tartott. Élénk, feketeszemű, jól fejlett gyerek volt, aki most küzdött a gimnázium első osztályával. Jóska őt tartotta legéletrevalóbbnak a család tagjai közül.

— Mit csinálsz itt ilyenkor Gabi? Nincs előadás?

— Pszt — intett a gyerek s nevetett — persze hogy van. De nekem is van mandulám, ami fáj... Ezért itthon kell maradnom.

— Mért nem fekszel le? Így nem gyógyulsz meg?!

— Nem kell, mert nincs semmi bajom. Így is eleget szenvedek anyukától, mert folyton vizes ruhával és aszpirinnal gyötör. Végül még komolyan beteg leszek tőle.

— Nagy csirkefogó vagy Gabi, nem féltetek én téged.

— Jóska bácsi, egy szivességre kérlek — folytatta suttogva a gyerek. — Vidd el ezt a mozdonyt a Főutcán lévő szövetüzletbe s mondd azt, hogy én küldöm Ilonkának.

— Kicsoda az az Ilonka?

— De kíváncsi vagy felnőtt létedre. Hát egy lány!

— A mozdony azonban rossz! — nézegette Jóska a játéksert.

— Ne törődj vele, csak tedd már el. Jó az, csak szétszedtem s azt mondtam anyukának, hogy elromlott. Majd én össze fogom rakni Ilonkának.

Ekkor ajtó csapódás hallatszott s Gabi csíkos pizsamájában már ismét a küszöbön állt.

— Nem felejtet el Jóska bácsi?

— Nem, nem, nyugodt lehetsz.

— Becsszóra?

— Persze.

— Akkor köszönöm, majd viszonzni fogom — s eltűnt az ajtóban.

Közben Jóska az utolsó morzsaig megette a reggelit, majd az asztalon levő dobozból cigaretta-t vett, egyet a szájába, hármat a zsebébe.

Bakosné mentegetőzve jött vissza az ebéd-lőbe :

— Ne haragudjék, de tudja, hogy egy há-ziasszonynak mennyi gondja van!

— Én megértem, s ezért nem is tartóztatom fel a méltóságos asszonyt — csókolt kezét Jóska.

— Jöjjön fel ebéd után, akkor bizonyára itthon lesz Tibor.

— Igenis eljövök — igérte s még egy bucsú-pillantást vetett a tálcán szégyenkező csupasz cson-tokra. Mikor az utcára ért, örömmel vette észre, hogy az eső elállt, sőt mintha már a felhők is ritkulnának. Lassan elindult a szövetkereskedés felé, hogy átadja Gábor ajándékát a hölgynek. Utána hazament, de Dénest nem találta otthon. Ugy látszik nagyon elfoglalta az unokahúga.

Várt délutánig s minthogy barátja nem jött, egye-dül ment fel Bakosékhoz. Tibor szüksézáú volt és zordonan tevékenykedett a mosókonyhában, ahol ideiglenes műtermét rendezte be. A sarok-ban két nagy láda agyag állt megdicsőülésre vár-va. Jóska egykedvűen nézte a művész sürgését, hozzászokott már Tibor különcségeihez. Közben megbeszélték a holnapi kirándulás részleteit. Reg-gel a Hiradó szerkesztősege előtt találkoznak, hol Csúti úr kocsival várja őket. Ezzel el is búcsú-zott, nyomott hangulatban, mert nem kapott uzson-nát.

Mikor hazaért, Dénest az ágyon fekvé ta-lálta. Földbegyökerezett lábbal állt meg a küszö-bön s csodálkozva meredt hamis hangján ordí-tozva daloló barátjára.

— Téged mi lelt? Téboly tört ki rajtad? Vagy szerelmes vagy? — kérdezte az éneklő költőt.

— Egyik sem — csuklott röhögve Dénes.
— Avagy talán mindkettő.

— Hol ittál?

— I-i-itt — mutatott a torkára.

— Ne hülyéskedj. Be vagy rugva! — s valami féltékenység kezdett ébredni benne. — Ez biztosan a Szépasszonynál volt. Böskénél! — gondolta bosszusan.

— Jósikám, ne légy goromba. Ezt nem érdemlem meg tőled — gügyögött s nagy száját összecücsörítette. — Látod, rád is gondoltam — mutatott a sarokban szerénykedő literes üvegre.

Jóska erre kissé megenyhült. Töltött és ivott.

— Hol voltál egész nap?

— Hát Pannival szaladgáltam, elhelyeztem az internátusban. Délben meghívott s együtt ebédeltünk. Délután megmutattam neki a várost. Búcsúzáskor pedig kisebb kölcsönt erőszakolt rám, amit kénytelen voltam elfogadni. Ennek egy részét bedobtam a gazdasági élet vérkeringésébe... A Szépasszonynál megittam egy liter bort.

— Böske is ott volt? — kérdezte színlelt közömbösséggel Jóska s az ablakból elővette a szalonját.

— Először nem, de amikor meghallotta, hogy én ott vagyok, rögtön odarohant hozzám. Nem is birtam tőle szabadulni, míg csak el nem jöttem. Rémesen szerelmes belém az a nő — mondotta nagyképműen s a részeg ember éberségével figyelte Jóska arcát. Ez nyugodtan falatozott és semmivel sem árulta el a bensejében mardosva dúló féltékenységet.

— Nagyon meg lehetett szorulva, hogy veled foglalkozott — pillantott Dénes felé, aki azon-

ban most nem volt harcias kedvében, mert észre sem vette a csípős megjegyzést.

— Te, nem is képzeled, milyen aranyos! Azt mondta, nagyon tetszem neki, valamelyik nap eljön velem sétálni. Megvallotta, hogy ilyen férfivel még nem találkozott — szavalt Dénes és leszállt az ágyról. Gögösen kifeszítette mellét, lógó nadrágja zsebébe dugta két kezét s illegye libbent egy lépést előre. Nagylelkűen veregetett Jóska vállára:

— Megígértettem vele, hogy azért hozzátok is kedves lesz, hiszen rendes gyerekek vagytok.

Jóska alig bírta tovább ezt a szemtelenséget. De uralkodott magán s nyugodtan jelentette ki:

— Úgy látszik a bor kifordította a fantáziádat. Elárulom neked hogy én már meg is csókoltam s örök hűséget esküdött nekem.

Dénes hite azonban szilárdabb volt, mint gyarló teste, mely bizonytalanul himbálózott előre-hátra.

— Hiába rágalmazod e romlatlan teremtest, ilyen kétszínű játékra nem tartom képesnek. Ha belenézek abba a két gyönyörű szemébe, csak az irántam való végtelen rajongást olvasom ki belőle... Szegényt úgy sajnáltam otthagyni... Alig tudtam kibontakozni ölelő karjaiból — hazudta szemrebbenés nélkül.

Jóska ivott, majd vérfagyasztó nyugalommal Déneshez fordult:

— Nézd, én lovagias ember vagyok. Nem beszélek el semmit, ami kettőnk között történt. Böske csak engem szeret s csak hozzám ragaszkodik... De nagylelkű leszek. Beleegyezem abba, hogy mindkettőnk jelenlétében megkérdezd tőle, melyikőnket szereti?... Majd ki fogsz akkor józanodni! Eltűnsz, mint egy leforrázott kutya!

— Rendben van — nyújtotta kezét Dénes — majd meg látjuk, ki kapja a forró vizet. Én biztosan nem!

A két költő és barát mint vetélytárs, keményen megrázta egymás kezét. Dénes részvétellel nézte Jóska, majd ellágyulva szólalt meg:

— Sajnálak, öregem, amiért kiváló külső és belső tulajdonságaimmal háttérbe szorítottalak első szerelmednél. De látod, nem tehetek róla, hogy ilyen vonzó egyéniség vagyok. Hidd el, én sem tudom, mit szeret rajtam az a lány — s egymásután dobta le dicső testének méltatlan burokdarabjait.

Jóska nem felelt. Némán, komoran vetkőzött. Mikor a villanykapcsolóhoz ment, Dénes aggodva szólalt meg:

— Nem szívesen engedem eloltani, mert félek, hogy valami kárt teszel magadban. Pedig nem éri meg. Találsz te más lányt, aki majd szeret.

Jóska fogcsikorgatva suttogetta:

— Légy szíves, minél előbb aludj el, ha reggel egy darabban akarsz felkelni. — A bor azonban nem tűrhette, hogy ne Dénesé legyen az utolsó szó:

— Azért le ne önts az éjszaka vitriollal! Rosszul esne nekem, ha Böske máris özvegyem lenne.

De Jóska dühe már elpárolgott. Belátta, hogy az alkohollal nem lehet vitatkozni.

— El ne felejtsd — mondotta, — holnap megyünk Csutiék tanyájára.

Dénes vidáman röhögött fel.

— Most visszaadtad nyugodt álmaimat, mert mi mást jelent ez, minthogy reggel mindketten életben leszünk. Szervusz!

— Szervusz, — válaszolta Jóska, s a szoba nemsokára elcsendesedett.

IV.

Másnap gyönyörű napos reggelre ébredtek. A tegnapi fellegeknek nyoma sem volt az égen s a két barát jókedvűen indult el hazulról. A kirándulás újszerűsége elfeledtette velük az esti beszélgetés kellemetlen ízét, sőt mindkettőjükben derűs tennivágyás élt, mintha Böskéért hoznának hősieś áldozatot, amely ragyogva fogja bizonyítani férfiúi nagyságukat.

Tíbor már várta őket Csuti úrral a Hiradó épülete előtt. Bementek a szerkesztőség puritán berendezésű szobájába. A szerkesztő úr rögtön pálinkával kínálta a barátokat. Megtöltötte a poharakat s mosolyogva koccintott:

— Saját főzésem. Nagyszerű ital. Ilyet még nem ittak — dicsérgette meglepő szerénységgel.

Tíbor kétségbeesve szagolta meg a fenségesnek jelzett folyadékot s önfeláldozóan hajtotta fel a bűdös törkölyt. Utána úgy érezte, mintha a torkán és gyomrában rosszul élesített borotvapengék borotválnák ádáz dühvel belső szőreit. Görbe lábait rázni kezdte kinjában, s görcsösen szorongatta pipáját kezében. Csuti úr e néma küzdelemből nem vett észre semmit, mert a poharak újratöltésével foglalkozott. Csak azután tekintett fel ragyogó ábrázattal:

— Na, nem túloztam ugye? Óhajtanak még eggyel?

— Oh nem, köszönöm szépen — tiltakozott teljes életösztönnel Tíbor — kiváló, csak félek, hogy megárt.

Jóska és Dénes már könnyebben viselték el a megpróbáltatást. Nekik sem ízlett az ital, amikor azonban látták Tíbor szenvedését, humorérzékük felülkerekedett: Dénes sírva röhögött, Jóska pedig vizet kért.

— Vének erre vizet inni, — tanította őket Csuti úr — mert ez vérré válik. — Különben ez is hozzátartozik a nép megismeréséhez, melynek, — ha telik rá — ez a reggeli imádsága.

— Azért olyan erős a nép és tud elviselni minden megpróbáltatást... Még ezt is, — nevetett Jóska a vitriolos üvegre mutatva.

Csuti úr leültette őket a rendelkezésre álló kopott székekre. A szobában még két munkatárs dolgozott, akik a helyi hírekkel és a fővárosi lapok anyagával gazdagították a Hiradót. Ennek megfelelően a lap színvonala nem volt gyenge, inkább rossz. Világnézetileg az üzletet képviselte s így a balról kezdve a jobbig valamennyi oldalhoz tartozott. Talán azt is lehetne mondani, hogy automata ujság volt, amely úgyszólván magától jelent meg minden reggel, minden különösebb feltűnés nélkül. Másrészt viszont az igazi néplapok közé tartozott, mivel nemcsak a nép érdekeit képviselte, hanem majdnem maga a nép szerkesztette is. Néhány soros hirdetés megrendeléséért bárkitől elfogadtak kéziratot. Vezércikktől kezdve a vizállásig mindent. Az állandó hirdetőik pedig rendszeresen követhettek el benne fogalmazványokat. Szerencsés ötlete volt ez a kiadótulajdonosnak, aki Gutenberg korából való betűi felfrissítéséről hallani sem akart. Megtehetette ezt azért, mert előfizetői kisded tábor a nagyrészben nyugdíjasokból alakult, akik élvezettel keresték naphosszat a cikkek olvasásának kulcsát, majd utána az értelmét.

Csuti úr boldogan élte a sajtó munkásainak

hősi életét. Elviselhetővé tette ezt ötven hold földje és saját háza. A kiadó nagy igényei ugyanis nem engedték meg, hogy a Híradóhoz olyan embereket alkalmazzon, akik munkájuk után járó fizetésükből akarnak megélni. Igaz, hogy a kis tiszteltdíjért nem követelt semmi különösebb szellemi erőfeszítést. Pl. Csuti úr is írni, ha nem is helyesen, de tudott, s így minden föltétele megvolt ahhoz, hogy elhivatottsággal irányítsa a közvéleményt.

Az ajtón kopogtatás hallatszott. Csuti úr fiatal bérese jelentette, hogy megérkezett a kocsi-val. A társaság megélénkülve indult kifelé, míg a szerkesztő úr besietett a kiadóhivatalnak nevezett helyiségbe, ahol a nyomtatás feltalálásával majdnem egykorú hölgy igazgatta az előfizetők és hirdetőik nyugtáit.

Tiborék közben elhelyezkedtek a kétlovas parasztkocsin, melyen két pótdeszkaülés biztosította a kirándulók kényelmét. A kocsis közömbösen nézte a nagykalapú lényeket s nem mutatott semmi megilletődést. Egykedvűen bámulta a lovakat és szűkszavúan válaszolgatott a mohó érdeklődésekre.

- Jó időnk lesz, — kezdte Tibor lelkesen.
- Jó, — hagyta rá a legény.
- A tanyán is esett tegnap?
- Esett.

Tibor bosszúsan törte a fejét, mivel indíthatná meg benne a beszédet, de nem jutott semmi okos dolog az eszébe. Most már bánta, hogy nem olvasott át néhány szakmunkát, amely a nép lelkével foglalkozik. Elhatározta, mihelyt visszajönnek, azonnal pótolni fogja a hiányt.

Ekkor egy autó haladt el mellettük hangos

dudaszóval. A lovak izgatottan csavarták félre a rudat. Tíbor ijedten kapott a kocsi oldalához:

— Nem félnek a lovak?

— Nem!

Örömmel fordult barátaihoz s a nagy felfedezők ujjongásával suttogetta:

— Csoda zárkózott természete van. Állítólag ilyen az egész nép! Nézzétek azt az eltökélt elszigeteltséget, ami az arcán nyugszik!

Jóska és Dénes, akik háttal ültek a legénynek, megfordultak s kíváncsian kezdték nézegetni a kocsist.

— Hátról nem látok rajta semmit — súgta Jóska Dénesnek.

— Most már értem — kapott homlokához Tíbor — ez az állandóan befelé élő lélek teremtetten meg a mesés szépségű népművészeti termékeket. Úgy-e?

— Valószínű — bólintott Dénes.

— Hogy hívják magát? — fordult ismét lázasan a kocsishoz.

— Huszág János.

— Milyen érdekes neve van — lihegte Tíbor.

Hirtelen a kocsit kezdte szemlélni.

— Hát ez mi? — mutatott a löcsre. Dénes a vállát vonogatta.

— János! Minek nevezik ezt maguk?

— Löcsnek!

— És ezt? — tette a saroglyára kezét. A legény hátrafordult s megvetőleg mondta:

— Saroglya!

— Saroglya? — hitetlenkedett Tíbor. — Vajjon honnan származik ez a szó? — töprengett hangosan

— Én nem tudom. Tán a bognár ismeri, —

válaszolt a kocsis.

— Jöhetne már az öreg, mert Tibor mindent kitanul — jegyezte meg halkán Jóska s türelmetlenül nézte a Hiradó székházát. De hiába, Csúti úr még mindig nem mutatkozott

— Minden kezdet unalmas. — vigasztalta Dénes. — Hát te mit csinálsz? — fordult Tiborhoz, aki ceruzát s papírt tartott a kezében.

— Lerajzolom a kocsit és megjegyzem egyes részeinek a nevét — hadarta a népkutató.

Végre nagyokat szuszogva megjött Csúti úr is.

— Elnézést kérek a késésért, de mindig az utolsó percben jönnek az emberhez mindenféle dolgokkal — mászott fel a kocsira. — Mehetünk János!

A kisváros macskaköves utcáján nagyot dőc-cenve indult el a jármű. Tibor sietve tette el a rajzot, s fogait összeszorítva szidta a rossz utat, meg a maradi, rugózatlan szekeret. A kerekek fűlsiketítő zörgésétől beszélgetni sem lehetett. Némán szenvedve tűrték a népies utazás gyötrelmeit, s csak akkor nyugodott meg ülőszerkezetük egy kissé, amikor befordultak a dülő-útra. Szerencsére a tanya nem feküdt messze a várostól s gyalog is ki lehetett érni egy jó óra alatt — amint Csúti úr később elárulta. A tegnapi eső elverte a port s jó levegőben haladt a kocsi a síma, földes úton.

— Az a magas fákkal körülvett épület a tanya — mutatott Csúti úr előre. — Néhány percmulva ott leszünk!

A szerkesztő vigasztaló kijelentését megerősítették a lovak is, melyek a tanya láttára minden külső biztatás nélkül ügetni kezdtek. Tibor remegő orrcimpákkal szívta a föld illatát s agyongyötörte az udvarias Csúti urat kifogyhatatlan kérdezőskö-

déseivel. Jóskáék némán csodálták az őszi mezőt. A megkínzott és kifáradt föld hálásan itta a késői nap gyenge tűzét, s előre örült a tél békés nyugalmanak. Az út melletti fákon, mint óriási rügyek feketéllettek a varjak. Meg sem rebbent a szárnyuk, mikor a kocsi elhaladt előttük. Elkese-redve szemlélték a letarolt földet s károgva vigasztalták és bátorították egymást a rövidesen elkövetkezendő szűkös idők előtt.

Az úton fekete gombolyag tűnt fel, sebesen közeledett és csakhamar vidám csaholással ugrált a kocsi körül.

— Szervusz Bogár — integetett a pulinak Csúti úr.

A tanyás már nyitotta a kaput, Tibor pedig tömte a pipáját, mert embereket látott állni az eresz alatt. Néhány pillanat múlva a kocsi megállt a tanya udvarán. Zsibbadt lábbal egymásután vánszorogtak le a kirándulás hősei. Legelőször a ház asszonyánál, Csúti úr feleségénél tisztelegtek. Az asszony külsőleg teljesen ellentéte volt urának: magas, vékony, sovány, nagy kezekkel és lábakkal, de tiszta, izléses ruhájában csinos. Mint később kiderült, belsőleg is különbözött férjétől, sokkal gyorsabb észjárású volt és szapora beszédével sokszor próbára tette az ifjak türelmét. Kezet fogtak Csúti úr nagyon öregnek látszó apjával és a szomszédos birtokossal, Kovács Ferencével, akit a szerkesztőúrék a város és tanya nagy jelentőségű találkozásához hívtak meg.

Tibor mély szakértelemmel szemlélte a tanyát és környékét. Dícsérte a tisztaságot, a rendet, amely azt mutatja, hogy szíve van a gazdának.

— Az is — bólintott az öreg Csúti — de sokkal több seprű kell hozzá.

Megnézték a melléképületeket, a gazdasági

felszerelést s Tibor az elragadtatásig meg volt elégedve mindennel.

Az istállóban négy ló és egy tehén, szopós borjával, várta illedelmesen a magas vendégeket.

— Milyen szép kis boci, — símogatta meg Tibor a megilletődött állatot. — Hatalmas bika lesz belőle — tette hozzá látnoki szemmel.

— Nem hinném, hogy átváltozna — rázta fejét tagadólag Csúti — mert mostanáig üsző volt — s jóindulatúlag mosolygott.

— Persze, persze, üsző, — felelte zavartan Tibor — néha az ember annyira szórakozott...

— Megtekintették a magtárt is, ahol deszkalapokkal elkerítve tornyosult az elmúlt év termése. Tibornak az istállóban megingott mezőgazdasági szaktudása új erőre kapott s belemarkolt a rozsba:

Micsoda gyönyörű, acélos szemek — morzsolgatta ujjai között. — Hiába, csak ez az igazi búzatermő föld!

— Tényleg jó termés volt s a rozs is nagyon jól sikerült — vett ki néhány szemet Csúti szerkesztő úr Tibor markából a társaság csendes mosolya közben.

— Ejnye, mi van ma velem — tűnődött a szakértő csodálkozva — hiszen a vak is láthatja, hogy ez a búza rozs!

Jóska és Dénes kuncogva figyelték barátjuk működését, de egyszerre siettek segítségére:

— Rossz a világítás — mutattak a bűnösen apró ablakra.

— Ez bizony megesik a városi emberekkel, akinek legnagyobb része csak a pék útján ismeri a rozs és búzakenyér közti különbséget — mondotta nagylelkűen Kovács szomszéd.

— Ajaj, de még milyen sokan vannak ilye-

nek — csapott kezével fölényesen, pirulás nélkül Tibor. Volt egy osztálytársam nekem is, aki azt hitte, hogy a tanyán úgy folyik a tej, mint a városban a vezetékből a víz, hehe... Természetesen aztán ezekből lesznek a nép vezérei.

— Sajnos, így van — avatkozott be Jóska is. — Nálunk a nép sorsát azok irányítják, akik az egész világot beutazták, de a népet nem ismerik, mert városuk határán túl, saját hazájukban, még nem jártak!

— Tudja ezt már a nép is s azért nem mer már bízni senkiben sem — mondta Kovács szomszéd komoran. — Elégszer tapasztalhatta a saját bőrén, hogy mindig csak kihasználták s minden nadrágos ember közeledésére csúnyán ráfizetett — mérte végig őket ösztönös bizalmatlansággal.

Tibor nagyobb beszédre készülődött, de szerencsére megjelent az ajtóban Csutiné:

— Ugyan ne búzával etessék szegény fiatalurakat, mikor a csirkepaprikás már készen van. Bizonyára meg is éheztek már!

— Szívünkben tetszik beszélni — helyeselt örömmel Jóska. — Utóvégre a csirke is ott termett, ahol ez az acélos búza s így bent is folytathatjuk a tanulmányozást. Különösen ha Csutiné híres konyhája segít a termelvények megismerésében és csodálatában!

Tibor dorgálva nézett rá, de az asszony nevetve válaszolta:

— Honnan tudja, hogy mi hogyan főzünk? Előbb kóstolja meg, aztán dicsérje. Amikor pedig elmennek, akkor ócsárolhatja.

— Ahogy én Jóska étvágyát ismerem — eresztette le nadrágját Dénes az acélos rozstot termő földig — felelősséggel kijelenthetem, neki csak akkor nem ízlik valami, ha nem ehet belőle annyit,

hogyan elérje az ujjával.

— Na akkor könnyen megnyerjük a tetszését, ha csak ezen múlik — indult előre az aszszony s az ártatlan csirkék tömeges kivégzésére gondolt. A férfiak lassan, beszélgetve haladtak utána. Mikor a konyhaajtóhoz értek, idős férfi lépett ki előttük, kezében vizes vödörrel. A hatalmas termetű, ősz ember szakállal tisztelettel lobogott a vendégek felé. Tibor megállította és hosszasan nézte.

— Igazán érdekes, markáns arca van — mondotta, s papírost, ceruzát vett elő. — Most lerajzolom s otthon megörökítem, gipszben is.

Míg ceruzájával dolgozott, a ház népe bámulva vette körül, áhítattal nézve a nehezen engedelmeskedő ceruza döcögését. Az öreg könyörgőn tartotta markáns arcát az urak felé. Talán attól félt, hogy megverik szemmel.

Idősb Csúti halkán megkérdezte Jóskától, hogy mi a foglalkozása a fiatalúrnak, aki rajzol? Jóska gondolkodás nélkül felelte:

— Szobrászművész!

— Oh, szobrászművész ... szobrászművész ... — szállt a mese szájáról-szájra. — Kormányfőtanácsos, méltóságos úr fia — toldotta meg a szerkesztő úr.

— Akkor tényleg nagy ember lehet — lógatta fejét elismerőleg idősebb Csuti.

Az általános ünnepi áhítatot csak a szobából kiáramló paprikáscsirke illata zavarta, különösen Jóskáét és Dénesét, akiknek gégeje egyre hangosabban zörgött a folytonos nyeléstől.

— Te — súgta rémülettel Jóska — ez a marha addig rajzol, míg felfedezi, hogy az öreg műemlék! Akkor aztán annyit fog beszélni a népi értékekről, amennyit a legdicsőbb csirkepaprikás

sem él túl.

Szerencsére Tibor befejezte a rajzot s az öregot kegyesen elbocsátotta.

— Majd, ha a télen ráér, jöjjön be nekem néhányszor ülni — kiáltotta utána.

— Nem ülök én még az ügyésznek se — mormogta vissza az öreg s elsietett.

Végre elérkezett a nagy pillanat. Letelepedtek a megterített asztalhoz, amelyen már ott gözölgött a városi és tanyai ember egymásratalálásának szimboluma: a paprikáscsirke. Nem kellett sok kínálgatás, mindnyájan jó étvágygal kezdtek hozzá az evéshez. Csútiné örömmel látta Jóska és Dénes tányérját eltűnni a finom falatok alatt. Egyedül Tibor vett ki szerényen egy combot és egy szárnyat.

— Mi az? Talán nem ízlik? — hajolt hozzá aggodalmasan a háziasszony.

— Dehogynem. Nagyon is. Nekem azonban ez teljesen elegendő. Én ugyanis a sok evést rossz szokásnak tartom, amiről kellő gyakorlattal le lehet szokni — felelte s a szoba berendezését szemlélgette. Csútiné csodálkozva nézett rá, majd a gyönyörű, tejfölös, sötétpiros lében tükröződő csirke-darabokra.

— Ezt te nem érted, fiam — magyarázta Csúti úr derűsen s nagy bajusza alá elégedetten dugdosta a combokat, majd élvezettel szürcsölte a csontokból az utolsó, legízesebb szaftot. — A művészek másképpen vannak az evéssel, mint mi, közönséges emberek. Nekik csak a lelki gyarapodás a fontos — eresztette meg nadrágszíjját egy lyukkal.

Jóska egy pillanatra kiszabadította magát a csirke delejes hatalmából. Megtörölte zsíros száját s szánakozva nézett végig a fakiron:

— Én már jártam abban a különös, művészi világban. . . Bizony, látnom kellett, hogy az anyagtól elszakadt lélek hogyan szív fel magába negyven deka császárhúst félkiló kenyérral. . . Igaz, hogy utána nem is volt étvágya, több mint egy órán keresztül. — Mindenki nevetett, csak Tibor maradt komoly s egy szent arckifejezésével tűrte a megaláztatást.

A társaság figyelmét teljesen lefoglalta a táplálkozás. Szótlanul, szinte mérgesen tömte magába mindenki a falatokat. Az evés csöndje ijesztő méreteket öltött, míg végre az öreg Csúti lélekzethez jutott és bort töltött. Példája villámgyorsan elterjedt. Dénes átszellemült arccal nyelte a könnyű, homoki bort, amely a gyomorban egyesülve a fenéséges csirkével, halk bőfögsre készítette.

— Milyen szép vers lett volna ebből — sóhajtott fel a megdicsőült költő aléltan, s kéjesen várta az újabb bőfentést. De gyomrában, a minden tudományok kútfejében, már megbékélten tűrte a szárnyaszegett csirke a bor simogatását. Ezért tehát újra töltött és ivott.

— Csak tessék fogyasztani — lelkesítette Csútiné — úgy sem lesz több semmi.

— Nem is kívánok én ezután mást, mint meghalni — nyögte Dénes s maradék erejével kivett még egy mellehúsát.

Jóska hasonlóan idvezült állapotban volt. Révedező tekintettel mártott azonban még mindig egy-egy falat kenyeret a feledhetetlen paprikáslébe, amelybe úgy beleszédült, mint pillangó a gertyalángba.

Ekkor Tibor azt érezte, hogy összetett görbe lábain keresztül Bogár kutya átbújik. Rögtön felállt, csontokat szedett össze az asztalon s megkérdezte Csúti urat:

— Az udvaron van Bogár? Viszek ki néhány ízes csontot, hadd részesedjék ő is a fejedelmi lakomában.

— Azt hiszem itt van a lábam alatt — szólalt meg Kovács szomszéd.

— Gyere ide Bogárkám — hajolt le Tibor. — Nesze egyél — s megsímogatta a kuttyát, majd undorát eltitkolva törölte kezét bő nadrágjához. — Nagyon szeretem az állatokat — egyenesedett fel. Tekintete az ablakra esett, melynek párkányán díszes faragású borotvatartó hevert.

— Milyen érdekes munka — lépett oda Tibor s nézte egyre nagyobb elragadtatással. — Gyönyörű! Mennyi tehetséges ember kallódik el itt kint, a társadalom közömbössége miatt. Ki faragta? — fordult az öreg Csúti felé. — Bizonyára valamelyik kanászgyerek — felelte önmagának örömmel, hogy erre rájött — aki a juhok legeltetése közben, anélkül, hogy valaki tanította volna, valami ősi erő kényszere alatt készítette ösztönös művészettel. Igazán kár veszni hagyni ilyen tehetséget. Hogy hívják?

— Én bizony nem tudom — vont a vállát az öreg Csúti.

— Lehetne ebből még kapni egyet? — forgatta kezében a népművészeti terméket. — Szívesen megfizetem az árát!

— Hát már csak a jövő vásáron vehet, mert az idén nem lesz több — hangzott a válasz. Jóska és Dénes összenézett, s szemük könnyes lett a visszafojtott kacagástól. De Tibor nem jött zavarba, hanem ügyesen magyarázta:

— Borzasztó, hogy milyen nagy nyomor lehet, ha már vásárba is viszik eladni. Mennyit kell ezen dolgozni az istenadtának azért a néhány fillérért, hogy a kereskedő aztán jó áron tovább

adja.

Csútiné lépett ismét melléje.

— Igazán nem tetszik már többet enni? — hitetlenkedett.

— Nagyon köszönöm! Nem vagyok szegyenlős.

— Ne tessék erőltetni — szólalt meg Jóska — mert olyan erős akaratereje van, hogy inkább meghal, de egy falatot sem enged le a torkán, ha egyszer így határozott.

— Hát akkor ígyunk — mondotta világosan és érthetően a szerkesztő úr és magasra emelte poharát. Mindnyájan ittak. Tibor is. Az asszony egy kipirult arcú fiatal lánnyal kihordta a csirke lassan kihűlő tetemének maradványait. Dénes nem bírta nézni a szomorú látványt és lehunyta szemét. Nagyon szenvedett, hogy nem tudott már többet enni.

Néhány pillanat múlva azonban irtózatosszerű megpróbáltatás szakadt a költőkre. Csútiné diadalmasan hozta be a töpörtyűs túróscsuszát.

— Tessék, de most már igazán nincs más — tette le a hatalmas tálat az asztalra. A Csútiak és Kovács szomszéd rögtön tekintélyes mennyiséget szedtek tányérjukra és friss étvággyal lapátolták be különleges szerkezetű gyomrukba.

Jóska és Dénes mint két hipnotizált meredt a csuszára. Olyan siralmas látványt nyújtottak, hogy mindenki nevetett rajtuk. Tibor rögtön kihasználta a helyzetet:

— Tetszenek látni ezt a két bambát?! Hát azért vagyok én mértékletes, mert nem akarok ilyennekké válni. Éppen csak hogy nem rőfögnek!

— Könnyű neked. Nálatok otthon tele van a kamra — nyöszörögte Dénes. — De ha én az ablakközi szalonnavégre gondolok, inkább elvér-

zem a túróscsuszán — s néhány szálát tányérjára vett.

— Persze — bólintott a szerkesztő úr — csak tessék szedni. — Egy igazi férfi nem hátrál meg ilyen akadály előtt.

— Nem is gyáva Dénes, — válaszolta Tibor. — Legfeljebb azoknak kell félniök, akik egy kocsival mennek vele haza.

Csipkelődő hangulatban, nevetgélve telt az idő. Az asztalról leszedték a nevezetes ebéd kelékeit, csak a poharakat és a bort hagyták fent. Az ebédutáni bágyadt, de kellemetlen érzést nem hagyta elhatalmasodni az ital és az élénk társalgás, amelyet Tibor irányított. Csúti úr laposakat pislogott az ágy felé, de nagy erővel győzedelmeskedett gyarló teste felett. Kovács szomszéd és idősb Csúti lassanként felmelegedett s kiöntötték szívöknek keservét, Tibor a városiak, főleg a vezető rétegek közömbösségét ecsetelte a néppel szemben. Kijelentette, hogy ennek rövidesen meg kell változnia. Hacsak az ország el nem akar pusztulni. Jóska azt fejtegette, hogy a parasztságban van leraktározva az a töretlen erő, amely a nemzet kátyúba jutott szekerét ismét el tudja indítani. Ehhez azonban teljes, maradék nélküli összefogás szükséges. A parasztságnak meg kell kapnia az őt megillető helyet a nemzet vezetésében.

Tibor elárulta, hogy ő megérti a parasztság bizalmatlanságát és érthetőnek találja, hogy idegenkedéssel tekintenek mindenre, ami a városiaktól jön. De új, boldogabb idők szelei lengedeznek, azok fujták őket is most ide, ki a tanyára, hogy megismerjék a népet minden bújával, bajával. Megígérte, hogy tapasztalataikat hirdetni fogják a városban, felhívják az illetékesek figyelmét a panaszokra és orvoslást kérnek.

— El kell tűnnie annak a szakadéknak, amely a városi és tanyai ember között tátong — fejezte be nagyhatású előadását.

Úgy látszik, a lelkek végre csakugyan megtalálták egymást, mert felállt Kovács szomszéd, s poharát kezében tartva könnyes szemmel mondta:

— Mi hiszünk az uraknak, mert fiatalok és nem lehetnek még romlottak — üritette fenéig poharát. Lelkesen rázogatták egymás kezét, s Tibor össze is akart csókolózni velük, de a tanyaiakat ettől visszatartotta egy kis óvatos szemérmesség. A hangulat egyre emelkedett. A hosszú idők múltán találkozott városi és tanyai testvér nem tudott betelni a viszontlátás örömeivel és az új élet felépítésének tervezgetésével. Megzavarta azonban őket Csútiné, aki halkán közölte urával, hogy Jani itt van a kocsival.

V.

— Mi az, már mennek? — kérdezte Kovács szomszéd.

— Nem, dehogy. Csak ki akarom őket vinni tanulmányútra — felelte Csúti úr. — Hadd lás-sák, milyen nyomorban él a szegény nép.

— Tényleg jó lesz egy kis mozgás — helyeselt Tibor.

Ismét felültek a kocsira, amely hamarosan átvitte őket a szomszédos Reménytelepre. Útközben Csúti úr elmondta, hogy a telep igen régi alapítású. Valamikor népes, virágzó község volt, mivel azonban határát a szomszédos nagybirtok miatt kiterjeszteni nem tudta, a megszorodott lakosság nagy nyomorba került. Ez okozta, hogy sokan elvándoroltak, s a falu lassan elnéptelenedett.

A telepnek négy párhuzamos utcája volt, melyet keresztben egy ötödik szelt át. A keresztelésnél állott a templom és a községháza. Az apró házak elég tiszták és rendesek voltak.

Mindjárt a falu szélénél szálltak a kocsiról és gyalog mentek tovább. Az egész utca kihalt-nak látszott, csak a távolban üldögélt néhány öreg-asszony a ház előtti padon. Csúti úr, aki ismerős volt a faluban, elvezette a társaságot Hajósékhöz.

— Hét élő gyermeke van — mesélte — de ott él velük az asszony anyja is. A férj a szomszédos városban, a hét kilométerre levő Rideg-egyházára jár napszámba. Az asszony tudóbajos,

de nem tudja magát gyógyíttatni. Betegsége miatt munkába sem járhat. Itt is vagyunk — állt meg az alacsony, nádfödeles, egyablakos ház előtt. Benyitotta a fazáros ajtót. Az eresz alatt, kendőfoszlányokban, két asszony ült. A fiatalabbik, sovány, beesett arcú rögtön felállt és elébük ment.

— Hogy vannak Hajósné asszony? — kérdezte Csuti úr kedvesen a bizalmatlanul szemlélődő menyecskét.

— Köszönöm megvagyunk.

— Hol vannak a gyerekek?

— Kettő dolgozik, a többi pedig bent van.

— Miért nem engedi ki őket?

Kellettlenül felelt az asszony, mert fárasztotta a hiábavaló kérdezősködés:

— Félek hogy megfáznak, mivel nincs ruhájuk. Csalóka már nagyon ez az őszi idő — s köhögés rázta meg.

— Hát maga meggyógyult-e már? — érdeklődött tovább részvétellel Csúti úr.

— Hogyne! Majd a földben — legyintett kezével a beteg asszony.

Ekkor Tibor előrelépett, pénzt vett ki zsebéből s megkérdezte:

— Meg lehetne nézni a lakást?

— Meg — válaszolta Hajósné és eltette a pénzt.

Az alacsony eresz miatt lehajtott fejjel léptek az ajtó felé, amikor rikácsoló hangon, ki-dülledt, vérben forgó szemmel az eddig némán ülő öregasszony felsikított:

— Dögöljetek meg! Takarodjatok innen! Egy öregasszonyt bántani... Ki innen! De engem is vigyetek!... Disznók! — köpött feléjük mérgesen.

Hajósné odalépett, lehajolt hozzá s né-

hány szóval lecsillapította. Az öregasszony zavaros tekintettel mérte végig a vendégeket s csak ennyit mondott:

— Hozzátok haza! Mit röhögtek? Gyáva banda — fejét elfordította s többet rájuk sem nézett.

— Két évvel ezelőtt szél érte — magyarázta az asszony — azóta nem tud járni. Az esze is megzavarosodott szegénynek.

Kinyitotta az ajtót és előreengedte a vendégeket. A kicsiny, szabadkéményű konyhán keresztül beléptek a szobába. Az ajtótól jobbra kemence, előtte ágy, az ablak alatt almárium, míg baloldalon ismét ágy s az ajtó mögött rongypokróccal letakart fekvőhely állott. Középen asztal és két szék foglalta el a szabadon maradt területet. Az ágyakon hancúroztak a Hajós gyerekek, de riadtan hallgattak el, mikor Tiborék beléptek. Néhány perc kellett ahhoz, hogy megszokják a félhomályt és a rossz levegőt. Tibor kedvesen megszólította a legnagyobb fiút:

— Hogy hívnak?

— Hajós Ferkó.

— Hogy alusztok ennyien ebben a kis szobában? — vette elő ceruzáját s jegyezni kezdett.

— Jól — felelte értelmesen a gyerek. — Mink négyen, meg Kati itt, anyám meg apám a másikon, ott meg — mutatott az ajtó mögötti fekvőhelyre — nagymama Margittal, a konyhában pedig Miska.

— Borzasztó — mormogta Tibor s az asszonyhoz fordult:

— A másik kettő nagyobb ezeknél?

— Hogyne. Margit a városban szolgál, Miska pedig egy fuvarozó vállalatnál dolgozik.

— Szeretitek a cukrot? — tanulmányozott tovább.

A nyomorgó népfiai bizonytalanul intettek igent.

— Nem igen ismerik ezek — szólalt meg az asszony — mert nagyon ritkán jutnak hozzá.

Tibor megdöbbenve csóválta a fejét.

— Hát drazsét ettetek-e már? — Nem kapva feleletet, Dénesre nézett sokatmondólag s ceruzájával hatalmas felkiáltójeleket rajzolt az írásbafoglalt nyomorjegyzetek után.

Csuti úr és Kovács szomszédja szinte unottan szemlélték a szociális kutatásokat s egyre sürűbben tekintettek az ajtó felé. De Tibor kérlelhetetlenül gyűjtötte tovább az anyagot.

— Ma mit ettetek?

— Semmit — hangzott a válasz. — Csak kenyeret!

— Még nem főztem máma, mert nem jött haza az uram — magyarázta Hajósné.

— Éhesek vagytok? — villant át Tibor agyán.

— Igen — bólintott Ferkó.

A kutató diadalmasan nézett társaira.

— Na, nesztek, vegyetek rajta ennivalót — nyújtott át nekik egy pengőt. Ferkó átvette és megnézte:

— Máskor is eljön?

— El, hogyne. Hozok nektek finom ennivalót. Annyit, hogy maradjon is.

— Na, azt nem hiszem, — jelentette ki a helyzettől ismerős Ferkó.

— Mit szokott nekik főzni? — kérdezte Jóska Hajósnét.

— Hát ami jön. Krumpli vagy tarhonya-levest. Meg húst is néha. Ha Csúti úréktől kapunk.

Ekkor az öregasszony kiáltozása hallatszott be.

— Nem megy ki hozzá? — érdeklődött Tibor.

— Minek! Majd elhallgat. Biztosan éhes!

Tibor néhány kérdés után végre abbahagyta a kutatómunkát és kimentek ismét az udvarra.

— Isten áldja meg Hajósné asszony — búcsúzott Csúti úr. — Jöjjön át később, akad valami a ház körül.

Sorban kezét fogtak a fiúk is és kiléptek az utcára. Elöl a szerkesztő úr haladt, mögötte Tibor lépdelt elgondolkozva, míg Jóska és Dénes egy pillanatra sűgdosva megállt. Zsebükben kotorásztak, majd Jóska visszament a ház végénél álldogáló asszonyhoz és szégyenkezve mondta:

— Nincs nálunk több, de örülnénk, ha ezt elfogadná — s néhány fillért adott át neki.

— Óh köszönöm — hálálkodott az asszony, megszámlolva a pénzt.

Az adakozók ezután Tiborék után siettek a kocsi felé.

— Mehetünk több helyre is — szólalt meg Csúti úr — de nem sok értelme van. A nyomor mindenütt egyforma és az ember nem tud rajtuk segíteni.

— Hogyan lehet így élni — borzongott Tibor és hatszobás lakásukra gondolt.

— Azt csak a jó Isten tudja — fejtette meg Csúti úr bölcsen.

Felültek a kocsira és visszaindultak a tanýára. A rövid úton nem beszéltek semmit, annyira megrendítette őket az eddig csak hírből ismert nyomor látása. Az örökösen vigyorgó Dénes is elkomolyodott annyira, hogy lelkiismeretfurda-

lást érzett a déli lakoma miatt. De nem volt ideje jobban kimélyíteni lelkének fájdalmát, mert már meg is érkeztek.

— Azt hiszem, mi már indulhatunk is — jelentette ki Tibor leszállás közben.

— Óh van még idő bőven, soká lesz még este — marasztalta őket Csúti úr.

— Nem, szó sem lehet róla — felelte Tibor határozottan. — Eddig is eléggé igénybe vettük szivességüket s tartalékolni akarunk máskorra is.

Csútiné szintén nehezen nyugodott bele az indulásba, mivel, mint mondotta, már készen van a vacsorai rántott csirke. Jóska és Dénes szeme felcsillant. Egyet értettek rögtön, hogy aki időt nyer, az csirkét ehet. Fontoskodva szólalt meg Jóska:

— Ami azt illeti, körülnézhetjük alaposabban a tanyát. Ki tudja, mikor jövünk ki ismét.

Tibor azonban hajthatatlan maradt. A délben ki nem elégített éhség nagy erővel támadt fel benne, minél előbb szeretett volna enni, ott, ahol senki sem látja. Hirtelen eszébe jutott valami, amit érző szívet sejtetően adott Csútiné tudomására:

— Tessék oda adni a részünket Hajósnénak — s meghatva nézett körül. De nem látott semmi elérzékenyülést az arcokon.

— Ne féltse Hajósnét — felelte Csútiné. — Jut annak akkor is, ha maguk még esznek valamit.

Tibor már elkészönt Kovács szomszédától és elszontyolodva búcsúzott két barátja is:

— A mai ebéd emléke örökké élni fog bennünk — jelentette ki Dénes.

Csúti úr nem ment velük vissza a városba, mivel kint maradt éjszakára a tanyán. A fiúk még-

egyszer megköszönték a szíveslátást, s testbenlélekben meggyarapodva felültek a kocsira. Mielőtt elindultak volna, Csútiné egy élelmiszeres csomagot adott az útra.

— Köszönjük, hogy így megkönnyítette az elválást, — mondta szentelenül Jóska, s nagy orrával vágyakozva szagolta meg a csirkés csomagot.

— Nem virág az — mosolygott Csúti úr — nehogy leprésselje.

— Legfeljebb, ha útközben ráülök — felelte Jóska.

— De addig is élsz — sziszegte nyájasan Dénes.

A kocsi végre elindult. Az úton részint Csúti úrékról, részint a nép nyomoráról beszélgettek. Tibor agyában pedig már megszületett a terv a nép megmentésére. De még nem szólt semmit a fiúknak, mert nem érett meg benne teljesen a dolog.

Mikor beértek a városba, egyenesen a Szépasszony kocsmájába mentek. Bort hozattak, ittak, majd Tibor ünnepélyesen megszólalt:

— Gyerekek, azt hiszem mindkettőtök nevében beszélhetek, amikor kijelentem, hogy a mai nap döntő fordulatot jelent életünkben. Én, aki szociális kérdésekkel régóta foglalkozom, elérkezettnek látom az időt, hogy végre a cselekvés mezejére lépjünk. A ma látottak arra kényszerítenek, hogy tovább ne tétlenkedjünk. Súlyos bűn minden elmulasztott perc s minél előbb fel kell ráznunk az ország lelkiismeretét. Mert lehetetlen helyzet, hogy a huszadik században emberek élnek szinte állati sorban s keserves verejtékezéssel szerzik meg az éhhaláltól megmentő néhány fillért. Ugyanakkor mások százakat szórnak szét könnyelműen.

Oda kell mennünk az illetékesek elé, hogy segítsenek, míg nem késő. Gyönyörű, de nehéz feladat! Egy népréteg, a legértékesebb réteg megmentéséről van szó. S kinek kell vállalnia ezt a feladatot? Csakis az ifjúságnak. Velem tartatok tehát?

Jóska és Dénes csupa lelkesedés volt és sokszor egyszerre beszélve fejtették ki véleményüket a segítség módozatairól. A vita hevében megfeledeztek a csirkéről, meg Böskéről, meg Pannáról, kinek pedig Dénes találkozót ígért estére.

Késő éjszakáig tárgyaltak, míg végül megállapodtak abban, hogy egyesületet alakítanak, melyben tömöríteni fogják az ifjúságot. Meg fogják kezdeni a rendszeres munkát. A legfontosabb teendő azonban egyelőre az egyesület nevének megállapítása. „Fontos szempont ennél a kérdésnél az; — magyarázta Tibor — hogy kifejező, egyszerű és a nép számára rokonszenves legyen. Halljuk a javaslatokat“. — Hosszabb vita keletkezett, de nem tudtak megegyezni. Egymás után jöttek a nevek: Népmentő Egylet, Ifjúsági Honfoglalás, Lélekharang, A huszonnegyedik óra, de mind egyiket elvetették. Néhány perccig szótlánul gondolkodtak, mikor egyszerre Tibor felkiáltott:

— Megvan! Megvan a név! — s elővette a kocsiról készített vázlatot. Néhány pillanatig sillabizálta, majd lassan szótagolva mondta:

— Sa-rog-lya!

— Nagyszerű! — kiáltott fel az alkotmányozó gyűlés. — De miért éppen Saroglya? — kíváncsiskodott Jóska.

— Hát azért, mert népies — jelentette ki Tibor győzedelmesen. — Jóhangzású, egyszerű. Értelme pedig az, hogy a saroglya, a nép, a kocsi végén van, a látszólag nincs is jelentősége, amíg

a kocsi üres. De ha teher van a szekéren, azt neki kell tartania, mert különben lehullana minden.

Jóskát azonban nem elégítette ki teljesen ez a magyarázat:

— Mért nem kerék? Vagy tengely? Az még több terhet hord!

Tibor hiúságát bántotta a tiszteletlen kritika és elkomorodva felelte:

— Már kezdted a széthúzást? Nem érzed a különbséget a kettő között? Egyébként mondj jobbat!

Jóska elgondolkozva húzta fel nadrágja szarát s szürke zokniját a barnára fektette:

— Hát most nem tudok. Előbb át kellene tanulmányoznom a mezőgazdasági lexikont. Abban fel vannak sorolva az összes gazdasági eszközök. Ha ezeket megismerjük, könnyebben lehet megtartani a keresztelőt.

— Ne beszélj így — érzékenykedett Tibor — mert elveszed az egész kedvemet.

Dénes is Tibor pártjára állt és Jóska végül belátta, hogy a Saroglyánál alkalmasabb szó nincs, s rövidesen szent lett a béke. Erre természetesen nagyot ittak.

— Na akkor megtartjuk mindjárt a keresztelőt is — kiáltott fel Tibor és újra bort hozatott.

Dénes nyugtalanul figyelte az ajtót, de Böske helyett maga a hajdani szépasszony, a rozoga Rozi néni csoszogott be a borral.

— Böske hol van? — kérdezte Dénes közönbösen, de szíve a torkában vert.

— Bent van lelkem a szobájában. Mindjárt lejön — és elkocogott.

Ekkor Jóska tréfás rémülettel felkiáltott:

— Nem halljátok? — hallgatózott feszülten.

— Mintha a dobhártyámat keserves csirkecsipogás hasogatná.

— Végre csak hogy értelmeset is mondtál — kapta fel gyorsan Dénes a csomagot és bontogatni kezdte. — Hiába akinek szíve van, az csak Csútiné lehet — sóhajtotta, mikor a csomagból előkerültek a csirke sült darabjai. — Nézzétek, még kenyeret is mellékel.

— Eszel te is Tibor? — fordult barátjához, aki a pipáját kivette szájából s nagy hajában idegesen kaparászott.

— Fiúk — szólalt meg rekedten, — mutassátok meg, hogy jó barátaim vagytok. Ti már délbent ettetek ebből! Inkább fizetek nektek egy pörköltet. Ha kevés meg is duplázhatjátok — tette hozzá könyörögve. — Csak ezt hagyjátok meg nekem.

Jóskának szívébe nyilalt a kérés:

— Én nem bánom, de nehogy a művészeted szenvedjen kárt, mert azt nem venném a lelkemre. Inkább akkor feláldozom magam s megeszem helyetted.

Az alku tehát létrejött. Jóskáék megrendelték a pörköltet, Tibor pedig hozzáfogott a csirkéhez. Evett, falt úgy, hogy ezt még a jószívű Csútiné is megsokalta volna. Röviden eltűnt a sült hús s csak a sok csont maradt a küzdőtéren, jelezve a csata nagyságát. A művész és az ember harcát most az ember nyerte meg.

Lakoma után átmentek a szomszédos kávéházba, ahol a tulajdonos női zenekarral terelte el a figyelmet rossz feketéjéről. Tibornál lehetett pénz bőven, mert egyre-másra hozatta a likőröket, majd pezsgőt, úgy hogy záróra felé, mivel egyébként se bírta az italt, teljesen berugott. Pipája kiesett szájából, hamujával az egész asztalt teleszórta s csorgó

nyála segítségével rajzolgatni próbált imbolygó ujjaival. De feje gyakrabban érintette az asztalt, mint ujjai. Ez azonban nem keserítette el, hanem fölényes vigyorgásra készítette.

Jóska és Dénes már gyakorlottabb volt az ivásban, tehát aránylag elég józanoknak látszottak. A mellékhelyiségbe többször kivitték Tibort, mert abban most már nem csak a művész, hanem az ember is összeomlott. A rengeteg csirke, de különösen a sok alkohol megtette hatását. Gyomra nem törődött az illemszabályokkal, hanem mint egy feldühödött vulkán dolgozott fáradhatatlanul. A két barát már izomlázat kapott a folytonos ki és becipeléstől, melyek olyan sűrűn ismétlődtek, hogy a mellékhelyiségben őrködő néni két segédjével is csak nehezen tudta tisztázni a helyzetet. Záróra felé azonban Tibor kissé megnyugodott. Ezt a csendes állapotot arra használta fel, hogy nagy nyálás puszikat adjon barátainak. Ezek nem győzték törölgetni arcukról a vastagon folyó szeretetet.

Mikor fizetni akartak s a főúr elébük tette a számlát, Jóska megtántorodott. De ez már nem az alkohol mámore volt, hanem a valóság: kilencvenöt pengő. Dénes is annyira kikökölt elbutult nyugalomból, hogy nem törődve a női zenekar tagjaival, térdig húzta fel bő nadrágját. Tibor a részeg ember kajánságával röhögve nézte őket, majd kezével csapkodva integetett Jóskának, vegye ki belső zsebéből a pénztárcát. Ez engedelmeskedett s újra megdőbbent. Egy száz és egy húsz pengős lapult benne. Megsemmisítő tekintettel fordult a gúnyosan mosolygó főpincérhez.

— Itt van, a többi a magáé — nyujtotta át a százast, mit földig hajolva vett át a kishitű kávéházi főalkalmazott.

Kétoldalt karonfogták Tibort, kidüllöngéltek

vele az utcára, ahol kocsiba ültek. A kapu előtt megkérdezték tőle : fel tud-e menni ?

— Igen, — intett nagy önbizalommal.

— Azt elhiszem, hogy tudod a járást, de birod is ? — faggatta hitetlenkedve Dénes.

Tibor megsértődve egyenesedett ki s kevélyen dadogta :

— Ilyen ... vacak embernek ... képzelték engem ... akinek ez a kis lö ... lötyt megárt, — s görbe lábaival botladozva haladt el a hálóingben ácsorgó házmester előtt.

A két barát még várt néhány percre, de mivel nem hallatszott ki semmi zaj, ők is hazafelé indultak. Másnap tudták csak meg, hogy Tibor ura volt szavának, szerencsésen felért a lakásba, de rögtön a mellékhelyiségbe ment. Ott órát, pénztárcát, pipát, zacskót, mindent kirakott zsebéből és bizonyára visszaemlékezve hátulgombolós boldog gyermekkorára, ültében elaludt. Reggel a cseléd vette észre a szabálytalan helyről jövő hortyogást és megtalálta rejtékhelyén a megviselt művészt, kit csak nagy nehezen tudott kicsalogatni a méltatlan környezetből.

A következő napok lázas munkában teltek el. Tibor, mikor megint használható állapotba került, bement szüleihez, akik természetesen már értesültek a Saroglya-keresztelés következményeiről. De ez egyáltalán nem bántotta őket, sőt titokban örültek neki, ezt is a művészi élet egyik megnyilvánulásának tekintették.

— Gyere, te nagy bohém, — csókolta meg az anyja. — Mit csináltál tegnap este, te haszontalan ? Nem árt az egészségednek ez a sok éjszakázás ? Apja is jónak látta közbeszólni :

— Csak ne keveredj bele valami részeges társaságba !

— Ah, szó sincs róla, — legyintett a fiú, — de tegnap annyira tele voltam feszültséggel, hogy valahogy le kellett vezetni ... Tudjátok, tegnap Csútiéknál, annál az újságírónál voltunk kint, a tanyáján. Ő aztán elvitt bennünket Reménytelepre ... Azt a nyomort, amit ott láttam! — csapta össze a kezét kétségbeesve. — El sem hiszitek! ... Apró gyerekek szárazkenyéren, ruhátlanul élnek, kis lyukakban összezsúfolva, beteg és elmebajos rokonokkal ... Borzasztó, hogyan tudnak nyugodtan aludni azok, akik mindennap jóllaknak és esténként puha ágyban fekszenek — dobbantott a perzsaszőnyegre mérgesen. — De ennek meg kell változnia, mert ezt követeli a nemzet jövője.

A kormányfőtanácsos atya jóindulatúlag hallgatta, de az aggódó anyai szív fölsírt Bakosnéból s kedves, mosolygós, kerek arca elkomorodott:

— Tibikém, az Istenre kérek, vigyázz, ne-hogy kommunista legyél!

— Miért lennék az? Amiért meg merem mondani az igazságot? Hogy amíg nagyon sokan százakat dőzsölnek el egy este, addig vannak emberek, akik minden reggel szinte éhhalálra ébrednek?

— És hogyan akarsz te ezen segíteni? — érdeklődött az apa.

— Éppen erről akartam veletek beszélni. Ismerhettek, azt hiszem jól, hogy nem szoktalak kérésekkel zavarni benneteket. Most sem rólam, hanem a népről van szó. Egyesületet alakítunk, melynek célja, hogy a társadalom figyelmét felhívja a nép nyomorára s így eltüntessük azt a nagy szakadékot, amely a városi és tanyai ember között tátong.

— Még mindig nem tudom, hogyan akarod

betömni azt a repedést, vagy mit is mondtál — szólalt meg mosolyogva az öreg Bakos.

— Rögtön apám — folytatta alig észrevehető ingerültséggel hangjában Tibor. — Tehát megszervezzük ezt az egyesületet, a Saroglyát, s kirándulásokat teszünk a nép közé. Az itt tapasztaltakat feldolgozzuk és publikáljuk. Sőt a magunk módján és a rendelkezésre álló eszközökkel segíteni is fogunk. Tanácssal, orvossal, anyagilag. Ehhez a munkához azonban szükségem lenne egy helyiségre s szeretném, ha az én szobámat berendezhetném irodának.

Az öreg Bakos ismerte fiát. Tudta, hogy az ellenkezés csak olaj lenne a tűzre. Úgysem tulajdonított az egésznek nagyobb jelentőséget. Beleegyezőleg bólintott tehát:

— Rendben van fiam! Nekem nincs kifogásom ellene. Csak ne vonjon ez el a művészi munkától, amelyet hála Istennek, már megkezdte!

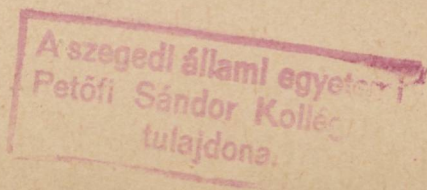
— Ne tessék engem féltetni, — felelte szerényen Tibor. — Sőt! Olyan új benyomásokat kapok tanyai munkám során művészetemhez, amely meg fogja döbbeníteni a hozzáértőket.

Anyjának azonban most már más gondjai voltak:

— De miképpen gondolod te azt, hogy az a rengeteg nép ide járjon fel, hogy sáros lábukkal tönkretegyék a lakást?

— Egyelőre erről szó sincs — nyugtatta meg Tibor. — Most még csak mi járunk ki közéjük. Később pedig, ha mozgalmunk annyira megerősödik, ahogy tervezzük, akkor már lesz székházunk is!

E beszélgetést követő napon komolyan megindult a munka. Tibor, miután szobáját berendezte, gondoskodott arról is, hogy atyjánál, egy-

előre kölcsönképpen, hitelforrást nyisson. Igaz, a pénz Bakoséknál nem okozott gondot, de az öreg mégis habozott, mert nem tudta hol lesz ebből kiút, s hová fog ez az egész mozgalom elfajulni. Mert ahhoz az ő vagyona is kevés volt, hogy ezek a fanatikus fiatalok egy egész vármegyét felruházzanak s élélmezzenek. Elhatározta tehát, hogy keveset ad, inkább, ha kell többször, hiszen utóvégre hasznos és nemes célok elérésében segíti őket. Viszont, ha úgy látja, hogy veszedelmes méreteket ölt fiának új szórakozása, azonnal véget vethet az egész játéknak.

Tibor tehát, miután az anyagi részt is szerencsésen elintézte, hatalmas erővel fogott hozzá a szervezéshez. Legelőször elment a nyomdába s levélpapírt rendelt, borítékkal. A papiroson fent, a bal sarokban modern betűkkel a következő cégjelzést nyomatta:

SAROGLYA

Telefon : 11-01

*

ELNÖK.

A telefonszám ugyan a kormányfőtanácsosi ügyvédé volt, de apját sokkal nagyobb vonalú embernek ismerte. semhogy ilyen kicsinységért szóljon. Az elnöki jelzést pedig az egyesület tekintélyének emelése miatt nyomatta a papírra. Ilyesmi sohasem árt, s a címzett hiúságát jótékonyan befolyásolja, ha vele mindjárt az elnök levelez. A padlásról lehozatta apjának fiatalkori írógépét, amit Julissal megpucoltatott. Nem feledkezett meg a bélyegzőről sem, melyre körben felíratta : Saroglya. A bélyegző közepén a nevezetes szakadék helyén az egymásrataláltság jelképe pompázott : tanyai ved-

res kút, amely azonban már aszfaltról merítette az életet jelentő folyadékot. Ez az ötlet nagyon tetszett Tibornak. Alul pedig a székhely neve: Ridegegyháza húzódott meg.

Mikor ennyire jutott az alapvető munkálatokkal, lesietett a mosókonyhába, a műterembe, hogy hozzákezdjen a művészethez is. Úgy tervezte, amíg egy kissé belejön a mesterségbe, nem fogad modellt. Erre ráér később is, mikor már keres, s meg tudja fizetni. Kiteregette tehát a Csútiék tanyáján készített vázlatát s gyúrni kezdte az agyagot. Sietett, hogy minél előbb gipszbe önthesse a nagyszerűnek ígérkező szobrot.

Hosszas verejtékezés után lassan bontakozott ki a markáns fej, a nagy bajússzal és hosszú szakállal. Az alkotás lázában észre sem vette, hogy szülői, egymást átkarolva, a pinceablakon keresztül könnyes szemmel nézik a fiukból kitörő tehetséget. Merengésükben Jóskaék lármás megérkezése zavarta meg őket. Hárman jöttek, mert Dénes magával hozta unokahúgát, Finta Pannát is.

— Kezét csókolom, alászolgája, — köszöntötték a megfátott szülőket s bemutatták a leányt . . .

Tibor jól hallott minden szót, s lopva kinézett a kis ablakon. Mikor a tiszteletére történt csoportosulást meglátta, rögtön pipára gyújtott és néhány lépést hátrált a szobortól. Bodor, de elmélyedő füstöt eregetett az alacsony mennyezet felé s állat kezébe támasztotta. Így találta őt a társaság, amely lábujjhegyen állt meg a legalsó lépcsőfokon.

— Mi vagyunk itt Tibor, — szólta Dénes megilletődve.

A mester azonban annyira elmélyedt gondolataiban, hogy nem vette észre őket. Abban a lel-

kiállapotban volt, mikor a művész számára meghal a külvilág.

— Tibor, nem zavarunk, — kiáltott Jóska kissé hangosabban.

Ekkor felhúzta mindkét vállát és összerezte. Homlokát megnyugtatólag végigsimította s felnézett.

— Ah, bocsánatot kérek, — fordult vissza — de annyira foglalkoztat a téma, hogy nem halottam semmit. — Bemutatkozott Finta Pannának.

— Igazán nagyon örülök, hogy megismerhettem, — kezdte Panna pergő nyelvvvel. — Dénesék már annyit beszéltek magáról! —

Tibor szerény tiltakozó mozdulatot tett s közben megállapította, hogy a leány nem szép, de érdekesen csinos. Alacsony termet, vékony, szelíden egymásfelé hajló lábakkal, homlokbafeésült haj, nagy száj és nagy fogak, kicsi orr, apró fekete szem, széles, húsos ajak, melyet a fürge nyelv állandóan nedvesen tartott. — Kedves jelenség, — döntötte el magában.

— Nem is mondták a fiúk, hogy maga ilyen nagy művész, — csodálkozott Panna. — Milyen gyönyörű ez a fej, — lépett az agyagban búsuló Miska bácsihoz. — Mennyi lefojtott erő érzik ki ebből az összeráncolt homlokból. S milyen kifejező ez a száj, mely fölénnnyel, de bizonyos mértékben hittel vegyes kiábrándultsággal tekint az emberre?!! Na, és ez a markáns orr, amely Michelangelo fénykorára emlékeztet!!! Tibor, nagyszerű!!! Gratulálok!

Jóska először fülét hegyezte a lelkes, de kissé nem egészen alapos kritikára. Amikor azonban Michel Angelo orrára is rákoppintott a derék leány, lehajolt és megvakarta a lábát, hogy nevetőizmait megnyugtassa. Tibor viszont megrészegülten itta a leány szavait. Látszólag egykedvűen tűrte a di-

cséretet, de bensője csupa tűz volt. Egyre jobban tetszett neki Panna s el tudta volna hallgatni az időknék végezetéig is. De a méltatás megszakadt, s ő csak annyit mondott:

— Igen, azt hiszem, jól sikerült!

— Ezt a szerénységet — repdeste körül a szobrot Panna. Mi az hogy jól sikerült? . . . Eszményi! . . . Gyönyörű! . . . Mondja, minden nagy művész ilyen kishitű alkotásaival szemben?

Tibort idegesítette, hogy egyik oldalon szülei sírnak örömkönnyekeket, másik oldalon pedig Jóska pofája vöröslök a visszafojtott nevetéstől. Kínosan harapdálta pipáját s hirtelenjében nem tudta mit feleljen. Legjobbának találta a fölényes, oktató hangot:

— Ne haragudjék, de mint laikus, nem értek a művészleket. Amit fásultságnak lát, az nem más, mint marcangoló önkritika, elégtelenség, s a még tökéletesebb után való sóvárgás. — Jóskára tekintett s nem bírta tovább folytatni lendületes magyarázatát. Kedvetlenül fejezte be: — Ezekről még beszélgetünk máskor. Most talán menjünk fel a Saroglyába!

A rövid úton Panna villámgyorsan tájékoztatta Tibort, hogy magyar-német szakos, de utálja az egészet, hogy a leányinternátusban lakik, hogy inkább érdekli a művészet, szereti a szépet és nemest, hogy egyszer már eltévedt mióta itt van, hogy az utcán egy fiatalember megszólította, de ő leégette, s hogy szeretne belekapcsolódni a Saroglya munkájába. Talán egy perc is eltelt, mire befejezte közleményeit. Dénes már megszokta, Jóskaát azonban még idegesítette az a szózuhatag, Tibor lelke pedig ki tudja, hol szárnyalt . . .

Az irodában az újdonsült Saroglya-elnök Panna kedvéért még egyszer röviden összefoglalta

az előzményeket. Utána üdvözölte a megjelenteket s bejelentette, hogy a munka, az építő munka korszaka elkövetkezett. Pannát rögtön az írógéphez ültette, ő pedig lediktálta a Híradó számára az első cikket:

„Megdöbbszentő nyomor a falun. — Végpusztulás előtt a nép! A Saroglya megrendítő adatai a tanyák lakóiról.

Kevesen tudják a helybeliek közül, hogy a Saroglyába tömörült tanult, intelligens ifjúság csendben, minden reklám nélkül járja hosszú idők óta a tanyavilágot. Céljuk a parasztság tökéletes megismerésével megszüntetni azt a nagy szakadékot, amely a tanyai és városi ember között tátong, s amely az egész nemzet jövődjét elnyeli, ha nem jön idejében segítség . . .

Munkatársunk felkereste a Saroglya elnökét, a fiatal Bakos Tibort, aki éppen akkor érkezett meg csoportjával egyik nyomortelepről. Erről a legutóbbi útvjáról a következő szívbemarkoló adatokat közölte velünk“.

Most következett két sűrű oldalon a nyomor ecsetelése, melynek végén a Híradó munkatársa az ország érző polgárainak háláját tolmácsolta a nemeslelkű ifjaknak.

Tibor elégedetten olvasta át a kész cikket. Néhány sor kíséretében rögtön elküldte Csúti úrnak a cseléddel s kérte, hogy a másnapi számban hozza le.

A beszámoló megjelent s némi visszhangot is keltett annyiban, amennyiben néhány ifjú ke-reste fel Tibort, hogy felajánlják szolgálatukat. Az elnök örömmel fogadta őket s megállapította, hogy a Saroglya hangja nem volt pusztába kiáltó szó.

De ez az eredmény még igen kevés, mert nem csak az ifjúságot, hanem az öregeket is meg kell mozgatni.

E célból tehát néhány nap mulva plakátokat nyomtatott, s a Csobánc kávéház különtermében tartandó népnymor-kérdés matinéjára meghívta a nagyérdemű közönséget... Külön meghívókat küldtek a jelentősebb személyiségeknek, főképpen pedig a fővárosi lapoknak, hogy lássa az egész ország, az ifjúságnak van komolyabb csoportja is, amely nem ivással és duhajkodással, hanem felelősségteljes munkával dolgozik a nemzet jövőjén.

A Csobánc különtermében elég nagyszámú érdeklődő gyűlt egybe. Az előadást Bakos Tibor, a Saroglya elnöke tartotta „Búza és nyomor“ címmel, amit hozzászólások követtek. Az ismerősök, rokonok, méltóságos kormányfőtanácsosi atyjának tisztelői nagy érdeklődéssel hallgatták az értékes fejtegetést, mely a mult bűneiből indult ki s a jelen borzasztó helyzetének ismertetése után a kibontakozás útját is megjelölte. A beszéd kerek, jól felépített volt, a sok idézet és szakkifejezés pedig az eredetiséget és a nívót is hatásosan biztosította.

A felszólalások során Jóska, Panna és Dénes kápráztatta el a közönséget. Sokat beszéltek, de más-más szavakkal, a nép tűrhetetlen szenvedéseiről s főként a Saroglya jelentőségéről. Több hozzászólás aztán, tekintettel az idő előrehaladott voltára, nem történt. Érdekessége volt az előadásnak Böske megjelenése, akit Jóska és Dénes külön-külön is meghívott.

A helyi Híradó másnap hatalmas tudósításban számolt be a nagyjelentőségű eseményről. Tibor pedig cégjelzéses papirosokon az összes fővárosi lapokhoz hosszú és részletes beszámolót küldött a Saroglya matinéjáról. Azok készséggel

le is közölték, sőt lelkes és buzdító megjegyzéseket is fűztek hozzá. Külön hangsúlyozták, hogy az ifjak — amint ezt Tibor a néhány soros kézzel írt levélben bevallotta — minden támogatás nélkül, saját kicsi zsebpénzükből végzik önzetlenül munkájukat.

Az elnök elérzékenyülve rakosgatta a cikkeket a Saroglya díszkönyvébe, s arra gondolt némi lelkiismeretfurdalással, hogy nem is annyira részvétel a társadalom, ha egyetlenegy tanyai kirándulásról ilyen melegen írnak a lapok.

Természetesen a Saroglya vezetősége megünnepelte a nevezetes napot a Szépasszonynál. Velük örvendezett Panna is, akinél a tárgyilagos szemlélő egyre jobban észrevehette, hogy az egész mozgalomban Tibor tetszik neki legjobban. Állandóan a nyomában volt s a napnak huszonnégy óráját is kevésnek tartotta a mester nagyszerűségének dicséretére.

Jóska és Dénes között pedig titkos, de elszánt küzdelem folyt Böske meghódításáért. A naív, egyszerű lányka azonban egyik iránt sem mutatott különösebb vonzalmat. Mindkettőjükhöz egyformán kedves volt. Sőt Jóskának úgy tűnt fel, mintha a kocsmá minden vendége iránt is tanusítana annyi érdeklődést, mint irántuk. — Ez a látogatottság emelése szempontjából szükséges, — mondotta egyszer Böske, mikor tréfásan felelősségre vonták. Ők azonban nem kocsmatulajdonosok, hanem költők és szerelmesek voltak, különösen Dénes, s így rossz szemmel nézték, hogy a leánynak mindenkihez van néhány szívélyes szava.

Az előadás utáni kocsmáestélyen Dénes rögtön megrohanta Böskét a kérdéssel: tetszett-e az előadás?

— Nagyon érdekes volt — mesélte a leány

— csak a vége felé már elálmosodtam. — S milyen sokan voltak! Majdnem elnevettem magam, amikor Dénes, aki mindig mosolyogni szokott, olyan komolyan mesélt a tanyai nép nyomoráról.

— Ki ez a buta liba? — hajolt Panna epésen Tiborhoz.

— A kocsmárosnénak rokona. Az igaz, hogy agya fejlettsége nincs arányban teste tökéletes formájával, amely határozottan tetszetős — hangzott a válasz.

— Ez magának csinos? — mérte végig ellenségesen a leányt Finta Panna. — Néhány év múlva széle-hossza egy lesz. Nincs benne semmi értelem, semmi rajongás, vagy lelkesedés, ami nélkül pedig egy művésznek nő nem is tetszhet — s szuggerálva nézett Tibor szemébe, hogy az egy pillanatra se feledkezzék meg az ő értékéről.

Tibor jólelkűen megnyugtatta:

— Ebben teljesen igaza van. De én tisztán csak esztétikai szempontból nézem s hogy néhány év múlva milyen lesz, nem érdekel.

A kocsmá törzsközönségét ma csak a nyomdász képviselte néma nőjével, aki kíváncsian nézegette Pannát, olyan feltűnően, hogy ez észre is vette.

— Nem tudom, mit bámul rám folyton az a puffadt nő — mondotta halkán Tibornak.

— Bizonyára megint összeveszett a párjával, s a kályhagomb helyett most a maga fejét szemléli — felelte nevetve, majd elmesélte, amit a különös párról megfigyeltek.

Az asztal másik oldalán Jóskaék összehajolva, suttogva beszélgettek s teljesen megfeledkeztek Tiborékról. Néha felhangzott Böske kacagása, ami — Dénes szerint — egyáltalán nem illett a komoly témához. Nevezetesen éppen azt a kér-

dést szegezte a leány gyönyörű mellének, hogy ha választania kellene, Jóskát vagy őt tüntetné-e ki kegyeivel?

— Miért választanék, mikor itt vannak mind a ketten — mosolygott Böske.

— Figyeljen ide, — magyarázta Dénes — ha, mondjuk, földrengés keletkeznék s mi itt lennénk hárman, kivel menekülne? Jóskával vagy velem? — s izgatottan várta a feleletet. A leány néhány pillanatig gondolkozott:

— Akkor már nem lenne semmi értelme a menekülésnek, mert mindnyájan elpusztulnánk. Ugyis véletlen lenne, hogy ki marad életben. Nem igaz?

Dénes megtörölte izzadó homlokát s új példával akarta a döntést kiharcolni:

— Tényleg, rossz hasonlatot mondtam. De ez sokkal világosabb és érthetőbb lesz. Tehát: ha ma kitörne a háború s mindkettőnket elvinnének melyikünket siratná meg?

— Látszik, hogy nem olvas ujságot — nevetett a leány. — Még Rozi néni is azt mondja, hogy akár mit is csinálnak a vezetők, háború nem lesz. Lehetetlenség — tette hozzá diadalmasan.

Jóska unta a hiábavaló próbálkozást s barátja vergődését is sajnálta. Megkérdezte tehát:

— Azt mondja meg Böske, melyikünket szereti, Dénest vagy engem?

— Én? — meresztette ki csodálkozó szemeit a leány — nem szeretek én senkit. Rozi néni is mindig azt hajtogatja: addig vagy boldog, amíg nem szeretsz.

A szomszédos asztalnál a nyomdász megkocogtatta poharát, mire Böske odatáncolt.

— Az ördög vinné el Rozi nénit összes tu-

dományával és nevelési elveivel együtt — dühöngött Dénes.

— Mi az? Miről van szó? — avatkozott be Panna.

— Ah, semmi, csak egy rosszindulatú öreg-asszonyra gondoltunk!

— Na, na! Nagyon tetszik maguknak ez a leány — fenyegette őket tréfásan Finta Panna.

— Istenem — öltötte magára legnagyobb képét Jóska — nem éreztethetjük vele, hogy csak egy kocsmároslány.

— Tudom, tudom, hogy magának milyen áldott finom szive van — bólintott a leány mosolyogva.

Az eddig némán, komoran üldögélő Tibor megszólalt:

— Hagyjátok abba ezt az ostoba fecsegést! Holnap délután kimegyünk Reménytelepre, és kézzelfogható segítséget nyújtunk a népnek. Én összeszedek otthon némi ennivalót, használt ruhákat és kiosztjuk. Nektek, ahogy ismerlek benneteket, nincs semmi felesleges holmitok. De magának Panna? Tudna valamivel segíteni?

— Hogyne. Nekem is van néhány ócskaságom s adhatok valami kevés pénzt is.

— Helyes, ez méltó magához -- dicsérte meg a boldogan piruló honleányt Tibor. — A pénzen vegyen kenyeret, meg gyógyszert. Csomagolja egybe a ruhákkal s legyen szíves hozza el az irodába holnap délután kettőre. Én délelőtt a műtermemben dolgozom. Ezalatt te, Dénes, reggel feljössz és legépeled a beszámolót a lapoknak.

Jóska csodálkozva nézett rá:

— Délelőtt írja meg azt, hogy délután mit enyhítünk a nép nyomorán? Lehet ennyire előre dolgozni?

— Mi érthetetlen van ebben — kérdezte bosszusan a mester. — Vagy talán nincs annyi fantáziátok, hogy előre megíratok valamit, amit egy kezdő újságíró is meg tud tenni? Ezért vagytok költők? A fontos az, hogy még a déli postával elmenjen a beszámoló s a másnap reggeli lapokban már benne legyen. Csúti urat is meg kell említeni a cikk végén. Különben még fogok mondani néhány szempontot, amiket be kell vened a beszámolóba.

— Hát én? Én mit csinálok — érdeklődött Jóska.

— Te a reménytelepi tanítónak írsz. Pontos címét holnap megadom. A levélhez csatolsz néhány lapszemelvényt. Röviden ismerteted a Sargolya célját és támogatását kéred egy előadás megrendezéséhez, melyet az iskolája tantermében fogunk tartani vasárnap. Erről a tanító szíves lesz értesíteni a tanyaiakat azzal, hogy a műsor után szeretnénk elbeszélgetni az emberekkel — fejezte be a rendelkezéseket erélyesen Tibor.

— Micsoda óriási szervező erő van magában! — ámuldt Panna szédülten. — Így már bízom a mozgalom sikerében!

— Nem lehet másképpen! Ha mi is szalmaláng módjára végezzük munkánkat, akkor legjobban lesz, ha rögtön abbahagyjuk!

Néhány pillanatig mindegyik hallgatott. Jóska törte meg a lelkesült csendet:

— Milyen műsorra gondolsz? Hiszen nem tudunk semmit!

— Ezzel te ne törődj. És légy szíves, ilyet ne is mondj többet! — hangzott határozottan. — Én előadást tartok valamilyen aktuális kérdéstről. Panna verset szaval. Jóska rövid, színes, ha lehet humoros beszédet mond, míg Dénes verseiből olvas

fel. Jó lenne — fordult a költőhöz — ha addig valami népies verset írnál, melyben benne lenne elnyomott sorsuk, közdelmes életük és a miáltalunk megindított szebb jövő! —

— Helyes. Meglesz — bólintott büszkén a legújabb népies költő. — Sirni fog mindenki — jelentette ki.

— Most pedig elkísérjük Pannát s utána hazamegyünk. Holnap sok munka vár ránk — állt fel a diktátor. Fizetett s a Saroglya félelmetes dübörgéssel indult el az éjszakában.

VII.

Másnap a Saroglya hivatalos helyiségében komoly felelősségérzettel dolgozott tovább a vezetőség. Dénes, vérbeli költőre valló fantáziával, megírta a délutáni kirándulás lefolyását. Igyekezett, hogy ne legyen száraz s néha könnyes mosolyra készítse az olvasót. A társadalom közömbösségével hatásosan állította szembe a Saroglya ifjainak heroikus munkáját, „mellyel de sok asztalra varázsolnak kicsi, mégis nagy örömet okozó kenyeret, de sok szenvedő arcról törlik le a könnyet, s de sok embernek adják vissza hitét, bizalmát az élethez, a saját szájuktól megvont zsebpénzükből”. Még be sem fejezte a levelet, amikor a buzgó Finta Panna már megjelent, kezében a nép csomagjával. Rögtön elsorolta, mi van benne: egy régi hálóing, egy rossz, de még jó pullover, egy pudertartó, két pár lyukas harisnya, két kiló kenyér, huszonötdeka sózott szalonna, tíz deka zsír, öt aszpirin és tíz deka karlsbadi só.

— Itt van — ujjongott — többet nem tudtam összeszedni. Azi hiszem nagyon fognak örülni neki a szegények — vetette le vigyázva értékes perzsabundáját.

— Ez aztán igazán jelentős lépés a nyomor-
enyhítés terén — ismerte el Jóska. — Ha megkapják a puderes szelencét, boldogságukban hettekig nem jut majd eszükbe a nyomorúságuk!

— Miért? Higyje el, egészen jó állapotban

van, de mikor hazulról elutaztam, vettem magamnak másikat.

— Azt nem is mondom, hogy értéktelen darab. De inkább több kenyeret hozott volna — vászolta kegyetlenül Jóska.

— Azt hiszi, maga anyagias lélek, maga hasember, hogy az ennivaló minden? Kultúrigénye nincs a népnek? — kérdezte komolyan Panna.

— Jól van, legyen magának igaza. Ne féljen, méltóképen meg fogják örökíteni, hogy a tanyai nép kulturális felemelését maga alapozta meg ezzel a püderskatulyával. És ha utána kapnak könyvtárakat, iskolákat, gazdasági jólétet is, akkor nem veszett kárba a maga nagylelkű ajándéka — felelte Jóska s visszaült az asztal mellé. Folytatta tovább Szabó József tanyai tanító szívének megkönyékezését, még pedig, amint a két nap múlva megérkező válasz bizonyította, teljes sikerrel.

Panna tanácstalanul állt néhány percig a szobában, majd lement a mosókonyhába. Az ajtót azonban zárva találta s rajta cédula lógott: „Dolgozom, kérem ne zavarjon senki“. Lábujjhegyen fordult vissza, de erősen dobogó szívét nem tudta másképp megnyugtani, mint hogy oda lopódzott a kis pinceablakhoz s belesett rajta. Kezét mellére szorítva, lihegve figyelte, hogyan küzd a mester az anyaggal. Igaz, ebben a pillanatban egy megfordított teknőn pihent, de szemei hallatlan akarat erővel meredtek a konok agyagfigurára. Szívszorongva látta Tibor arcán a keserű elégedetlenséget s Panna ádáz haraggal gondolt a parasztember dacos zárkozottságára, s hogy még itt, agyagból sem engedi magát formálni.

Sokáig elnézte volna még a művész vajúdását, de lépteket hallott és ezért sietve visszafordult. Bakosék cselédje, Julis volt a háborgató, ke-

zében a nép számára összegyűjtött ruhadarabokkal, melyek két karjáról ellenkezve lógtak a földre.

— Itt van minden? — kérdezte tőle zavartan Panna.

— Hogyne. Elég lesz az egész falunak! Ha fele ki is látszik belőle — mutatta Gábor egyik rongyos nadrágját. — Jobban örülnének, ha a benti szekrényből kapnának — mormogta s tovább ment.

Gyorsan eltelt indulásig az idő. Tibor csak ebédelni jött fel. Az előszobába érve, anyja hangját hallotta, hogy kiabál valakire. A láрма nyomán az éléskamrába ment s valóban anyját találta ott, izgatottan hadonászva az előtte nyugodtan álló cselédre:

— Miért nem felel? Megőrült maga Julis, hogy kifosztja az egész kamránkat? Azonnal tegye vissza a szalámit, vaját, szardiniát, mindent! Ki mondta ezt magának?

— Hát a fiatalúr, hogy egyen a nép — s lehajolt, hogy visszarakja a holmikat. — Ha meg már eszik, akkor lakjon is jól — motyogta.

Tibor belépett és közbeszólt:

— Én mondtam Julisnak, hogy csomagoljon be ennivalót az útra, mert nem jövünk haza vacsoráig. De nem ennyit!

— Ja, az már más! — nyugodott meg Bakosné. — Azt hittem, ezeket is szétszítani viszik! Kár lenne a népnek!

— Ah, dehogy. Viszünk annak mást, aminek jobban örül, mint az ilyen finom dolgoknak — és sietve ment az ebédlőbe. Nem akarta Déneséket sokáig vártni.

Okulva a multkori utazás keserves rázásából, Tibor konflist fogadott. Két óra körül indultak s

kedélyes hangulatban érkeztek meg Reménytelepre. Legelőször Hajósékhoz mentek. Az asszony rögtön megismerte őket, örömmel sietett ki elibük, s amikor Panna a hozott ruhákból néhány darabot szétosztott a gyerekek között, a meghatottságtól hangosan sírni kezdett. Odament a jótkony leányhoz s kezét, bundáját csókolgatta hálásan. A gyerekek mindjárt fel is próbálták a kapott ruhákat, Ferkó, mint a legidősebb, komoly arccal csetlett-botlott a kormányfőtanácsosi nadrágban. Akármilyen rövid lábakkal rendelkezett Bakos ügyvéd úr, nadrágja mégis csak nagy volt a gyerekeknek. El is esett benne, de Jóska megvigasztalta:

— Majd belenőssz Ferkó s ha kormányfőtanácsos leszel, jobb dolgod lesz!

Alig tudtak megszabadulni az örömnilyvánítások elől. Különösen Panna érezte magát rosszul a bűdös levegőjű szobában s drága bundáját is féltette a maszatos kezek simogatásától.

Mikor ismét kijutottak a szabad levegőre, a gyógyszerből is adtak Hajósnénak. Két aszpirint, hogy vegye be, ha fáj valamije. Panna egy csipet karlsbadisót is markába nyomott, ami jó, ha van a háznál. — Sohasem lehet tudni, mikor rontja el valamelyik gyerek a gyomrát — mondotta.

— Nincs ezeknek mitől elrontani, de azért tessék ideadni, talán jó lesz valamire — vette el az asszony az orvosságot.

Hajóséktól, az asszony útmutatása alapján, a szemközti házba mentek, Kónya János viskójába. Az előbbihez hasonló kép fogadta őket. Hat apró gyermek, a férfi munka nélkül, felesége pedig a városba jár mosni. A férj éppen otthon tartózkodott és varrt. Idős, megrokkant ember, aki olyan rövidlátó volt, hogy majd kiszúrta a tűvel a sze-

mét, mikor cérnát fűzött be. Panna csodálkozva kérdezte:

— Nem a felesége szokott varrni?

— Nincs annak erre ideje. Este, mikor haza jön, olyan fáradt, hogy mindjárt lefekszik. Más-kép nem bírná a munkát. Pedig most rendes helyen van.

A gyerekek félénken bújtak elő a konyhából s kíváncsian szemlélték az idegeneket. Úgy látszik, hogy Kónya csak a varrásban bírta feleségét helyettesíteni, mert a gyerekek még elhanyagoltabbak voltak, mint a Hajós csemeték. Panna nem mert közelükbe menni, csak a legidősebbnek, Katinak intett. De az nem mozdult.

— Na, eredj Kati — biztatta az apja. — Nem látod, hogy a nagyságos úrék adni akarnak?! — Szemérmesen jött közelébb a leány. Arca rögtön felderült, amikor átvette az ajándékokat.

— Igazságosan oszd el testvéreiddel — kiáltott a zsákmányával széleseben elvágtató lány után Panna. — Rettenetes — szörnyűködött, s hátlasan nézett hátra Tiborra, szemeivel sokatmondóan intve: bizony ideje volt már, hogy jöjjünk. Az öreg Kónya nem győzött elégszer hálálkodni az ócska holmikért. Jótevő angyalnak nevezte Pannát, aki leszállt hozzájuk, hogy siralmas állapotukon segítsen.

Mielőtt elbúcsúztak volna, Tibor felírta az öreg nevét s odaadta a Saroglya címét azzal, hogy keresse fel őket valamelyik délelőtt, mert szemüveget fognak szerezni neki. Az öreg Kónyát anynyira elkábította ez a nagy csoda, hogy szólni sem tudott, csak szipogolt és kabátújjával sűrűn törölgette gyenge szemeit. Mikor elindultak, a segélyezettek atyja bekiáltott a gyerekeknek, hogy

köszönjenek. Ezek szót is fogadtak s egyszerre ordították:

— Hozzanak még!

— Hát nem édesek? — mosolygott vissza Panna, de sietve ugrott ki a kapun, mert Katit látta feléjük szaladni. Ez azonban nem ment hozzájuk, hanem tisztes távolságban megállt s onnan igyekezett helyrehozni iskolázatlan testvéreinek nevetlenségét:

— Kezüket csókolom! Köszönjük szépen!

Integetve ültek vissza a kocsiba, amely lépésben haladt. Nyomott hangulatban vették elő az uzsonnát. A friss levegőn bizony megéheztek ők is és jó étvággal kezdték fogyasztani a gondos Bakosné által készített szendvicseket. Egyedül Panna nem evett. Nógatták, hogy tartson velük, de csak a fejét csóválta, hogy nem.

— Már ez is kezdi a művészi hóbortot — gondolta Jóska, hatalmasakat harapva a vajaskenyérből. Mennyi művész lehet akkor itt Reménytelepen, ahol sokszor hétszámra nem esznek rendesen.

Tibor azonban megérezte, hogy mélyebb okai vannak Panna étvágytalanságának:

— Ugyan Panna — vigasztalta — ne vegye annyira szívére a látottakat. Higgye el, az ember elfásul, ha sok nyomort lát. Aztán meg mi sem tudjuk máról holnapra megmenteni ezeket a szegény páriákat. Siessen, mert Dénesék nem nagyon szentimentálisak s egymásután nyelik a szendvicseket. Na, tessék, egyik Pannika! — nyújtott feléje egy sonkás zsemlyét. A leány azonban riadtan kapta hátra a kezét:

— Hogy gondol ilyet, Tibor, hiszen nem mostam meg a kezem! Kész betegség lenne a rajta levő délutáni piszokkal enni.

— Ja úgy — nevetett Jóska — akkor én az egész ennivalót összefogdostam — s rátette tenyerét a maradék ételre. — Ugye Dénes, most már te sem tudsz belőle életveszély nélkül táplálkozni? — érdeklődött madárétkű barátjától. De az vigyorogva vette ki a legnagyobb darabot:

— Tévedsz öregem. Az ember úgy sem kerülheti el sorsát! S ha az a végzetem, hogy itt haljak meg a tanyák között, nem tehetek ellene semmit. De legalább nem éhezem! — mondotta teleszájjal.

— Az igaz, hogy te sokat meg tudsz enni a népért — nevetett Tibor. A városba érve, leszálltak a kocsiról s gyalog mentek tovább. Hűvös, de szép este volt. Titokzatos belső irányításnak engedve anélkül, hogy megbeszélték volna, egyértelműleg a Szépasszony műintézete felé haladtak. A kocsmá előtt Dénes, mint a fuvaros ló, az ajtó felé kanyarodott. Panna azonban tiltakozott:

— Én tovább megyek! Ha maguknak kedvük van, csak menjenek be. Nem ülhetek minden este kocsmában! Haza találok egyedül is!

— Nem, erről szó sem lehet, — jelentette ki Dénes lovagiasan. — Ezt nem engedjük! Én feláldozom magam. Jóska és Tibor hazakisérik!

— Dinikém — verte mellét bűnbánóan Jóska — a legönzőbb disznó lennék, ha megfosztanálak Pannika társaságától. — Azt persze elhallgatta, hogy Böske miatt nem meri egyedül beengedni barátját a kocsmába.

— Akkor nem is kell, hogy jöjjenek — nyugodott bele a leány alig palástolt örömmel. — Ismerem a maguk mágnesét! Majd elkísér engem Tiborka! Ugye?

— Természetesen! Holnap ugyanis már korán

reggel dolgozom. Ehhez pedig kipihent, józan fejl kell.

— Mit tegyünk tehát? — esett kétségbe Dénes. — Bele kell törödnünk a változhatatlanba. Érzékenyen elbucsuztak, s Tiborék megindultak Panna lakása felé. Néhány pillanat múlva azonban utánuk száguldott Jóska:

— Tibikém — lihegte — a gazdasági élet vérkeringését szeretnénk kissé felfrissíteni. Segíts bennünket ebben a jószándékban s adj némi forgótőkét. Nem baj, ha bacillusos is — nézett Pannára.

— Nem elég nekem a nép, még ti is — panaszkodott Tibor s átnyújtott négy pengőt.

— Nagy lélek vagy, azt tudtam mindig — nyugtázta lelkesen Jóska. — Most is méltó voltál magadhoz és a Saroglyához. Mert tudod, hogy mi is éppúgy rászorulunk a támogatásodra, mint a nép fiai — s visszarobogott a türelmetlenül várakozó Déneshez.

A kocsmá szokatlanul népes volt, úgy hogy alig tudtak helyet kapni. Rögtön Böskét keresték, de úgy látszik, megint nem tartózkodott a helyiségben.

— Böske hol van? — kérdezte Dénes csak úgy mellékesen Rozi nénitől.

— Fent van a szobájában! De mindjárt jön! — válaszolta az öregasszony és tovább ment.

— Mit csinálhat ez a lakásán, mikor a kocsmá tele van vendégekkel? — töprengett Jóska.

— Biztosan fekszik — találgatta Dénes. — Nem is gondolod, milyen nagy testi megerőltetést jelent egy ilyen fiatal, törékeny lánynak, egész

nap itt ugrálni. Szüksége van természetesen egy kis pihenésre.

A száraz uzsonnára ízlett a bor, de nem csillapította a leány hosszas elmaradása miatt érzett idegességüket. Különösen Dénes figyelte feszülten az ajtót, azonban eredmény nélkül.

— Talán csak nem beteg? — aggódott Jóska — Akkor holnap virágot kellene küldeni.

— Mennyi természetes báj van ebben a gyerekekben — ábrándozott Dénes. — Mintha a tavaszi nap sütné be ebbe a füstös helyiségbe, amikor megjelenik. Néha, ha látom a sok éhes tekintetet rátapadni, öltni tudnék. Milyen szemtelenül méregetik azt az örökké mosolygós arcot, mely oly hamvas, mint egy szép őszibarack a fán!

— Óh, kis tisztalelkű gyümölcskertész — nevette Jóska — te sem vagy különb a többinél. Te is szívesen beleharapnál abba az őszi barackba!

— Kérlek, ne légy ilyen közönséges és válogasd meg jobban szavaidat, ha róla beszélsz — hördült fel Dénes ellenségesen.

— Ne érts félre, nem akartam őt még gondolatban sem megbántani. De olyan hasonlatot mondtál az őszibarackról, hogy rögtön kedvet kaptam a nyerskosztra.

Szótlatlanul ültek néhány percre, majd Jóska felállt és kiment a söntésbe. Dénes rögtön mellette termett, de egyesült erővel sem tudták megtalálni Böske hamvas arcát. Már vissza akartak térni asztalukhoz, midőn a lakásba vezető ajtó kinyílt és Böske lépett ki egy fiatalember kíséretében. A két barát, őrijítő féltékenységtől mardosva, zordonan telepedett le ismét az asztal mellé. Nem sokára belibegett a lány is, s olyan szív-

hezszóló gyengédséggel szólalt meg, hogy rögtön felengedett komorságuk.

— Miért lógatják úgy az orrukat? Egész este hiába vártam magukra — mondotta tréfás duzzogással. — Már azt hittem, hogy nem is jönnek s hűtlenek lesznek hozzám!

— Tulajdonképen nekünk van okunk haragudni — felelte Jóska. — Mondja, ki volt az fiatalember, akivel az előbb a lakásból kijött?

— Az? . . . A bátyám, aki most szerelt le a katonaságtól. A ma esti vonattal indul haza. Levelet írtam az otthoniaknak s a megtakarított pénzemből küldtem anyámnak.

— Mi úgy tudtuk, hogy árva?!

— Ah dehogy! Illetve félárva vagyok. Csak az anyám él. Apám elesett a háborúban s testvéreim közül is csak ez a bátyám van életben.

Szégyenkezve nézett egymásra a két barát, hogy akár egy pillanatra is, elvakult féltékenyséjükben meggyanusították ezt a nemesszívű leányt.

— Azt hittük, hogy az udvarlója volt — mondta megkönnyebbült lélekkel Dénes.

— Nem érdekelnek engem a férfiak. Fiatal vagyok még, ráérek. Nekem inkább azok tetszenek, akik nem olyanok, mint ezek itt, — mutatott a kocsma közönségére. — Mindig mulatnak meg káromkodnak. Utálom őket! Szeretek tanulni s azért vagyok szívesen magukkal, mert versről, irodalomról, meg művészetről beszélnek — nézett a költők szemébe.

Dénes villámgyorsan kapott belső zsebéhez, de Jóska csillapítólag fogta meg a karját:

— Hagyd most Dinikém, véletlenül ne olvass most fel semmit. Tekintélyed úgyis meg van már alapozva Böske előtt!

Morogva dugta vissza Dénes a kéziratot s a leányhoz fordult:

— Bözsike, vallja be őszintén, volt már maga szerelmes? Tetszett már magának valaki?

— Hogyne — felelte vidáman a leány. A két barát annyira kinyujtotta fülét, hogy majd eltakarták a villanylámpát. — Igaz, régen volt. Talán még iskolába sem jártam. A faluban, a szövetkezeti boltban egy nagybajuszú üzletvezető mindig cukrot adott, ha bementem. Mikor megköszöntem, a tenyerére ültetett s felemelt. Tetszett nekem, hogy olyan erős volt.

A barátok csalódottan húzták vissza fülkagylójukat.

— Nem így értettem, — folytatta kissé türelmetlenül Jóska, aki a leány túlzott naivságában ravaszságot sejtett, — hanem mint nő, szeretett-e már valakit?

Böske nevetve csóválta meg szőke fejét:

— Nem, de Rozi néni nem is engedné, mivel akkor sohasem járna itt az eszem!

Ebben a pillanatban megjelent a nagy pedagógus Rozi néni s mérgesen recsegte:

— Böske, rögtön gyere ki segíteni s ne loytyogj annyit egy asztalnál!

A leány engedelmesen megfordult s pirulva súgta:

— Azért maguk tetszenek nekem legjobban!

A két barát majd elnyelte szemével a távozó leányt s Dénes annyi sóvárgással bámult utána, hogy Jóska nem tudta megállni megjegyzés nélkül:

— Csukd be a szád, mert csupa nyál lesz az abrosz!

A csúfolódó és tiszteletlen hangra Dénesen szokatlan változás ment végbe. Elsápadt s me-

rően Jóska szemébe nézve, zordonan szólalt meg.

— Egyikünk itt felesleges! Vagy te, vagy én! De ez így nem mehet tovább! Láthatod, én tetszem neki, mert megérezte, hogy én szeretem jobban. Te örökösen gúnyolódsz és gyanúsítgatod, engem pedig igyekszel előtte nevetségessé tenni. De nem sokáig! Változtatni fogok a helyzeten!

Jóska csodálkozva és értetlenül hallgatta a váratlan kifakadást.

— Megőrültél? Mi van veled?

Dénes vérfagyasztó nyugalommal állt fel. Arca még halványabb volt, s mindig nevetésre kész ajkát fenyegetően húzta össze:

— Nem örültem meg. Idegeim azonban nem bírják tovább szemtelenségeidet, ezért véget vetek az egész históriának — s az ajtó felé indult.

— Dénes, ne számárkodj — kiáltott utána Jóska. — Mit akarsz tenni?

— Majd meglátod — csapta be dühösen maga mögött az ajtót.

— Ha nem tudnám milyen gyámoltalan, félténém az öngyilkosságtól — gondolta Jóska, miközben gyorsan fizetett, hogy háborgó lelkű barátja után siessen.

VIII.

Néhány nap múlva a Saroglya választ kapott a reménytelepi tanítótól, aki lelkesen fogadta az ajánlkozást. A Saroglya levele — írta — visszaadta hitét, melyet az évek hosszú során át tapasztalt rosszindulatú közömbösség már majdnem kiölt belőle. Különösen nagy boldogság számára az, hogy éppen az ifjúság részéről történik a közeledő lépés. A legnagyobb örömmel üdvözli azt az ifjúságot, amely a nemzet jövőjének letéteményese s mint ilyen, helyesen ismerte fel, hogy a nemzet a parasztsággal áll vagy bukik. Az előadást vasárnap délután négy órára hirdette meg — fejezte be levelét.

A vezetőség lelkiismeretes gonddal készült a nyilvános fellépésre. Tibor meghívta Kovács szomszédot, mert a nép bizalma nagyobb lesz, ha saját fajtájából is lát az idegenek között. Kovács bácsi vállalta a részvételt, sőt az üdvözlő beszédet is hamarosan megtanulta, hogy néhány keresetlen szóval elmondhassa az összejuvetelen. Egyedül Csúti úr mentette ki magát a meghívottak közül. Ez azonban nem keserítette el Tibort, mert neki nem rá, hanem a Híradóra volt szüksége.

A lázas munkában észrevétlenül telt az idő vasárnapig. Tibor az utolsó téglát is elhelyezte gyönyörűen felépített beszéde épületébe s szentül hitte, hogy el fogja kápráztatni a hallgatóságot. Dénes befejezte a század leggyönyörűbb versét, mely minden hasonló mozgalom mottója lehetett

volna. Panna nem csak szavalattal, hanem beszéddel is szándékozott emelni a délután tényét, míg Jóska egyre komorabban írta a humort a nép számára.

Mivel szép idő volt, sokan vettek részt az előadáson. A tanító az iskola előtt fogadta a társaságot ünnepélyesen, bevitte kétszobás lakásába, hol finom barackpálinkával kínálta őket. Tibor azonban nem akarta vendégeskedéssel pazarolni az időt. Kiment a nagyterem előtt gyülekező néphez s felszólította az embereket, hogy álljanak fel az udvaron, mert fényképezés lesz. A csoport közepére természetesen ő maga állott, szájában pipával, míg Panna meg Dénes a népbe karolva rajongó arccal nézett a fényképezőgép lencséjébe. A gép körüli teendőket Jóska látta el. A csoportkép után még néhány felvétel készült Tiborról. Az egyikben meghitten beszélget két tanyáival, a másikon a tanítóval fog kezét, a harmadikon szétárt karral és tátott szájjal intéz szózatot a néphez.

A felvételek lezajlása után megkezdődött az előadás. Legelőször a tanító üdvözölte a vendégeket, majd Kovács bácsi mondotta el keresetlen szavait. Kérte a népet, fogadják szeretettel és bizalommal a fiatalokat, kik nem íróasztal mellől intézkednek, hanem kifáradnak ide közéjük, hogy megismerjék őket és segítsenek rajtuk.

A következő szám, Tőzeg Dénes szavalata, mély hatást váltott ki az akkor még éber közönségből. Már a vers címe: „Ekevas a lelkem“, lenyűgözte őket. Ámulatok a strófák fogyásával egyre magasabbra nőtt s csakhamar az alacsony mennyezetet verdeste. Még ki sem tört a tetszés vihára, a megrészegült lelkek még fel sem ocsúdtak a vers-okozta mámorból, az előzékeny költő

máris pazar szívvel szórta a ráadásokat régebbi terméseiből.

Ekkor a kiszállás fénycsóvjája, Tibor emelkedett szólásra. Előadásának címe: „A búza és az ember.“ Megrázó szavakkal ecsetelte a paraszti munka erőfeszítéseit. Elárulta, hogy az ember élete hasonló a búzáéhoz. Mindkettőnél fontos, hogy jó földbe kerüljön. Mert ahogy a búzának kell az eső, jó idő, éppen olyan lényeges, hogy az ember is megfelelő környezetben éljen, ahol kibontakozhatnak képességei. Ezt igyekszik elősegíteni a Saroglya, melynek tagjai kicsiny zsebpénzükből stb., stb. Kárhoztatta a nép iránt megnyilvánuló városi közönyt s azzal fejezte be, hogy „szakadék volt, de nem lesz.“

A közönség figyelmesen hallgatta a hosszú, de nem érdekes előadást. Legjobban azt élvezték, hogy Dénes magnéziumfénynél Tiborról felvételt készített.

Panna minden izgatottság nélkül olvasta fel tanulmányát a „Nő és nép“ címmel. Rámutatott arra, hogy a jövőendő kialakításának kulcsa a nő kezében van, aki a gyermekén és férjén keresztül irányíthatja a világ sorsát. Részletesen beszélt a maradi gyermeknevelési módszerekről, melyek közül legelterjedtebb az, hogy a gyereket az utcán hagyják csatangolni naphosszat. Szembe állította ezzel a sokkal előnyösebb, külföldön már eléggé elterjedt nevelési rendszereket, ahol a fejlődő gyermekek lelkét szakszerűen képzett pedagógus gondozza, modernül felszerelt nevelőintézetekben. A nép élelmezéséről szólva kifejtette, hogy a változatos, bőséges táplálkozás nagyon fontos s nem szabad iránta olyan közömbösen viseltetni. Sajnos, a nép nem tud főzni, — kiáltotta dorgáló hangon. A börtönökben jobb kosztot esznek a ra-

bok, mint a reménytelepi asszonyok főztjétől szenvedő férfiak.“

Jóskának volt aránylag a legnagyobb sikere. Szellemesen emlékezett meg azokról a népmentőkről, akik azt hiszik, hogy töviről-hegyire megismerték már a népet, mivel egy népies színműelőadást végignézték. Nagy hatás mellett figurázta ki ezeket az aszfaltparasztokat, akik a legkiválóbb szakértők, de buzát még nem láttak állni a lábán. Legföljebb moziban.

Az előadást az ilyenkor szokásos szűkebb körű vacsora követte pörkölttel és borral. Még nem volt éjfél, mikor Tibor vezényletével az utolsó félreértést is eltüntették a tanyai és városi ember közül. Egymást követték az elcsukló hangon felszakadó megnyilatkozások. Mindjobban összemeglegedtek, kiöntötték szívüket, ötpercenként megújították örök időkre szóló hűségfogadalmukat, elérzékenyülten fogtak kezét a falu és város közti szakadék fölött, melyet a Saroglyának máris sikerült betöltenie — s hajnal felé könnyes szemmel intett búcsút a nép az elgyöngült testtel kocsira mászó saroglyásoknak.

A következő napok a kiszállás úttörő jelentőségének feldolgozásával és postázásával teltek el. A fővárosi lapok legtöbbje meg is emlékezett a Saroglya jelentőségéről, de Tibor elégedetlen volt. Azt szerette volna elérni, hogy az ország legtekintélyesebb társadalmi lapja, a „Boruraderú“ is foglalkozzék az ő működésükkel. Hiába küldte azonban a legszínesebb és a szív legmélyéből fakadt cikkeket, a lap makacsul hallgatott.

De a Saroglya nem lankadt. Szívósan dolgoztatta munkatársait, fáradhatatlanul ostromolta illetékesek közömbösségét, hogy minél előbb kiereszokolja az elismerést. Naponkint küldözgette Jós-

káékat, gyalogosan vagy kerékpáron a környező tanyákra, hogy hazatérve gyönyörű jelentéseket írjanak a nép fanatikus szerelmeseinek hősies munkájáról.

A napilapokból kivágott cikkek egyre gyarapodtak, de Tibor lelke többre vágyott. Bántotta, hogy a hivatalos körök tudomást sem vesznek a Saroglyáról. Lapjaik, amikor atyjának kormányfőtanácsosi méltóságos levélpapírosán írt, néhány udvarias sorban intézték el az óriási jelentőségű mozgalmat. A Saroglya anyagi része is nyugtalanította mostanában. Pénzbeli támogatást sehonnan sem kaptak, a kiadások pedig, akármilyen kis mértékben is, de szaporodtak, atyja viszont egyre nehezebben nyitotta meg pénztárcáját.

Idősebb Bakos egy este, mikor a tanyai fényképfelvételekről készített klisék árát kifizette, ki is kelt fiának költséges szórakozása ellen:

— Nekem már elegendő van ebből a számságból. — Nem elég, hogy annyi pénzembe kerül, az a két csirkefogó barátja ráadásul majdnem mindennap hoz egy-két parasztot hozzám, akik meg sem köszönik, hogy ügyeikben egész nap szaladgálok.

— Ugyan fiam, — csillapította Bakosné — ne légy türelmetlen. Ki tudja mivé fog fejlődni a Saroglya. Istenem, lehet, hogy Tibor képviselő is lesz.

— Nem így kell azt kezdeni — dohogott tovább az ügyvéd. — Azt hiszed, olyan olcsón lehet manapság mandátumhoz jutni, hogy néhány ócska nadrágot már képviselőséggel jutalmaznak? — s keserűen gondolt kormányfőtanácsosi kinevezésére, melyből mennyi új ruha is kitelt volna a népnek!

— Nem örülsz, hogy a lapok ennyit írnak a fiunkról?

— Könnyű az én pénzemen! Ne félj, ha megszüntetem a segélyezést, szó nélkül kimúlik az egész... torkig vagyok már ezzel a bandával! Barátai úgyszólván itt laknak s az a fruska, az a Finta Panna, sem tetszik nekem. Állandóan Tibor nyakán lóg. Meglátod, még rávarrja magát.

Ez az eshetőség szíven ütötte a hiú Bakosnét. Azért áldoztak ennyit szemüfényére, Tiborra, hogy egy ilyen jelentéktelen leány megakassza fölfelé ívelő karrierjét, melynek egy előkelő házasságtól kell újabb fényt és lendületet kapnia. Most már más megvilágításban látta az egész Saroglyát.

— Azt hiszem fiacskám, hogy atyai szíved aggodalmai helyénvalók. Teljesen igazat adok neked, — s elismerőleg simogatta meg férje fejét.

Az ügyvéd úr kis alakját aránylag nagy büszkeség járta át:

— Na látod, mindig ez a vége, hogy nekem van igazam. Hiszen tudod jól, hogy semmit sem sajnálok Tibortól s minden áldozatra kész vagyok érte... de ezt a Saroglyát már a padlásra kell tenni pihenni... — Elmosolyodott a szellemes ötleten. — Már rendes műtermet is béreltem volna számára, amíg azonban ezzel az ócskaruha-akcióval foglalkozik, nincs értelme.

— Az én ösztönöm azt súgja, hogy álmaink rövidesen valóra válnak — cirógatta meg az aszszony mégegyszer a most már megnyugodott atyát.

— Bár igazad lenne — sóhajtott, s kiment az irodába, ahol Jóska várta a segélykérő reménytelepi Hajóssal.

Tibor ezalatt nem hanyagolta el a művésze-

tet sem. Minden szabad idejét a mosókonyhában töltötte. Ide menekült sebzett lelkével, gyógyulást keresve a műzsák társaságában. Nem ismerte be barátainak sem, hogy mennyire bántja a hivatalos körök közönye. Ha erre gondolt, keze dühösen szorult ökölbe. De nagy önuralommal erőt vett levertségén s a művészi munkában próbált megnyugvást találni. Négy agyagtömböt kezdett már gyúrni, idegességében azonban egyiket sem tudta befejezni. Pedig témái mind újszerűek voltak: öreg szakállas paraszt, örült öregasszony, rongyos ruhájú kapáló alak s libapásztor leányka . . . Sokszor éjszakákon át töprengett, anélkül, hogy rá tudott volna jönni, mi akadályozza művészi erejének teljes kifejtésében.

Ezért egyelőre felhagyott a monumentalitás gondolatával s kisebb alkotásokba kezdett. Ezeknél az aprólékos külső kidolgozás helyett a téma eszmei elmélyítésére törekedett. Jelenleg a parasztság és a városi polgárság egymásra-találását mintázta. Gyönyörű és mélyen szántó gondolat, melyet hurka vastagságú agyagból szív alakúra formált. A szív csúcsából két irányba kiindulva egyre magasodó dombok emelkedtek a közép felé, hogy végül hatalmas dudorban egyesüljenek.

Panna egy dézsán ült s kifordult szemmel bámulta a mestert, ki az utolsó simításokat végezte a művén. A műteremben áhitatos csend honolt, melyet csak a rosszul záró csapból folydogáló víz csorgása zavart. Panna szinte ájultan gyönyörködött a nem mindennapi látványban. Csak sóhajtozott az elragadtatástól, mert beszélnie nem volt szabad az ihlet működése közben.

Tibor fellelegezve lépett hátra, gondosan megtömte pipáját s ünnepélyes hangon megszólalt:

— Ez lesz a Saróglya címere.

— Csodálatosan szép — újjongott a leány.
— Mekkora zseni lakozik magában.

A művész szerényen mosolyogva magyarázta:
— Azt hiszem ennél szebben nem lehetett volna megoldani ezt a fenséges problémát, a két tesvérnek, a tanyainak meg a városinak egymásra találását.

— Igen, igen — lihegte Panna — a gát, illetve az a szakadék... — és sebesen nedvesítette ajkait nyelvével.

— Látja azokat az egyre kisebbedő dombokat? Azok jelentik a köztük tornyosuló akadályokat, melyek egyre fogynak s a csúcsban, a Saroglyában teljesen megszűnnek. Vagyis: az egész egymásba olvad a szív jegyében.

— Tibor, én el sem tudom képzelni, hová fejlődik maga, — suttogta lázasan Panna. — Néha olyan nagynak érzem, hogy az eszem csődöt mond. . . . Alkotó lángeszének lüktetését ott érzem a kis fűszálban épp úgy, mint a hatalmas dómban!

Tibor biztatólag nézett rá, hogy folytassa bátran, de a meghitt beszélgetést megzavarta Jóska, aki örömmel újságolta:

— Végre sikerült Hajósnak állást kapnia. Édesapád a tejüzemnél elhelyezte éjjeliőrnek!

— Helyes — bólintott szórakozottan Tibor, s a tapintatlan barátot hasonló állásba kívánta, minél messzebbre, valahova az északi sarkra.

Jóska is észrevette a pompás alkotást s kötelességszerűen megdicsérte.

— Nagyon szép Tibor! — Közelről, majd távolabbról szemlélte a szíves hurkát. — A legnagyobb bűn lenne, ha nem küldenéd be valamelyik kiállításra!

Tibor megenyhülten nézett barátjára és mosolyogva mondta:

— Gondoltam erre én is, de nem érdemes. Inkább csinálók egy önálló tárlatot, melyen fölvonulok és megmutatom azoknak az agyonreklámozott féltehetségeknek, hogy ki vagyok.

— Tényleg, ez sokkal jobb lesz — helyeselte Jóska. — Te, micsoda sikered lesz, meg fogja őket ütni a guta.

— Na, azt nem kívánom — válaszolta nagy-lelkűen Tibor. — De, hogy összecukódnak az irigységtől, az biztos.

A mű kimerítő méltatása után a mester szemlét tartott hívei felett és érdeklődött Dénes után, aki az utóbbi időben, — amint észrevette — kissé furcsán viselkedik. Jóska nevetve magyarázta el, hogy a költő szerelmes a „Szépasszony“ Böskéjébe, s féltékeny őrá. Össze is szólalkoztak emiatt, Dénes megorrolt s most bosszúban töri a fejét.

— Nem szabad, hogy köztünk bármi is megzavarja az egyetértést — mondotta Tibor — Különben beteg dolog ez az egész szerelem. Nem való az a kocsmalány Déneshez. Legjobb lenne kigyógyítani belőle.

— Nehéz egy vad szerelmezt józanságra bírni, — kételkedett Panna, s lángoló szemekkel nézett Tiborra.

— Nehezen fog menni, mert néhány nap óta velem sem áll szóba — csóválta a fejét Jóska.

— No, azért nem olyan veszélyes az ügy — legyintett Tibor. — Ilyesmin át kell esni mindenkinek... Mindenesetre ma este elmegyünk a Szépasszonyhoz. Ott bizonyára megtaláljuk boldogtalan barátunkat s akkor majd beszélünk a fejével.

A mosókonyhából felmentek a Saroglya helyiségébe, hogy a szokásos tervezgetések után az élő nemzeti nagyságok lecsepülésével folytassák.

Az előszobában Jóskát a kis Gabi titokzatos arccal húzta félre:

— Jóska bácsi — szólt kérő hangon —
— tudsz titkot tartani?

— Na hallod, hát persze!

Gabi azonban hallgatott s nadrágja szárát csavargatta zavartan.

— Beszélj, mi bajod van?

— Emlékszel — suttogta a gyerek — hogy a multkor, mikor beteg voltam, egy mozdonyt küldtem Ilonkának?

— Hogyne emlékeznék! Elvittem és át is adtam neki.

— Hát akkor légy szives, kérd vissza, mivel szakítottam vele.

— Ugyan ne mondd — csodálkozott Jóska.
— Miért?

— Azért, mert mindig más fiúkkal csókolózik — és majdnem elpityeredett.

— Gabikám — símogatta meg a fejét Jóska — így nem hódíthatod vissza. Adj neki több ajándékot. Meglátod, akkor visszapártol hozzád.

— Igazán? — élénkült meg a kis szerelmes. — Neki adom a kirakós kockámat, a multkor ugyanis kérte tőlem.

— De azt már személyesen add át, — hagyta ott a női lélek nagy ismerője az élete első nagy csalódásán átesett férfiút.

Este korán beültek a Szépasszonyhoz, s vidám hangulatban várták Dénest. Ez azonban nem jelentkezett. Az idő haladt, de a szerelmes költő egyre késett. Keresték Böskét, hogy érdeklődjene nála. Jóska kiment körülnézni s a lány véletlenül éppen akkor jött le a lakásból, megint nem egyedül, hanem egy idősebb, kopaszodó férfival. Jóskát szörnyű sejtelmek kezdték gyötörni Böske nagy-

kiterjedésű rokonsága miatt. De nem szólt róla a lánynak, nem akarta bizalmatlanságával megsérteni. Csak Dénes után kérdezősködött.

— Tegnapelőtt volt itt utoljára — mondotta nagy lendülettel Böske és könyökével Jóska-hoz ért. Ez azonban elhúzódott, először véve észre a leány arcán, hogy az a bizonyos hamvasság nem egészen a természetből van. — Feltűnt nekem — mesélte tovább Böske, hogy Dénes olyan szomorú volt. Csak sóhajtozott, s mindenfélét beszélt összevissza a szerelemtől, az emberek rosszaságáról. Olyan zavarosan viselkedett! ... Két verset is adott, meg egy szál virágot, hogy préseljem le. Mindenáron találkozni akart velem csütörtökön délután. Hiába mondtam, hogy nem hagyhatom itt Rozi nénit egyedül. A végén már könyörgött és sírt, pedig nem is ivott sokat, mindössze egy hosszúlépést.

Jóska értesüléseit elmondta Tibornak s rögtön megalakították a Dénes-mentő bizottságot. Hosszasan tanácskoztak a segítség módozatairól, eredmény nélkül.

Ekkor megjelent Zsiráf néni, a virágos asszony, ki vékony magas alakja, hosszú nyaka miatt kapta becenevét. Minden este végigjárta a kocsmákat és síró hangon ajánlotta élő, vagy művirágait.

— Itt az orvosság — kiáltott fel Tibor, a társaság csodálkozása közben, s odaintette az asszonyt. — Zsiráfnéni! Akar pénzt keresni? — Az asszony egykedvűen bólintott. — Jöjjön el holnap négy órakor, nem, akkor még világos van, később, ötör a főposta mögé. Egy levelet kell átadnia? Elvállalja?

— Hogyne kérem. Ott leszek pontosan.

— Akkor majd megkapja a levelet — mon-

dotta Tibor és húsz fillér foglalót nyújtott át. Aztán az értetlenül bámuló Jóska-hoz és Pannához fordult:

— Figyeljete ide! Holnap megszűnnek Dénes keservei, s velünk együtt fog derülni ezen a számárságon. Jóska, te Böske nevében levelet írsz Dénesnek, lehetőleg elváltoztatott írással. Találkozót adsz neki holnap ötre. Természetesen Böske helyett Zsiráf néni megy el, aki felmutatja a megbeszélt jelt és szerelmes szavakat fog gügyögni a boldogtalan költő fülébe. No jó lesz?

— Nagyszerű — nevetett Jóska. — Legalább ismét röhögni fog, mint régen. Majd megszakad a szívem, mikor látom azt a savanyú ábrázatát.

Papírt, ceruzát vett elő, s írni kezdett balkezzel, nagy ákom-bákom betűkkel:

Kedves Dénes úr!

Két nap óta nem volt itt és csak most tudom, hogymennyire hiányzik és talán haragszik valamiért rám, mert én megbántam, hogy amikor kért, nem mentem a találkozásra, pedig olyan jó lenne sétálni egy kicsit magával és kiszabadulni ebből a környezetből és ezért kérem hogy holnap délután öt órakor várjon rám a főposta előtt és ne nevéssen ki azért ha arra kérem, hogyhozzon virágot is magával, mert majd szóval megmondom hogy minek s köszönöm a gyönyörű verseket s az ekevas a lelkem címűt már kívülről is tudom és üdvözl

Böske

És nehogy Rozi néninek szóljon és a barátainak se beszéljen róla.

Jóska általános tetszés között olvasta fel a levelet. Csak Panna jegyezte meg, nem kellene-e néhány helyesírási hibát is elhelyezni a levélben,

mert ez élethűbbé tenné. De leszavazták, mivel szerelmes ember illuzióját nem szabad zavarni a tárgyeset két, a mult idő egy „t“ betűjével, amint ez iskolázatlanabb egyéneknél eléggé elterjedt.

Tibor névjegyborítékot adott, betették a levelet és megcímezték. Odahívták Böskét s megkérték, ha Dénes eljön, adja át neki, de csak távozása előtt. Az ő ittlétükről pedig ne szóljon. Egyáltalán ne mondjon semmit, amikor átadja a levelet. Böske szívesen vállalta a megbízást, mert sejtette hogy tréfáról lesz szó. Készséggel ígérte, hogy kifogástalanul fogja ellátni a kézbesítést. Ezzel Tibor a Dénes-mentő ülést bezárta, s a társaság hazament.

Jóska még nem találta otthon barátját. Olvasni kezdett, mert ébren akarta megvárni. Álmosága azonban erősebb volt kíváncsiságánál. Már éppen el akarta oltani a villanyt, mikor az ajtó kinyílt és belépett Dénes. Arcán nyoma sem volt az előző napi világfájdalomnak, ragyogott a boldogságtól s mintha meg is szépült volna. Egyenesen álnoklelkű barátjához sietett s kezét nyujtotta :

— Jóska, felejtsük el a történeteket. Belátom hogy akkor ideges voltam, de most már túl vagyok rajta. Szamárság ilyen fiatalon mindent annyira szívére venni az embernek, hiszen oly szép az élet... Nem haragszol rám?

Nagyot ásítva állapította meg Jóska, hogy a levél megtette hatását. Örömmel fogadta a kibékülést.

— Szóra sem érdemes az egész. Én voltam az oka mindennek. Dehát tudod milyen rossz természetem van, noha különben jó ember vagyok. Nem gondoltam, hogy téged annyira érzékenyen

érint a dolog. Különben dehogy szóltam volna egy szót is. Tehát te bocsáss meg nekem.

— Öregem — lágyult el Dénes — terád haragudni? Még az ellenségemnek is meg tudnék most bocsátani, — s észrevétlenül megsímogatta a zsebében kuncogó levelet. — Különben is a mi barátságunk sokkal szilárdabb és mélyebb, sem-hogy bármi is megzavarhatná.

Mégegyszer kemény kézfogással pecsételték meg a barátságot, amely nem sokkal később, legalább is egyidőre, olyan tragikus módon megszakadt.

Dénes még nem feküdt le, hanem az asztalhoz ült és írt.

— Vers? Hozzá? — kérdezte Jóska az ágyból kajánul.

Csillogó szemmel válaszolt a költő:

— Igen, életem legszebb költeményét írom.

Jóska fanyarul gondolt Böskére, sajnálta barátját s úgy érezte, hogy a tréfa erős lesz. De nem lehet másképpen kijózanítani Dénest ebből az áldatlan szerelemből. Néhány percre még nézte a ceruzája végét rágó költőt. Elmosolyodott, mert eszébe jutott, hogy fog ennek a versnek örülni holnap Zsiráf néni. Néhány pillanatig derült e gondolat, aztán elaludt.

Másnap mindnyájan türelmetlenül várták a szerelmi találka idejét. Már kora délután összejöttek a Saroglyában s feltűnő előzékenységgel hallgatták Dénes vidám szellemeskedéseit. Tibor azonban hamarosan otthagya őket s műtermébe ment, honnan csak öt óra körül szándékozott feljönni. A társaság addig a népmentés nehézségeiről beszélgetett. Panna kijelentette, hogy csalódott a népben. Hányszor voltak már kint a tanyákon, de hálát nem igen tapasztaltak.

A szegedi állami egyetem
Petőfi Sándor Kollégium
tulajdona.

— Csak nem gondolja, hogy azért a néhány szem cukorért mindig diadalkapuvál várják, amikor az újabb lyukasharisnya-szállítmánnyal megjelenik a nyomor színterén — nevetett csúfolódva Jóska.

Finta Panna komolyan felelte:

— Azt nem kívánom, de legalább egy sort írhatnának, ragaszkodásuk és hálájuk jeléül.

— Ne féljen, írunk mi hálálkodó levelet helyettük is — vigyorgott Dénes. — Hát nem olvasta a Híradóban a tanyaiak legutóbbi hálanyilatkozatát? Nem ismert rá a stílusunkra?

— Hihetetlen — csodálkozott Panna. — Maguk írták volna?

— Miért? Tulajdonképpen a szégyenlős nép érzéseit tolmácsoltuk, csak kissé szebben. Ezért vagyunk költők és művészek — válaszolta büszkén Jóska.

Panna felháborodva tiltakozott a történelemhamisítás ellen.

— Lehet, hogy ezt maguk megcsinálták, de vigyázzanak, nehogy Tibor megtudja, mert akkor nagy botrány lesz.

Jóska és Dénes összenéztek és édesen nevettek a leány naivságán. Honnan tudná ez a rajongó gyermek, hogy Tibor szaktudása nélkül ők képtelenek lennének az egyszerű nép nyelvén szólni. Nem is vitatkoztak tovább vele, hanem meghagyták gyermeki hitében.

Ekkor Julis lépett be és a telefonhoz hívta Tibort. „Csúti úr keresi“ — tette hozzá. Nem akarták zavarni a mestert munkájában, azért Jóska ment a telefonhoz. Néhány perc múlva azzal jött vissza, hogy a szerkesztő ma nem tudja megtartani a műtermi látogatást közbejött akadályok miatt. De ha megírják, szívesen leközli. Jóska meg-

vakarta a fejét és elhúzta az orrát.

— Milyen lusta ez a Csúti!... Nem tud eljönni?! Jó kifogás... Megint körmölhetünk három oldalt Tibor munkásságáról.

— Így még sokkal jobb — helyeselt Finta Panna — majd segíték én is!

— Nagyszerű! Köszönjük előre is Tibor nevében.

Panna lement a mosókonyhába. A fiúk nem merték követni, mivel eléggé ismerték a mestert, hogy nem szereti, ha zavarják. Különösen most, mikor, amint Panna elárulta, sikerült megfognia s agyagba kényszerítenie a nép lelkét.

Egyedül Pannának volt szabad bejárása a műterembe. Annyira tudott alkalmazkodni, hogy jelenlétét Tibor nemcsak eltűrte, hanem szinte nélkülözte is. Panna rajongó lelkesedése határozottan önbizalmat öntött a mesterbe. Tibor minden mozdulatát imádta, s még abban is, ahogy kezét megtörölte, annyi művészetet látott, hogy az ájulás környékezte. Ez az elismerés hiányzott eddig a művésznek, mivel szülei rajongását elfogultnak tartotta, barátai józanságában pedig írigységet sejtett. Panna tárgyilagos kritikáját azonban úgy itta, mint egy meggyógyított alkoholista a pálinkát. Művészi fejlődése is hatalmas méreteken tört előre, talán éppen a lány magával sodró lelkesültségének hatása alatt.

Alig csukódott be Panna mögött az ajtó, Dénes újólág megnézte óráját.

— Mi az, talán randevura készülsz? — kérdezte Jóska.

— Mit szólsz hozzá, oda — felelte a költő s felvette kabátját. — Bizony öregem — veregette meg Jóska vállát — csak így van értelme az életnek. Igyekezz te is, hogy ne lógj egyedül ebben

a világban, hanem legyen valakid, kiért aljas szived dobogni képes. Isten vele fiam — intett kegyesen s kilépett az ajtón.

Jóska a műterembe indult, hogy értesítse Tiborékat a hős távozásáról. A mosókonyha küszöbén azonban zavartan megállt, mert úgy látta, hogy Panna a mester fejét simogatja.

— Halló! Ti randevuztok vagy Dénes? Látom itt már mindenkinek van Zsiráf nénije, csak nekem nincs!

Tibor elpirult, de Finta Panna nem jött zavarba, hanem visszavágott:

— Magának nem Zsiráf, hanem Majom néni való!

— Sokszor az is jó lenne már — sóhajtott Jóska — de olyankor sohasem találkozom magával.

— Szeressük egymást — mondotta Tibor — s ne személyeskedjete. Erre nincs időnk. Dénes vár és dühös lesz, ha megvárakoztatjuk.

Mielőtt elindultak volna, Tibor aktatáskába tette Dénes egyik versének címét, amit rajzlap nagyságú papirosra festett hatalmas betűkkel.

— Ez lesz az ismertető jel — nevetett.

Zsiráf néni már izgatottan várt rájuk a posta mögött. Jóska röviden elmagyarázta, mi lesz a teendője. Menjen oda ahhoz a fiatalemberhez, akit megmutatnak neki, feltűnően tartsa fel a rajzlapot s közben suttogja: „nőben ne bízz, nőben ne bízz!” El is próbálták a jelenetet. Jóska néhány lépést előre ment, majd búskomor arcot vágva megfordult. Zsiráf néni pedig mellé lépett, magasra emelte az „Ekevas a lelkem” feliratú papirost, s fogatlan szájjával sziszegte: „ne bízz a nőben”.

— Hangosabban Zsiráf néni, mert így nem

hallja meg s tovább bízik! Különben jó — állapította meg Tibor.

Átmentek a pósta előtti tér tulsó oldalára és elhelyezkedtek a főbejárattal szemben, ahonnan mindent jól láthattak. Néhány perc múlva feltűnt Dénes, kezében egy csokor rózsával.

— Te, a virágot meg kell fizetnünk, mert szegénynek sokba került — súgta Jóska Tibornak, aki beleegyezőleg bólintott. Rögtön megmutatták Zsiráf néninek is a rózsalovagot. Megkönnyebbülten lélezett fel a tisztas erkölcsű öreg asszony, mikor megállapította, hogy ismeri a fiatalurat. Ezzel megszűnt az a kellemetlen érzése, hogy idegen férfit kell megszólítania az utcán. Menni akart rögtön, de Tibor, a nagy rendező, még visszatartotta:

— Várjunk egy kicsit, hadd legyen Dénes türelmetlen!

A költő izgatottan járkált az épület előtt. Hol a nyakkendőjét, hol a nadrágját huzgálta, miközben tekintetével a gyéren kivilágított látóhatárt kémlelte. Végre öt óra után tíz perccel Tibor érkezettnek látta az időt és Zsiráf nénit rohamra vezényelte. Visszafojtott nevetéssel nézték a pisálkoló gázlámpák fényénél még hosszabbnak feltűnő öreg asszony imbolygását. Mikor a pósta főkapuja elé ért, megállt. Dénes éppen akkor haladt el előtte, de rá sem hederített, mert Zsiráf néni még az esti homályban sem hasonlított Böskéhez. Úgy látszott, hogy az öreg asszony lámpalázt kapott: nem mert a lámpaoszlop mellől elmozdulni. Félve tekintgetett az egyre türelmetlenebbül száguldozó Dénes után.

Tiborék már azt hitték, hogy Zsiráf néni gyámszolgálatossága miatt összeomlik az egész gyógyterv, amikor az asszony hirtelen felemelte az Ekevasat,

olyan magasra, hogy Dénesnek a gyenge világitás mellett is észre kellett vennie. A hatás megdöbbentő volt. A költő néhány pillanatig a papirosra meredt, majd az öreg asszonyra nézett, hogy nem káprázik-e a szeme. De nem, nem káprázott, mert nem Böske, hanem Zsiráf néni állott ott legörbült nyakkal, riadtan pislogva.

Dénes lassan felemelte kezét a virággal, mintha szelíden ütni akarna. Zsiráf néni összehúzódott, amilyen kicsire csak tudott. Dénes azonban nem bántotta, csak a virágot vágta hozzá. Aztán lassan megfordult és tántorogva elindult. Néhány lépés után azonban hirtelen megállt. Mintha ismerős röhögés nyertett volna feléje a kezdődő éji homályból. Figyelve kémlelt a hang irányába, de semmi gyanúsat nem vett észre. Az őszi est megőrizte titkát. Fásultan húzta fel nadrágja szárát vadonatúj zoknijáról a megcsúfolt szívű szerelmes s meghasonlott lélekkel imbolygott tovább. Ekkor újra felharsant az előbbi röhögés, de most már hatalmasan kitörve, mintha az egész tér hahotázott volna. Sebzett vadként hördült fel Dénes, s megtépázott életével nyöszörögve húzódott vissza az éj védelmet nyújtó bozótjába.

Alakja még el sem tűnt a sötétségben, Zsiráf néni máris aggódva vágatott Tiborékhoz a megszolgált jutalomért. Hosszú nyakát mint rudat tartotta maga elé s fogatlan száját kitátva kapkodott levegő után. Jóskáék az oldalukat fogták a kacagástól.

— Mit mondott, mikor elolvasta? — kérdezték.

— Hát azt, hogy vén boszorkány, kitaposom a belit a saroglyával együtt... Nekem nincs is saroglyám, csak szatyrom — siránkozott az öreg asszony. — Így még nem sértettek meg engem.

Ilyen szégyent... — és sírni kezdett. — Ezért legalább ötven fillérrel többet érdemlek.

— Jól van, tessék, mossa le a gyalázatot — adta át Tibor a felemelt vérdíjat. Zsiráf néni zsebébe süllyesztette a pénzt, majd köszönés nélkül visszaballagott megszégyenítésének színhelyére. Felvette a még mindig ott heverő virágcsokrot és eldöcögött.

— Azt hiszem, most legjobb lesz, ha együtt maradunk, mert egységben az erő. Külön-külön agyonverne bennünket a megvadult szerelmes — nevetett Jóska. — Azt ajánlom, menjünk a Szép-asszonyhoz, hogy a védekezéshez egy kis erőt gyűjtsünk.

Az indítványt egyhangúlag elfogadták.

Rozi néni hozta asztalukhoz a bort. Böske csak egy fél óra múlva került elő. Fáradtnak látszott s most feltűnt, hogy erősen kifestette az arcát.

— Miért kendőzi magát Böske, hiszen a maga fiatalsága annyi természetes bájt sugárzik, hogy felesleges szépítő szerekkel rontani a hatást.

— Nem is vagyok én olyan szép — kényeskedett a leány s kihívóan nézett Jóska szemébe.

— Forduljon el, mert én is Dénes leszek — tartotta kezét védőleg maga elé Jóska.

— Ja igen, a barátjukat hol hagyták?

— Ne kívánja azt most látni, mert ha emúintézetben megjelenik, akkor itt kő kövön nem marad.

— Miért? — csodálkozott a leány.

— Azért, mert össze fog törni mindent. Először bennünket, aztán magát, végül a berendezést — felelte Jóska s harsányan röhögtek.

A lány még mindig nem értette, hogy a jám-

bor költő miért készül erre a szörnyű pusztításra. De Tibor megmagyarázta:

— Maga délután Zsiráf néni volt, aki Dénessel randevuzott a főpósta előtt. A szerelem azonban nem vak, amint mondani szokták, mert barátunk észrevette a csalást és borzasztó haragra gerjedt... Szegény Zsiráf néni nem is tudta, hogy élete milyen veszélyben forgott. De a szerelmeseket védik az Istenek és így megóvták Dénest is a börtöntől.

Jóska töltött s jókedvűen ittak. Majd részletesen elmesélték Böskének a Zsiráf néni kontra Dénes szerelmi kettős történetét.

Hirtelen az ajkakra fagyott a mosoly, mert az ajtóban megjelent Dénes. Arca sötét volt, mint a tropusi éjszaka, s nagy haja kiábrándultan lógott fénylő gallérjára. Szeme vörösen párázslott, de Tiborék megnyugodva látták, hogy kezében nem szorongat élesrefent konyhakést, zsebéből sem kandikálnak ki töltött revolverek.

A költő néhány pillanatig mozdulatlanul állt, majd bizonytalan léptekkel előre jött. Járásán látni lehetett, hogy a nagy leszámoláshoz már tekintélyes mennyiségű alkoholt is segítségül hívott. Tibor idegesen tekintett körül, mert botránytól tartott. Szerencsére csak a nyomdász és hölgye tartózkodott a helyiségben.

A társaság elhallgatott s a poharakba mélyedtek. Senki sem sejtette, mi fog történni, pedig a végzet, rángatódzó szájjal, már ott támolygott mögöttük. Az asztal mellett megállt s rettetes tekintetével valósággal a székhez szegezte őket. Böske ijedten húzódott el mellőle. Jóska, aki óvatosan felpillantott a sőtartóról, valósággal megsajnálta a szerencsétlen költőt. Szegény Dénes inkább hasonlított dühöngni kezdő örülthöz, mint

megcsalt és kiábrándult szerelmeshez. Ki hitte volna, hogy ilyen tragikus vége lesz a játéknak!

A csend egyre nyomasztóbbá vált. Panna meg sem mukkant, még száját is elfeledte nyalogatni félelmében. Tibor torkát köszörülve próbált kísérletet tenni valami kedélyes megszólításra, de nem mozdult a nyelve. Végül is Dénes izgalomtól rekedt hangja törte meg a zibbadt hallgatást.

— Ki volt az az aljas, aki velem ezt a tréfát elkövette?

Síri csönd.

— Melyik az a gazember?... Ne féljen, nem hívom ki párbajra, csak agyonütöm, leszűrom! — ordította vérbe borult szemmel s görcsösen markolta meg a szék támláját.

Ismét némaság. Dénes tekintete vizsgálódva járt emberről-emberre.

— Miért nem feleltetek?... Vagy úgy!... Hát mindnyájan benne vagytok!

Hirtelen észrevette Böskét.

— Maga még itt van? Nem szégyenli magát, hogy eszközül szolgált ehhez a gyalázatos tethöz?... Maga írta ezt az ocsmány levelet?... Mi? — rántotta elő zsebéből az írást.

A durva hangra feltámadt a leányban a sértett önérzet. Dacosan válaszolta:

— Én!

Dénest majd szét vetette a rettenetes indulat. Jobb kezét felemelte és az igazságtalanul megalázott ember szörnyű átkára fakadt volna, de értelmes szó nem jött ki torkán. Csak néhány pillanatnyi erőlködés után sikerült annyit ki-nyögnie:

— Takarodjon ki innen!

Jóska felugrott, hogy megvédje a leányt.

Dénes azonban fáradtan eresztette le fenyegető jobbját. Száját görcsösen összeszorította és zihálva kapaszkodott meg az asztalban. A feszültség felengedett s úgy látszik, magához tért. Panna széket tolt alá, amire Dénes lerogyott, s halkan motyogta:

— Különben maradjon... Maguké a kocsm... Én itt csak vendég vagyok... Vendég... akinek összetört életén a háziak jól mulatnak, — s az asztalra borulva, egy lírai költőhöz illően, zokogni kezdett.

Tiborékban halkan felébredt a lelkiismeret, mikor látták barátjuk szenvedését. Böske is megsajnálta szegényt, de Rozi néni hangja elszólitotta, mielőtt enyhíthette volna fájdalmát. Panna odahajolt hozzá s haját szelíden megsímogatta.

— Ne engedje el ennyire magát! Legyen férfi s örüljön az életnek! Fiatal még, nézzen hamarosán egy új szerelem után! Meglátja milyen könnyen megy a felejtés — vigasztalta az ilyenkor szokásos meggyőző frázisokkal.

A költőnek azonban nem használtak a szívből jött szavak. Csak sírt, sírt keservesen, mint a lelenházba adott árvagyerek. Tibor tulzottnak találta ezt a nagy összeomlást. Hiszen ő még sohasem volt szerelmes. Még kevésbbé kicsúfolt szerelmes, akinek az imádott leány hitvány viselkedésétől is szenvednie kellett.

— Dénes — érintette meg a vállát — emberek jönnek be. Ne borulj az asztalra, mint egy részeg. Ne nevettesd ki magad.

A költő megtörölte szemét s felegyenesedett. Gépiesen bort töltött és ivott.

— Végre, csakhoggy megjött az eszed! — örvendezett Jóska.

Komoran válaszolta Dénes:

— Tévedsz, mert ezután fog csak megjönni... És még titeket barátainknak tartottalak... Pfuj — ivott undorral.

Tibor azonban nem sértődött meg. Aránylag megértette barátja lelkiállapotát. Ezért leghelyesebbnek tartotta, ha ráhagy mindent.

— Igazad van Dénes! Később úgyis belátod, hogy mi a javadat akartuk. Hidd el, hogy ez a leány nem illik a te tiszta érzelmeidhez és magad is...

— Hallgass — kiáltott rá Dénes. — Legalább őt ne rágalmazd!... Én úgy szerettem meg, ahogy van... És ha még találtam volna is benne kivetni valót, az én szerelmem megbocsátotta és megneemesítette volna... De ő nem szeretett. Ebben belátom, csalódtam — s újra ivott. — Legalább tisztába jöttem a nő értékével!

Panna kedélyeskedni akart. Mosolyogva mondta:

— Mi nők tiltakozunk az ellen, hogy egy eset miatt velünk leszámoljon!

Elgondolkozva nézett rá Dénes:

— Valamennyivel nem, mert bizonyára vannak köztük rendesek is... De a Saroglyával mindezenesre végeztem!

— Csak nem akarsz bennünket itt hagyni? — vágott közbe Tibor. — Hiszen már élni sem tudsz a Saroglya nélkül!

— Ugyan? — nevetett Dénes gúnyosan. — Ne aggódj értem. Inkább magatokat sajnáld, mert ígérem, rövidesen gyászba borultok miattam. — A mai estével megpecsétlődött a Saroglya sorsa. — Rettenetes bosszú terve villant át az agyán.

— Ne ijesztgess!... Azt gondolod, hogy nélküled nem bírjuk tovább végezni a munkát? Csa-

lódsz öregem!... A népnek sem fogsz nagyon hiányozni, arról nyugodt lehetsz.

Hátborzongatóan kacagott fel a Végzet költője:

— Ebben tévedsz, csalhatatlan elnököm! Rám igenis szüksége van a népnek. Ezután is ki fogok járni közéjük, de utaimnak eredménye biztosan nem fog bekerülni a Saroglya díszkönyvébe!

— Aha!... Tehát külön Saroglyát akarsz csinálni?

— Semmi közötök hozzá! Ez az én dolgom — s felállt. Arcán az előbbi kétségbeesést fölényes elhatározottság, s őszinte káröröm váltotta fel.

— Viszontlátásra a romokon — hajolt meg az elképedt társaság felé s határozott léptekkel távozott.

— Holnapra kialussza magát és semmi baja sem lesz. Jó gyerek ez a Dénes! Nem tudna ártani még a légynek sem — biztatta magát és híveit Tibor.

Szavai azonban meggyőződés nélkül csengtek s nem tudták eloszlatni a lelkeken elhatalmasodó szorongó érzést. Dénes iránti részvétük és lelkiismeretfurdalásuk mellett most még a költő rejtélyes fenyegetése is növelte nyugtalanságukat. Rövidesen abba is hagyták a kedély-csiholó kísérleteket s nyomott hangulatban búcsút vettek egymástól.

X.

A drámai lefolyású est idegrázó izgalmai néhány nap alatt feledésbe merültek a Saroglyában, hol a vezetőség ismét a régi lendülettel végezte az önadminisztráció komoly és felelősségteljes munkáját. Nem is sejtették, hogy közben Dénes eddig még nem tapasztalt tettlázzal és lankadatlan kitarással hozzáfekedett bosszúműve végrehajtásához. Egymás után írogatta a fővárosi lapoknak a leleplező közleményeket egy vidéki tanító nevében, ki többször megfordult a Saroglyában s így közelről láthatta a mozgó rugókat. Ezek a rugók, amint részletesen kifejtette, igen távol vannak a hangoztatott nemes céloktól, s a leghitványabb módon egyéni érdekeket szolgálnak.

A lapok egyrésze nem foglalkozott az ügygel és semmit sem írtak a Saroglyáról. Legfeljebb annyi hatása volt ezeknél Dénes cikkeinek, hogy Tibor nagy bosszúságára, nem közölték a Saroglya hivatalos beszámolóit sem. De a kisebb újságok készséggel áldoztak néhány sort a feldühített költő akciójának.

E cikkekből aztán a Saroglya vezetősége is rájött, hogy mi okozza a sajtó megváltozott magatartását. Káromkodva láttak neki a cáfolatok gyártásának s elárasztották velük a szerkesztőségeket. A lapok azonban hallgattak, ami világosan mutatta, hogy az egész Saroglyának nem tulajdonítottak nagyobb jelentőséget.

Dénes viszont egyre nagyvonalúbban vezette a bosszú hadműveleteit. Névtelen feljelentést küldött a hatóságokhoz, hogy felelőtlen izgatás folyik a tanyákon látszat-segítés ürügye alatt. A személyeket nem nevezte meg, csak a helységeket, Reménytelepet, ahol ezek az agitátorok legtöbbször megfordulnak. Levele végén a legközelebbi kiszállítás pontos idejét is közölte.

Jóskával már napok óta nem találkozott. Késő éjjel járt haza s reggel, mielőtt barátja ébredt volna, már eltűnt a hónapos szobából. A végzetes nap reggelén, amelyre bejelentette a hatóságoknak Tiborék tanyai kirándulását, a következő cédulát hagyta az asztalon:

„Délután kimegyek Reménytelepre. Egyedül fogom felvilágosítani az elhagyatott népet s az összetört Saroglyával fogom kitölteni a falu és város közt tátongó szakadékot. Majd megtudjátok, ki volt véres tréfáitok célpontja! Dénes.”

Jóska rögtön elszaladt Tiborhoz a rejtélyes üzenettel.

— Valahogy le kell szerelni Dénest, mert még valami marhaságot csinál. Az bizonyos, hogy délután kimegy s akkor vagy őt, vagy legközelebb bennünket vernek meg.

Tibor fölényesen mosolygott.

— Ne gyulladj be, nem olyan veszélyes a helyzet. Sokkal józanabb a nép, semhogy ilyen acsarkodásoknak beugorjék. Különben bennünket már ismernek és tudják, hogy mi nem csak prédikálunk, hanem segítséget is nyújtunk... Én mondom azt, hogy tűzbe mennek értünk. Inkább arról lehet szó, hogy Dénesnek esik valami baja. Minden esetre kimegyünk mi is, és ha Dénest nem tudjuk észretéríteni, akkor el kell innen tün-

nie. Erről én gondoskodom — fejezte be fenyegetően.

Jóska elgondolkozva szívta cigarettaját és csendesen szólt:

— Azt azért nem érdemelné meg, hogy bántsuk. Hiszen közénk tartozott s ez a baráti kapcsolat sokkal mélyebb, semhogy egy elkeseredett lépéséért, amit végeredményben mi idéztünk elő, csak úgy eldobjuk.

Türelmetlenül vágta az asztalra pipáját Tibor.

— Engem az érzelmi rész nem érdekel. Nekem addig kell egy ember, amíg hasznát veszem. Ha pedig már nincs rá szükségem, vagy pláne, ha ellenem tör, akkor átgázolok rajta!

— Hát ez természet dolga — válaszolt Jóska.
— Lehet, neked van igazad. Az biztos, hogy én nem tudnám megtenni.

— Az embert nem befolyásolhatják ilyen meddő érzelmi szempontok — ugrott fel ingerülten Tibor. — Az élet nem tűri ezeket az érzékenykedéseket. Csak egy a fontos, a cél, melyért fel kell áldozni mindent. Minden olyan körülmény, amely nem kapcsolódik ennek egészéhez segítőleg és szervesen, az csak árt, káros s ezért azonnal ki kell irtani.

— Ha ez így van, akkor én nem irígylem az ilyen embereket, mert e céltudatos kegyetlen érvényesülési harcukban sohasem lesz egy parányi emberi örömük sem. Egész lelkük a siker vagy sikertelenség pusztá csatamezőjévé válik. És még a sikerért is nagy árat kell fizetniök, mivel sokszor ezt is azoknak a feláldozásával érik el, akik szívükhöz közel álltak... A helyükbe jött tömjénezők pedig csak érdekből, haszonból mimelik az együttérzést és a legelső kudarc után elpártolnak

tőle. A nagy törtető magára marad, és nem lesz senki, aki ingyen meghallgassa és magasztalja. Sajnálom az ilyen embereket.

Tibor gúnyosan kacagott:

— Tipikus nyárspolgári élmelygés az ilyen beszéd! Ha ez a felfogásod, nőstülj meg, turbékolj egész nap a feleségeddel, lépj be néhány jótékonyági egyesületbe és mondj le az érvénysülésről!

Jóska undorát eltitkolva tért át más témára.

— Pannát is magunkkal vigyük délután?

— Természetesen. Ilyen nagyszerű nővel még nem találkoztam. Te, milyen érzéke van ennek a nőnek a művészetem iránt! Ha mellettem van, hihetetlen gyorsan halad a munkám.

— Vedd el feleségül — biztatta komolyan Jóska.

— Azt már nem. Szamárság lenne. Azért, mert most jó hasznát veszem, nem köthetem le magam egész életre. Ha elvégezte feladatát, akkor vége. Jöhet az új, mely ismét csak egy lépcsőfok lesz fejlődésem útján.

— Pedig kár érte. Nagyon derék lány és szerelmes beléd.

— Már megint kezdted az előbbi lemezt!... Kár érte?! Hát én értem nem kár? Örüljön annak, hogy engem szerethet! Legalább érezni fogja a különbséget, ha majd egy nyárspolgárhoz megy feleségül.

— Pedig szegény most sem lehet nagyon boldog, mert egyáltalán nem törödsz vele. Miért nem vagy hozzá kissé figyelmesebb? Hiszen egy dicsérő tekintetedért is olyan hálás.

— Milyen bölcs vagy te, Salamon József. ellát sz engem kegyes tanácsokkal az életre!...

Hát tudd meg öregem, nekem nincs szükségem ezekre a romantikus, limonádés érzésekre. Én őt eszközül használom fel a művészetemhez. Ezért aztán mindig hazakísérem, elviszem a kocsmába, szerepet adok neki a Saroglyában s azzal, hogy együtt látnak bennünket mindenfelé, kielégítem hiúságát is. Mi kell még több? !... Annyira már ismer ő is, hogy tudja, nem vagyok az az ember, aki ha egyszer hazakísér egy lányt, másnap már az anyakönyvvezetőhöz szalad vele.

Csengetés hallatszott s néhány pillanat múlva Finta Panna lépett be ragyogó arccal. Egyenesen Tiborhoz sietett s szemrehányólag nézett rá.

— Miért nem dolgozik? Nem szabad egy percet sem elvesztegetnie... — Hirtelen elakadt — Tibor, magának valami baja van!

— Eh, — legyintett — Dénes készül tovább folytatni hülyeségeit. — És elmondta a legújabb híreket.

— Szegény Dénes — sajnálkozott Panna — mennyire megbolondította a szerelem! Beszélni fogok azzal a lánnyal, hogy ne engedje tönkremenni ezt a gyereket.

— Nem szavak kellene oda, hanem pénz — mondotta rosszmájúan Tibor.

Jóska csak nyelt egyet s rögtön búcsúzott.

— Délután korán visszajövök. Fogunk enyhíteni valamit a nép nyomorán?

— Nem — rázta fejét a mester — most nem vihetünk semmit. Az öreg Bakos egyre köszívbbs lesz, s egyre csökken benne a szociális érzék... Igyekezz minél előbb vissza — kiáltott a távozó után.

Panna még maradt, s csak miután Bakosné többször is hívta Tibort ebédelni, mozdult el

nagy nehezen. Az uton végtelen megértéssel gondolt Dénesre, mert hasonló sorsra jutott ő is: szerelmes volt. Igaz, hogy csak ő szeretett, de beérte ezzel is. rült, ha együtt lehettek, ha nézhette Tibort, ha az rákiáltott vagy gorombáskodott vele. Mindenért hálás volt neki, mindenre talált magyarázatot vagy mentséget, s óvakodott attól, hogy egy művészt polgári szempontból ítéljen meg. Azért néha irigykedve gondolt a nép egyszerű gyermekeire, akik összebújva andalogtak a sétatereken s olyan nyárspolgári módon megcsókolták egymást.

Délután Tibor és Jóska a ház előtt sétálva várták Pannát. A lány már messziről észrevette, hogy a Saroglya vezetősége nincs jó hangulatban. Tibor műhanyag külseje most természetesen elhanyagoltnak látszott. Állán két napos szakáll meredt komoran Reménytelep irányába, nagy kalapja ernyedten borult fejére s a pipájából mérgesen előtörő füstoszlop remegve jelezte izgatott lelkiállapotát. Jóska fázósan összehúzódva lépdelt mellette.

— Mi az uraim, miért e zordonság? Ne búsuljanak, hiszen már itt vagyok — csicseregte Panna s lelkesítőleg lengette meg rövid karjait.

Az ifjak szótlanul fogtak vele kezét s előremeredt tekintettel lépdeltek tovább a nép felé.

— Tibor, talán csak nem Dénes miatt szomorú ennyire? — fagatta az érzékeny lelkű leány, akit bántott, hogy ilyen lehangoltnak látja a mindig fölényes művészt.

— Ugyan Pannika — rántott a vállán megvetőleg — Dénes! — Nem vallotta be, de rossz előérzete volt a délutáni kirándulással kapcsolatban. Bosszantotta Csúti szerkesztő úr megváltozott viselkedése, aztán meg egyik fővárosi heti-

lapnak, a Nép Lelkének gúnyos hangú cikke is gondolkodóba ejtette. Most már biztos volt benne, hogy mindez a hitvány Dénes aknamunkája. Gyöngéden korholta magát, hogy ezt az embert ennyire félreismerte, ennyire közel engedte szívéhez. De ki fogja végezni, lehetetlenné fogja tenni egész életére — csikorgatta fogait dühösen.

Panna még próbálkozott a beszélgetéssel, de eredménytelenül. Némán haladtak egymás mellett, s aggódva találgatták, mit hoz számukra az elkövetkező néhány óra. Mikor Reménytelep első viskói feltűntek a távolban, Jóska megszólalt:

— Most már jó lesz vigyáznunk, mert nem tudhatjuk, melyik bokorból vezetí rohamra Dénes kaszákkal felfegyverzett szabadcsapatait.

— Tudja ő, hogy ma kijövünk? — kérdezte Panna s félve nézett körül, de nem látott semmi nyugtalanító jelenséget.

— Valószínű. Különben miért hagyta volna otthon a cédulát? Nagy taktikus a fiú — felelte Jóska — és meglátjátok, sokkal tehetségesebb, mint ahogy gondoltuk.

Tibor, aki nem türte, hogy valakit, ha írónikusan is, de magasztaljanak, gúnyosan mondta:

— Jól fel kell kötnie azt a lógós nadrágját, ha velem akar kikezdeni. Hálátlanságánál csak tehetségtelensége nagyobb, — s tekintve, hogy már a faluban jártak s néhány ablakból figyelték őket, nagyot sercintett. Hosszút akart és hegyeset, amint ezt a néptől látta, de csak a kabátjáig sikerült. Igyekezett gyorsan eltüntetni a kudarcba fulladt köpés nyomait, Jóska azonban észrevette:

— Talán megkívántál valamit, hogy ennyire nyáladzol?... Ha rövid a pökés, toldd meg egy lépéssel.

Tibor kelletlenül mosolygott:

— Toldhatod azt, ha a szél szembe fúj!

Hajósék háza előtt megálltak, s Tibor be-zörgetett. Vártak néhány pillanatig, de senki nem mutatkozott. Ekkor rugdalni kezdték az ajtót, mire lassan csoszogva előjött az asszony.

— Itthon van a férje? — kérdezte Jóska.

Az asszony rosszkedvűen rázta a fejét:

— Nincs. Elment a kocsmába azzal az úrral, aki magukkal szokott kijárni.

— Kocsmába? Minek?

— Azt én sem tudom... Mikor nincs itthon egy falat kenyér sem — válaszolta dühösen az asszony és otthagya a társaságot.

Atmentek Kónyáékhoz, de ott is hasonló eredménnyel jártak.

— Mi az ördögöt akar Dénes ezekkel az emberekkel a kocsmában? — tűnődött hangosan Panna.

— Megmondtam, hogy kiváló taktikus és ismeri a népleletet. Tudja, hogy hol lehet legkönnyebben közel férkőzni hozzájuk.

— Ugyan ne viccelődj mindig — szólt közbe Tibor dühösen. — Gyerünk, nézzük meg mit működik ez a népszeni!

Elindultak a keresztutca sarkán levő épülethez. Rideg csend feküdt a falun, melyet csak néha zavart meg egy-egy kutya ellenséges ugatása, amint elhaladtak a rozzant kerítések mellett. Az utcán egy lélek sem mutatkozott, csak hátul, a falu szélén látszott két csendőr alakja. A hideg szél bezavart mindenkit a szegényes házak fülledt levegőjű, de meleg szobáiba. Siettek ők is s szinte örültek, hogy Dénes miatt fedél alá kellett menniök.

A kocsmá nagytermének közepén a sok vihart átélt billiárd-asztal mutogatta fájdalmasan

összetépett bőrét. A sűrű, erős pipafüstben csak lassan tudtak tájékozódni. A bejárattal szemben működött a söntés, míg az asztalok mellett kártyáztak, vagy békésen iszogattak a vendégek. A helyiség annyira népes volt, hogy csak sokára találtak egy szabad asztalt az ajtó mögött.

Leültek s Tibor bort hozatott. Panna undorodva nézte a nem egészen vakító tisztaságú abrosz nélküli asztalt. Szemét csípte az erős füst s idegesen gondolt arra, hogy bundáját is tönkre teszi. Jóska Dénest kereste tekintetével. A billiárd tulsó végénél, egy hosszú asztal mellett végre meg is pillantotta. Néhány reménytelepi ismerős ült körülötte, előtte pedig üres üvegek sorakoztak, ami azt mutatta, hogy Dénes torka nem hevert parlagon. Mikor Tiborékat meglátta, felugrott, megkapaszkodott az asztalban és harsányan kiáltotta:

— Nép! Vigyázz! és zengj hozsánnát megmentődnek, mert imé, személyesen jelent meg közöttetek a Saroglya nagytekintetű vezetősége, hogy betömje a hirhedt szakadékot, amely még mindig fenyegetőleg tátong a városi és tanyai ember között! Most már remélhetitek, hogy nem sokáig. Le a szakadékkal! — S poharát felemelve ivott. Társai, élükön az öreg Hajóssal és Kónyával, részegen ordították utána: vesszen a szakadék — s lelkesen ittak ők is.

Jóskáék sápadtan néztek egymásra, de nem volt sok idejük rémüldözni, mivel a becsipett Dénes újra felvette a beszédnek alkoholban elázott fonálát:

— Rövid leszek, — csuklott el a hangja... — Elhiszitek-é, hogy nadrágos ember jószívűségből jön ki a parasztok közé? Ugye nem? Ezeknek is a saját érdekük fontos! — A kocsma közönsége elcsendesedett, s mindenki Dénest fi-

gyelte, aki mutatóujját Tiborra szegezve folytatta: — Tudjátok meg, hogy kinyílt a nép szeme! Nem hagyja magát többé orránál fogva vezetni és bárgyún kihasználni!

— Úgy van! — helyeselt kórusban a hallgatóság.

— És most azokra ürítem poharam, akik rövidesen el fognak jönni közétek, hogy végre becsületes hittel és lélekkel szolgálják a ti ügyeteket! . . . — Tölteni akart, de az üres üvegből nem tudott. — Hé, kocsmáros úr, hozzon még bort!

A hangulat egyre ellenségesebb lett Tiborék iránt, akik, mint a bűnösök, félve húzódtak meg az ajtó mellett. Nem tudták, mit tegyenek. Elvonuljanak-e szégyenszemre, vagy maradjanak, amivel esetleg testi épségüket veszélyeztetik? Tibor legszívesebben megfojtotta volna a vígan koccintgató Dénest. Riadtan latolgatta a menekülési lehetőségeket, amikor Dénes egyik szomszédja felemelkedett s kezét magasra emelve jelezte, hogy szólni akar. Meglepődve ismerték fel benne Kovácsot, Csúti úr szomszédját. — Ezt is félrevezette és behálózta volna az a bitang Dénes? Pedig értelmes, rendes embernek látszott — gondolta Tibor és feszülten figyelt.

— Testvérek, teljesen igaza van Tőzeg Dénes barátomnak. Én nem politizálok, hanem dolgozom. De annyit mondhatok, hogy a fiatal urak kétszínű eljárása csak arra jó, hogy a nép végleg elveszítse bizalmát a városiakkal szemben. Aminek az lesz a következménye, hogy ezután nem fog hinni senkinek. Nemcsak a városi öregeknek nem, akik már becsapták, hanem a fiataloknak sem, akik már becsapáson kezdik. Ilyen segítségre nincs szükségünk.

Panna ezt már nem bírta szó nélkül hallgatni s mielőtt Jóskaék megakadályozhatták volna, felugrott, bátran kiáltván:

— Ez nem igaz! Mi igenis, minden ellenszolgáltatás nélkül, tisztán a lelkiismeretünk szavára hallgatva jártunk ki a tanyára, hogy megismerjük a népet s ahogy módunkban állott, segítettünk rajta. Megmondhatja ezt Hajós bácsi is, hogy így volt.

Minden szem a nevezett felé fordult.

— Igaz-e Hajós bácsi — biztatták több oldalról is. — Ne szégyelje magát, mondja meg.

Az öregnek kétszeri kísérlet után végre sikerült föllálnia.

— Hát ahogy vesszük. Hoztak néhány ócska ruhadarabot, meg az anyósomnak puderes skatulyát, amit még máig sem nyűtt el. Csak az volt a baj, hogy éhség ellen hashajtót, kászbádisót is adtak. A gyerekek befalták, úgy hogy a feleségem egy hétig sem tudta rendbehozni a ház környékét.

Harsány nevetés fogadta a vallomást és csúfolódó megjegyzések röpdöstek Panna felé. Tibor mérgesen ugrott fel a székről s elvörösödve kiáltotta Hajósnak:

— Tagadom, hogy így történt. — Izgatottan lépett egyet előre.

Dénes felhasználta a pillanatnyi csendet, közbeszólt:

— Hallják testvérek, még ezt is tagadja! Hát talán te suroltál a gyerekek után Hajósné helyett?!

Tibor nem zavartatta magát az általános röhejtől, hanem szenvedélyes hangon folytatta:

— Ne hallgassanak egy éretlen fickó fecsegésére, aki eddig köztünk volt és velünk együtt járt a tanyákra! Hogy most mi ütött belé, nem

tudom. De lehet, hogy kisebb sikere lenne, ha nem hozatná ilyen nagylelkűen a bort.

Dühösen pattant fel a megsértett Dénes, s folyékonyan harsogta:

— Tűritek ezt a szemtelen beszédet? Ahe-lyett, hogy meghuzódnának itt, még sértegetik is a népet! Van bátorsága azt mondani, hogy egy liter borért ezek a tisztességben megőszült család-
dos emberek eladják magukat! Ennyire tartják tehát a ti becsületeteket!

A beszéd nagy hatást tett a hallgatóságra. A tekintetek megkeményedtek s az öntudatra éb-resztett öklök megfeszültek. A vihar kitörőben volt. Egy magas, tagbaszakadt ember fenyegető-leg fordult Tibor felé:

— Miránk értette ezt? Mi?... Tán felel-ne?... Vagy segítsek? — s hatalmasat ütött az asztalra. Az üvegek csörömpölve dőltek össze, a kocsmáros pedig rémülten szaladt ki a csendő-rökért.

XI.

Mikor a két hatalmas szál kakastollas állig fölfegyverkezve belépett, még a pipákban is megállt a füst. Egyikük odalépett a kocsmároshoz, aki halkán elmagyarázta a tényállást:

— Ezek a városiak izgatják a népet. Biztosan kommunisták. Többször voltak már itt kint. Én nem sok jót nézek ki belőlük, aligha járnak egyenes úton.

Az őrmester Tiborékhoz fordult:

— Kicsodák maguk?

Egymás után mondták meg nevüket, miközben Tibor fölényesen kijelentette, hogy egy kocsmába mindenkinek joga van bemenni.

— Azt majd én mondom meg — hangzott erélyesen. — Igazolják magukat!

Lázás keresgélés indult meg a zsebekben, de egyetlen igazoló sor sem került elő. Ilyesmit nem hordtak sohasem magukkal, hiszen a városban mindenütt ismerték őket, vagy családjukat és szükség esetén elég volt egy telefonbeszélgetés a helyzet tisztázására.

Az őrmester gúnyosan figyelte az igyekezetet. Ismerte már ezt a színlelt buzgalmat.

— Úgy, tehát véletlenül éppen most nincs itt az igazolvány! Na nem baj, majd bent az őrszobán elintézzük. — Intett, hogy induljanak.

— Ne csak minket vigyenek be, hanem azt is ott — mutatott Panna Dénesre.

— Bízsa csak rám nagysád — s társa már

vezette is a tántorgó Tőzeget. Mikor odaértek Tiborékhoz, Dénes megállt:

— Én ezekkel nem megyek — dadogta — mert agyonütnek!

Az őrmester csodálkozva nézett rá, de a kocsmáros halkán a fülébe sugta:

— Együvé tartoznak ezek, csak biztosan összebeszéltek!

A csendőr bólintott:

— Majd mi vigyázunk magára, ne féljen. — Kinyitotta az ajtót. Először Panna lépett ki, majd Tibor és Jóska, míg Dénes a két csendőrbe kapaszkodva zárta be a sort.

Néhány perc alatt beértek a község házára. Leültették a társaságot egy padra s megkezdődött a kihallgatás. Legelőször Dénest vitték be, ami pillanatnyilag sértette Tibor hiúságát. Nem tudta, hogy a sorrend megállapításában az játszott szerepet, hogy a csendőrök addig szerettek volna értelmesen beszélni Dénessel, amíg a bor végérvényesen le nem veszi lábáról.

A vékony ajtón néha kihallatszott egy-egy erősebb hang. Ilyenkor Tibor rémülten rezzent össze. Remegve figyelt, ütik-e már Dénest. Görbe lábait védőleg huzta maga alá, mivel úgy emlékezett, hogy a gyanúsítottakat a talpukon szokták beismerő vallomásra kényszeríteni. De akárhogy fülelt is, nem hallott jajveszékelést.

— Biztosan betömték a száját, — forgatta halálra váltan pipáját a kezében.

Jóska sorsába belenyugodva, a legrosszabbra elkészülve gyújtott cigarettára s odasugta a zsebkendőjét gyömöszkölő Pannának:

— Jól esne most egy forró fekete!

— Csend legyen — kiáltott rá a csendőr s tölténytáskájához kapott.

Végre kinyílt az ajtó. Dénes szinte derűsen, a kísérő csendőrt előre tessékelve, imbolygott ki rajta, s nagy lelki nyugalommal leült az egyik székre. Utána gyors egymásutánban Jóskát, Tibort, majd Pannát hallgatták ki. Dénes azonban erről már keveset tudott, mert közben előrebil-lent fejével elaludt.

De nem sokáig szenderegphetett, mert erélyesen felrázták, hogy fűzze ki a cipőzsinórját és adjon oda mindent a zsebéből, amivel kárt tehet-ne magában. Egymásután kerültek elő: zsebnap-tár, pénztárca, ceruza, cigaretta, gyufa. Félig le-hunyt szemmel végezte a kirakodási műveletet, majd lehajolt, hogy kifűzze a cipőjét. Már egyik harisnyáját is lehuzta, a szürkét, amikor a csendőr rákiáltott, hogy azt csak hagyja a lábán. Engedel-mesen huzta fel ismét s a holmikkal távozó csendőr után halkán dünnyögte:

— Reggel hétkor költsenek fel. — Ezzel újra elaludt.

Keserves éjszaka következett a letartóztatot-takra. Legjobban Tibor tört össze, aki még min-dig félt a veréstől. Kihallgatásakor minden máso-dik szava, „édesatyám a méltóságos úr“ volt, de ez nem hatotta meg a tapasztalatokban gazdag tiszthelyettest. A legkisebb zajra is ijedten rezzent össze és szíve oly hangosan dobogott, hogy majdnem felébresztette a szendergőket. Éjfél-tájban az egyik ellenőrző csendőr nézett be ingben, alsónadrágban.

— Alástiszteletem — ugrott fel Tibor.

Panna aludni próbált, de nem tudott. Kari-kás szemmel, megviselt arccal meredt az asztalon füstölgő lámpásra. Ájulás környékezte, ha arra gondolt, hogy a mai nap története nyilvánosságra kerül. Kitagadják a családból, kicsapják az egye-

temről s talán még az országból is kitoloncolják — remegett könnyes szemmel.

Jóska az első órákban magában háborgott, hogy mégis csak disznóság, így elbánni ártatlan emberekkel. Megtorló lépéseken törte a fejét. De abbahagyta, mert rájött, hogy a pad még jobban töri a testét. Kényelmetlenül fészkelődött és kétszeresen haragudott Dénesre, aki édesen aludt, oly mélyen, hogy néha hortyogott is. Ilyenkor rákiáltottak, s Dénes néhány percre elzárta a le-adót, hogy nem sokkal később ismét vidáman csendüljön fel orrának muzsikája. Mosolygott is álmában. Bizonyára nem Zsiráf nénivel randevuzott.

Tibor haragja szünőben volt Dénes ellen. Hosszas töprengés után rájött, hogy komoly bajuk nem származhat s lassankint örülni kezdett az önkéntelen mártiromságnak. Milyen dicső ünnep lesz az elégtételük, s milyen pompás cikket lehet majd ebből írni!

Két óra tájban a kisbíró jött be s megnézte a lámpát. Tibor ismét felpattant:

— Alálistizteletem, — csapta össze bokáját oly hangosan, hogy Jóska felriadt könnyű szendergéséből:

— Mi a fenét tornázol itt egész éjszaka? — dörmögte bosszúsan. — Legalább várd meg a reggeli rádiót!

Már virradt, amikor az ajtóban megjelent az őrmester, teljesen felöltözve s kiadta a parancsot az indulásra.

— Gyalog? — érdeklődött Finta Panna.

— Nem, hanem a göncölszekéren, ha még fent van — válaszolta komor humorral a csendőr. Felrázták Dénest is, aki már kialudhatta mámorát, mert értelmes kérdéssel fordult az őrmesterhez:

— Reggelit kapunk ?

— Majd a rendőrségen — hangzott a szűk-szavú válasz.

Kiosztották az este elszedett tárgyakat s megindult a szomorú menet. A falu még aludt, nem is sejtve, hogy barátai ébren virrasztanak álmain. Síralmas látványt nyújtott a Saroglya, amint fáradtan taposta a dértől csúszós földet.

Tibor az úton feldúlt lelkét rendezgette. Most már büszkén lépdelt a csapat élén. Lelki szemeivel ott látta magát a nemzet vértanúi között, kik örökre beírták nevüket a történelem könyvébe. Fölmagasztosulva hordozta körül tekintetét a horizonton, de nem kerülte el figyelmét az sem, hogy csak egy csendőr kíséri őket. „Már ezen is spórolnak“ — gondolta elszontyolodva — de jobb egy is, mint semmi“. Közben Pannát támogatta, aki már alig állt a lábán, úgy hogy mikor beértek a rendőrségre, szinte ájultan rogyott le az első székre és sírt olyan keservesen, mintha az egész Saroglyát temetné Tiborral együtt.

Az őrmester rögtön bement az ügyeletes tisztszobájába. Sokáig tartózkodott bent, de Tibor nyugodtan várakozott. Most már itthon voltak Ridegegyházán, ahol atyját mindenki jól ismeri s csak percek kérdése a szabadulás. Az idő haladt, de a várt eredmény egyre késett, s még mindig nem nyitlak meg előttük az életbe vezető kapuk. A társaságon ismét idegesség vett erőt, amit a közeli menekülés reménye még fokozott.

Jóska fáradtan sétált a szűk helyiségben, mert már nem tudott ülni. Dénes, a kirándulási „est“ szerzője, szerényen mélázva nézett maga elé s csak néha-néha vetett egy pillantást a feldúlt Saroglyára. Erre a befejezésre ő sem számított és sajnálta, hogy ennyire ment elvakult haragjában.

De most már késő volt a bánat. Szeretett volna odamenni Tiborékhoz s bocsánatot kérni tőlük, de nem tudta, hogyan fogadnák a vezeklőt.

Pedig a társaság közben megbékélt vele. Érezték ők is, hogy hibáztak. Aztán meg annyira szokatlan és romantikus volt az egész eset, hogy titokban mindegyiküknek tetszett. Nem is szólva a kormányfőtanácsos atya összeköttetéseiről, tudták, hogy nem bűnösök s a legátalkodottabb rosszakarat sem árthatna nekik.

Hirtelen kinyílt az ajtó s Bakos ügyvéd úr rohant be. Csupa remegő aggodás volt az apró emberke, amikor fia felé tárta karjait:

— Tibor, Tibikém, mi történt veled? — s könnyes lett a szeme. A fiú azonban már a helyzet magaslatára emelkedett:

— Semmi különös, apám! Letartóztattak! Egy eszmének azonban szüksége van vértanúkra! — jelentette ki büszkén és semmi sem látszott rajta a kisbírónak is félénken bokázó gyanúsítottból. Az apa gyönyörködve nézett rá, de a további beszélgetést megzavarta a rendőrtiszt belépése:

— Kérem, méltóságos uram, szíveskedjék befáradni a főtanácsos úrhoz. Önök pedig távozhatnak — mondotta Tiboréknak.

Ekkor Dénes Tiborhoz lépett s bűnbánóan rebegte:

— Meg tudtok-e bocsájtani eltévelyedett fejemnek? Én csak eszköz voltam a sors kezében — mentegetőzött töredelmesen.

Az elnök komolyan nézett rá s érezte, hogy most nagyra kell lennie:

— Bízom benne, hogy megkomolyodtál. Ez a lecke elég lesz egész életedre, s nem fogsz még egyszer arra vetemedni, hogy egy eszméhez hűt-

len légy s barátaidat eláruld. — Férfiasan meg-
rázta kezét. Utána Panna nyujtotta békejobbját,
majd Jóska.

— Szervusz, te tékozló fiú, aki majdnem ki-
rekesztettél a Saroglyából. Noha talán hálások le-
hetünk neked, mivel e meghurcoltatással nemzeti
hősöket csináltál belőlünk s már csak a glória hi-
ányzik a fejünk felől.

— Majd kapsz azt is apámtól, csak jelent-
kezz érte — mosolygott Tibor s megindultak a ki-
járat felé.

Amint kiléptek a kapun, néhány pillanatra
megálltak, hogy mélyen magukba szívják a régen
nélkülözött szabad levegőt. Hirtelen különös me-
netre lettek figyelmesek. Rendőrök kísérték gyű-
rött ruhájú, fáradt arcú, kifestett lányokat, kiket
az éjszakai erkölcsrendészeti razzián fogdostak
össze. A megbékélt Saroglya szájalommal húzó-
dott félre, hogy utat engedjen a csoportnak, mi-
dőn Dénes kétségbeesetten felhőrdült:

— Nézzétek — mutatott az egyik nőre —
egészen olyan, mint Böske!

Mindnyájan arra fordultak, s Jóska kér-
lelhetetlenül megerősítette:

— Nem csak, hogy olyan, hanem ő maga
az személyesen... De hol hagyta az ősziba-
rack hamvát és ártatlanságát? — tűnődött han-
gosan.

Dénes nyöszörgött fájdalmában. Nadrágját
térdéig felhúzta, annyira szenvedett. A lány is ész-
revette őket, de semmi szégyenkedés nem látszott
rajta. Most nappali világításnál vették csak észre,
hogy mennyire öreg az arca. Mikor előttük elha-
ladt, odasúgta Dénesnek:

— Mire kijövök, írjon néhány szép verset
hozzám!

Ennyi cinizmus hallatára a kiábrándult költő szíve is megkeményedett s kínos mosolygással mondta Tibornak:

— Most már értem, miért tűnt ez el olyan sűrűn a kocsmából rokonaival...

— Látod, Zsiráf néni sokkal hűségesebb lett volna, ha nem szakítasz vele olyan hirtelen a főposta előtt — nevetett Jóska s énekelni kezdte: „Az asszony ingatag, álnok és csalfa lény“... Még be sem fejezte az áriát, midőn újabb csoport lépett el mellettük, két rendőr kíséretében.

Tibor odanézett s röhögni kezdett szívből, olyan jóízűen, hogy könnyei csorogtak belé.

— Megörültél az éjszaka s most tör ki rajtad? — méltatlankodott a megzavart ének-művész.

— Csodálkozottok — mutatott a menet végére — ott van a néma lány a nyomdásszal. — S valóban, leghátul, lehajtott fejjel haladt a Szépasszony kocsmájából ismert titokzatos, néma nő, mellette pedig, két-három lépés távolságban, öreges léptekkel ballagott a nyomdász. Kezében pokrócot s kis élelmiszeres csomagot tartott, hogy átadja, mielőtt párja mögött becsukódik a kórház kapuja.

— Dénes — mondotta Panna meghatódva — látja, ez az igazi hűség!

— Végeztem én a nőekkel egy életre — jelentette ki Dénes határozottan.

— Nana — fenyegette Jóska — fogunk mi még rajtad mulatni... De most már menjünk innen, nem akarok több ismerőssel találkozni, nehogy én is kiábránduljak a női nemből.

Panna aggódva baktatott az internátus felé, azon gondolkozva, hogyan magyarázza meg éjszakai elmaradását. A fiúk nem is mentek vele

az épületig, hanem a legközelebbi saroknál elbúcsúztak tőle. Utána Tibort kísérték haza, aki rögtön bezárkózott szobájába s lefeküdt. Végül a két barát is szállására tért s nemsokára az egész Saroglya mély álomba merült.

XII.

Bakosné a legszörnyűbb rettegésben várta haza férjét. Még most is ájulás környékezte, mint reggel, mikor az urát telefonon a rendőrségre hívták. Mi történt ezzel a gyerekkel? Verekedett? Lehetetlen, mert eltekintve gyenge fizikumától, nagyon jámbor természetű volt és sohasem szerette a duhaj embereket. Vagy gyilkosok támadtak rá a néptelen tanyákon? . . . De akkor miért őt tartóztatták le! ? . . . Miért is engedték meg neki azt az átkozott Saroglyát! . . . Űrsten, ha tudta volna előre! . . . Ki gondolt ilyesmire, hiszen olyan ártatlannak látszott az egész. Vagy ezek az ingyenélő barátai vitték bele valamibe? . . . Ezek sem teszik be ide többet a lábukat, csak most az egyszer ússza meg a drága Tibor ezt az ügyet ép-ségben . . . Vagy a nő, Finta Panna miatt került valami veszélyes helyzetbe? ! Szép kis teremtés az is! . . . Ahelyett hogy tanulna, állandóan fiúkkal csavarog . . . Borzasztó ez a bizonytalanság, ez az őrjítő várakozás. Egyik pillanatban az előszobában hallgatódzott, hogy utána a szobába rohanjon s az ablakból figyeljen az utcára.

Végre midőn az éjszaka hőse megérkezett, sírva borult a nyakába. Boldogan csókolta össze s ezer kérdést zúdított rá. De Tibor nem igen válaszolt, hanem sietve visszavonult szobájába.

— Szegény gyermek, bizonyára nagyon fáradt lehet! S milyen férfiasan viseli a megpróbáltatásokat — ragyogott Bakosné szeme könnyesen.

Többször is rákiáltott Julisra, hogy ne lépkedjen olyan otrombán, mert a fiatalúr nem tud pihenni.

Délfelé megérkezett az ügyvéd is, feldúlt és kétségbeesett arccal. Annyira komoly volt, hogy felesége megrettenve kérdezte:

— Nagy baj van?

— Csak volt, -- felelte s izgatottan mesélte el, hogy kommunistagyanús ténykedésért tartóztaták le őket. Névtelen feljelentés alapján már előbb is figyelték működésüket. Sőt tiltott gyűlés miatt is eljárást akartak indítani ellenük, mert egy tanyai iskolában összecsisztították a népet és utána politizáltak.

— Természetesen én megmagyaráztam, hogy az egész csak ártatlan szórakozás, amely végeredményben még mindig nemesebb, mint a haszontalan időtöltés — folytatta verejtékező homlokát törölgetve. — A rendőrségen elfogadták ezt a magyarázatot, az eljárást megszüntették, de a lehátározottabban ajánlották, hogy a fiú azonnal hagyja abba ezeket a kiszállásokat, mert esetleg veszélyes lehet jövőjére... Elég, ha csak egyszer ragadtatja el magát fiatalos felhevültségében, hogy egész életére megbélyegezzék... Egyébként kedvesek voltak hozzám, s még ők vigasztaltak, hogy végeredményben ez a kis lecke nem ártott a fiatalúrnak... Megköszöntem jóindulatukat, s megígértem, hogy Tibor nem csak abbahagyja a Saroglyát, hanem a városból is elutazik néhány hónapra. Külföldre megy pihenni... Ennyi történt ma délelőtt — sóhajtott s kimerülten roskadt a kényelmes székbe.

— Mit tegyünk most? — sopánkodott az aszszony.

— Mit? Hát megmondtam! Elutazik! — hangzott erőlesen.

— És te meg mered ezt neki mondani?

— Hogy merem-e? — s a ház ura teljes kicsinységében kiegyenesedett. — De még meny-nyire! Utóvégre az apja vagyok, aki felneveltem, taníttattam s még most is érte dolgozom, mikor magam miatt már régen tétlenül lógathatnám a lábamat.

— Jó, jó — csitította felesége — nem is így értettem én. De nem fog-e ez nála nagyobb megrázkódtatást okozni?

— Miféle megrázkódtatást? Egyszerűen nem adok neki több pénzt és akkor rázkódhat! Én máskor nem fogom kihúzni a börtönből! Mert előbb-utóbb az lesz a vége, ha itt marad!

— Igazad van fiacskám. Tényleg el kell utaznia saját érdekében minél előbb... De hová?

— Nekem mindegy!... Csak olyan helyre ne, ahol parasztok vannak, mert ott újra kitörhet rajta a népmentési láz!

— Nehéz megfelelő országot találni, mert ezek mindenfelé nagyon elterjedtek — felelte elgondolkozva az asszony.

Az ügyvéd úr elmosolyodott felesége komolyságán.

— A parasztokat csak tréfásan mondtam. Ne félj, hogy eszébe jut, ha gondtalanul utazhat a világban... Inkább olyan helyre szeretném küldeni, ahol művészetét fejlesztheti... Talán Párisba!

— Páris? Nagyon jó lesz! — ujjongott Bakosné. — Ott mindenki könnyen világhírű művész lehet... De nem rontják el kint nagyon az erkölceit? Mert úgy hallottam, hogy más részről viszont igen züllött hely — aggódott az anya.

— Bízd csak ezt őrá. Tibor az én fiam!... Hívd be azonnal, hogy megbeszéljük a dolgot, s minél előbb mehessen ebből a kisvárosból.

— Felköltsük? Egész éjszaka nem aludt?!

— Nem bánom, várjunk, míg felébred. A fontos az, hogy itthagya ezt a hozzá méltatlan társaságot... Neki nem Tőzeg Dénes, Barát Jóska és Finta Panna való, hanem nagy művészek, írók, költők, akiktől esetleg még ő is tanulhat... De ezek?... Csak kocsmáznak és isznak! Nem lesz belőlük semmi!

Az asszony kiment megnézni, alszik-e még Tibor? Rögtön vissza is jött, hogy már felkelt s azonnal itt lesz. Bakos ügyvéd úr megtörölte szemüvegét, majd ünnepélyesen elhelyezkedett a karosszékekben. Felesége tiszta zsebkendőt vett elő, mert érezte, hogy a nagy jelenetet könnyek nélkül nem bírja végignézni.

— Csak nyugalom — intette nejét az atya.

— Nem szabad a fiú előtt nagy jelentőséget tulajdonítani a Saroglya-féle mozgalomnak. Talán rosszul fog esni neki, mint a gyermeknek, ha játékszerét elveszik. De mi sokkal komolyabb időtöltéssel kárpótoljuk őt — s elővette a kulcscsomót, mellyel a történelmi fontosságú beszélgetés alatt közömbösen játszani fog.

Tibor rosszkedvűen lépett be, de kedvesen üdvözölte szüleit. Várakozásteljesen ült le az asztalhoz apjával szemben. Az ügyvéd úr köhintett egyet s megszólalt:

— Fiam, a tegnapi események meggyőzték arról végérvényesen, hogy helytelen utakon jársz, mikor a népet akarod megváltani... Nem dicsekvésképpen mondom, de ha nem az én fiam vagy, nem úszta volna meg ilyen símán a dolgot... Édesanyáddal megbeszéltük, hogy egyelőre abba hagyod ezt az akciót, mert nem egyezhetünk bele, hogy a lejtőre kerülj. Párisba utazol, ahol teljesen a művészetnek élhatsz... Tudom, hogy szü-

leid elhatározása nagy lelki harcot idéz elő benned, mivel az én fajtam vagy, nemes fajta, aki ha belehal is, végigküzdi, amit elhatározott. De éppen ebből az erőlelkűségből következik, hogy meg tud állni a szakadék szélén... Ne érts félre, egyáltalán nem hibáztatlak a Saroglyáért, sőt büszke vagyok rád... De nem ez a te igazi hivatásod. Apai szivemet akkor fogja eltölteni a legnagyobb boldogság, és te is akkor fogod önmagadat megtalálni, ha Párisból, mint világhírű művész térsz vissza. És ezzel nemcsak családnak szerzel örök dicsőséget, hanem az egész világ háláját is ki fogod érdemelni.

Tibort belső ujjongások feszítették erre a nem várt fordulatra. Tegnap óta különösen kiábrándult a másnak képzelt akcióból. Uralkodott azonban magán, mivel méltó szeretett volna lenni a Bakos vérre, „amely végigküzdi azt, amit elhatározott.” Ehhez mérten kellett tehát a Saroglyától is visszavonulnia. Drámai hangon kiáltott fel:

— Úgy?... Ti azt gondoltátok, hogy nálam a parasztmozgalom csak hangulat és nem éreztetek meg semmit az új idők szavából, mely a régi rohadt kereteket készül széttörni? Egy népről, egy nép jövőjéről van szó, ahol néhány ember pusztulása mit sem számít! Mit törődöm vele, ha börtönbe kerülök is? Csak a nemzeti ügy haladjon!... A mártírok sorsa az átlag-embernek szomorú, de a hősi léleknek magasztos és gyönyörű! Én tegnap már éreztem ebből valamit. Az elhivatottság érzete oly erősen élt bennem, hogy néha sajnáltam, amiért kormányfőtanácsos fia vagyok, ami nem engedte meg a vértanúság tökéletes beteljesülését... Óh mennyire vágytam tegnap a szenvedést — mondotta szemtelenül — szerettem volna, ha ütnek, vernek, éheztetnek,

mert e megpróbáltatások mégjobban fokozzák a lelkekben lobogó tüzet... S most ennek vége legyen? Nem, ezt nem tudnám elviselni. Nem tudok közönséges ember módján élni, inkább elmegyek hazulról... Majd csak megélek valahogy egyedül is — fejezte be lecsüggesztett fejjel és karral.

Bakosné sietve bontotta szét zsebkendőjét, miközben felsikoltott:

— Tibikém, térj magadhoz! Csak nem akarsz dolgozni!... Nem arra születél te!

— De igen — bólintott elszántan a fiú — reggeltől estig. Ha kell, még éjszaka is!

— Óh, azt nem engedhetem! Tönkremégy, megbetegszel, — zokogta az asszony. — Majd férjére kiáltott: — Szólj már te is... beszélj a lelkére... Fiam, drága kis fiam...

Tibor sajnálta vergődő édesanyját, de azzal csitította el gyöngéd lelkiismeretfurdalását, hogy annál nagyobb lesz az öröme néhány pillanat múlva, mikor meghallja a boldogító igent.

Bakos atya nem érzelmi kitörésekkel, hanem józan ügyvédi érveléssel próbálta puhíthatni a kőnok lelkét:

— Tibor, büszkén látom megnyilvánulni viselkedésedben az igazi Bakos vonásokat. De kérdem: miből akarsz megélni? Az elhatározás kevés! Mesterséged, szakképzettséged nincs. Nyáron kubikolsz, télen havat lapátolsz? Mert tőlem egy vasat sem fogsz kapni, az biztos... Azzal pedig vajmi keveset segítesz a népen, hogy nap-hosszat robotolsz. Nem érzed, hogy ezzel mekkorát vétkeznél tehetséged ellen? Utóvégre nem kell a saroglyaszerű szándékokról sem lemondanod. Később, érettebb fejjel, több tapasztalattal, sokkal szebb eredményeket érnél el... Na, légy okos,

hiszen tudod, hogy javadadt akarjuk — lépett fiához s kezét nyújtotta.

— Bocsássatok meg — felelte ellágyulva az igazi Bakosvér — ha egy pillanatra is félreértettem jószágokat... Amit talán nem is érdemelek meg — törölte meg nedves szemét... — Párisba utazom s tanulni fogok. — E kijelentés után kezét csókolt szüleinek.

— Ezt már szeretem — ölelte meg boldogan az atya. — Most pedig gyere, beszéljünk meg mindent részletesen.

Átmentek az ügyvéd úr dolgozószobájába. Az úti készülődések tárgyalása közben villant át Tibor agyán az a gondolat, hogy nem tűnik el máról-holnapra szó nélkül a kisvárosból, hanem magához méltó módon, ünnepélyes keretek közt fog búcsút venni. Kiállítást rendez a már meglévő és a még ezután befejezendő műveiből. Ötöt már gipszbe is öntetett s a többi is meg lesz néhány nap alatt. Csúti úr a Hiradóval készséggel áll rendelkezésére, s a fővárosi lapokhoz is van már annyi kapcsolata, hogy érdemben foglalkozzanak a kiállítás jelentőségével. A fényes siker döntő bizonyíték lesz rendkívüli tehetsége mellett, s hódolóivá fogja tenni azokat is, kik eddig kétkedéssel szemlélték működését.

Apja örömmel egyezett bele a tervbe és megígérte, hogy még ma kibérli a kultúrház nagytermét a tárlat céljaira. Tibor pedig telefonon azonnal felhívta Csúti szerkesztő urat, hogy holnap kezdje meg a beharangozást lapjában. Utána elrohant a nyomdába s megrendelte a meghívókat. Tiszti címtárt és fővárosi telefonkönyvet kerített, melyekből ki fogja jegyezni, kiknek megy meghívó. Közben elegáns fehér köpenyt vásárolt s a fényképésszel is megbeszélte a felvétel módoza_

tait. Végül sürgősen értesítette Jóskaékat, hogy azonnal jöjjenek s foglalják el helyüket az adminisztrációs irodában.

Fáradtan érkezett haza. Percnyi késedelem nélkül átöltözködött és lesietett a műterembe.

Szülei az ebédlőben építgették fiúk jövőjét. Az anya gondjai egyre nőttek, hogy miket csomagoljon be az útra, meg a párisi tartózkodásra, id. Bakos pedig ifjúkori emlékeiből kotort elő szemelvényeket. Beszélgetésüket egyszerre szörnyű jajveszékelés és sivalkodás zavarta meg. Olyan rémesen hangzott, mintha nyúznának valakit. Nyugtalanul hallgattak el, de az ordítás nem szűnt, sőt mintha közeledett volna.

Izgatottan ugrott fel Bakosné, amidőn az ajtó kinyílt, s Julis lépett be, karján a bömbölő Gabival. A gyermek arcán véres csíkok mutatták az ütlegek nyomát és ruhája cafatokban lógott testéről.

— Istenem, mi történt veled Gabikám — rohant hozzá kétségbeesve az anyja. — Ki bántott? — A kisfiú azonban nem válaszolt, csak bögött keservesen.

Az ügyvéd úr iszonyodva nézte a vastag hurkákat s felháborodva kiáltott a némán bámészkodó Julisra :

— Ki volt az a vadállat, aki így összeverte ezt a gyereket?

— A fiatal úr, a mosókonyhában. . . Még én is kaptam egyet, mikor Gabikát elhoztam, — mutatta a karját.

— Tibor? — hüledezett az atya. — Megőrült?

— Lehet — bólintott Julis. — Alig bírtam a kezéből kivenni Gabikát! . . . Talán még agyon is verte volna! . . .

— Lehetetlen — rémüldözött az asszony. — De miért?

— Azért, mert délután lement játszani a mosókonyhába s közben összetörte a szobrokat!

Ekkor az ajtó nagy robajjal kicsapódott s feldúlt ábrázattal rontott be rajta a művész. Gabi sikoltva menekült anyjához és egész testében reszketve kérte, hogy ne engedje bántani.

— Apám — szakadt fel Tiborból — ez a gazember eddigi munkám minden eredményét tönkretette... Amikor megláttam a barbár pusztítást, szinte elveszítettem az eszemet és szerettem volna ezt a kölyköt is apró darabokra törni...

— Csillapodj Tibikém — lépett hozzá az apa, míg az asszony kivitte a gyereket. — Nem szabad ennyire elveszítened az önuralmadat. Ne félj, rövidesen ércbeöntve fogod viszontlátni műveidet!

— Rettenetes — tördelte kezét a mester. — Mit csináljak most?

— Új szobrokat, fiam. Meglátod, hogy azok még jobbak lesznek. Nagy veszteség, az igaz, de nem pótolhatatlan — vigasztalta az apja.

— Könnyű neked, mert nem tudhatod, mennyi verejtékes munkám volt benne s mennyi agyagba lehelt álmom semmisült meg — jajdult fel a művész.

A kis Bakos ügyvéd hirtelen keményen előrelépett s erélyesen tette fia vállára a kezét:

— Ne sírátkozz tovább Tibor! Nem méltó ez a mi vérünkhöz! Férfi vagy, fiatal, erős, tehetséges, aki még különb csapásokat is elvisel... Fel a fejjel, fiam. Holnap utazol s amilyen nagy képességed és akaraterőd van, néhány hét alatt kárpótolhatod a világot a mosókonyhai remekművek elvesztéséért.

Az előszobából ismerős zaj hallatszott, megérkezett a Saroglya iderendelt vezetősége. Tibor rövid, megrázó szavakkal ecsetelte a tragédiát, amit lelketlen öccse előidézett. A barátok dermedten hallgatták s döbbenetükben nem találtak szavakat felháborodásuk kifejezésére. Csak mikor a szomorú művész kiment kezét mosni, tért magához Jóska annyira, hogy oda súghatta Dénesnek:

— Nagyszerű kritikus lesz ebből a Gabiból!

Az ügyvéd úr, aki az ablaknál állt, háttal a beszélőknek, megfordult. Láttá Dénes arcán a bizonytalanul rángatózó röhejt s ingerülten mondta:

— Ne haragudjanak az urak, ha arra kérem önöket, hogy hagyják most magára Tibort. Nyugalomra van szüksége, mert holnap utazik... Intézzék a Saroglya ügyét ezentúl önök egyedül!

Dénésék meghajoltak és kimentek. Gabi szobájának ajtaja nyitva volt s hogy nem látott közelében felnőtt hozzátartozót, Jóska bement kis barátjához. A gyerek arca felderült, mikor meglátta. Fölemelte bekötözött fejét s örömmel intett neki. Mikor Jóska lehajolt hozzá, óvatosan súgva kérdezte tőle:

— Mondd Jóska bácsi, lehet az művész, aki így megveri testvérét?

— Nem, Gabikám — nyugtatta meg — nem lehet. — Ne búsulj — mosolygott rá vigasztalólag — meggyógyulsz hamarosan s néhány nap múlva már kutyabajod sem lesz. Nagyon fáj?

— Fáj, de nem baj, ... legalább nem kell iskolába mennem!

— Te tudod, mi a jobb, iskolába menni, vagy műteremben játszani! — hagyta ott az összevert kritikust.

Másnap a fiúk lapot kaptak Tibortól, me-

lyen elnézésüket kérte, hogy személyesen nem mehetett el hozzájuk búcsúzni. Este utazik a gyorsal s még rengeteg dolga van. Párisból majd bővebben ír.

— Mi lesz a néppel — síráncozott Dénes a szűkszavú lap elolvasása után — ha ez a leg-lelkesebb rajongója is cserben hagyja.

— Ne féltsd te népünket ott a szakadék tulsó oldalán! Azzal, hogy a Saroglyát kibírta, valóban elpusztíthatatlan életerőről tett tanúságot... Inkább magad miatt aggódj, hogy a sok elfecsérelt időt hogyan pótolod. Én holnap új életet kezdek — tette hozzá komolyan.

— Én is — csatlakozott Dénes s töprengve feküdt végig az ágyon.

Este Panna zörgetett be hozzájuk. Kérte, hogy kísérjék ki az állomásra. Először hallani sem akartak róla, de a lány addig könyörgött, míg végre beleegyeztek.

— Rendben van, kimegyünk. Nem akarjuk azonban, hogy meglásson bennünket, mert még azt hinné, hogy kérni akarunk tőle valamit — jelentette ki Jóska.

— Legalább elkészönt magától? — érdeklődött Dénes. — Ennyit igazán megérdemelt tőle. Bennünket csak egy lapra érdekesített.

— Nekem is csupán két-három sort írt, amit megérték, hiszen annyi elintéznivalója lehetett szegénykének — védte Panna könnyeivel küzdve.

Midőn megérkeztek az állomás épületéhez, a bejárattól oldalt, a hirdetőoszlop mögé húzódva sorakoztak fel. Néhány percnyi várakozás után megérkezett Tibor is szülei kíséretében. Pipával szájában lépett ki az autóból s egyetlen pillantást sem vetve maga körül, besietett az előcsarnokba.

Panna, kezében szorongatva Tibor búcsú-

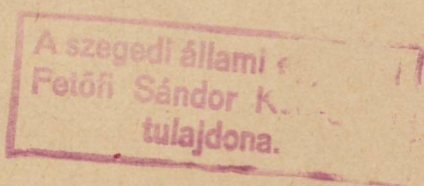
lapját, könnyes szemmel meredt a becsukódó ajtóra. Igyekezett erős lenni, de idegei fölmondták a szolgálatot s csöndesen sírni kezdett.

A fiúk szívből sajnálták a kedves, jószívű leányt. Némán, megilletődve álltak mellette egy darabig a hideg őszi éjszakában. Végre Dénes megérintette Panna karját:

— Talán induljunk, mert reggel lesz. Ha csak nem akarjuk itt megvárni, amíg visszajön?!

— Ne búsuljon Pannika — vigasztalta Jóska — nem érdemli meg. Ő szobrászművész, azért elmehet. De ránk, egyszerű vályogvetőkre, itthon van szükség.

Szótlanul haladtak, s alakjukat csakhamar elnyelte a sűrű kisvárosi sötétség.

Ez a könyv a MAGYAR TÉKA tizenegyedik kiadványa, (III. sorozat I. kötet), amely kizárólag a MAGYAR TÉKA tagjai számára készült. A nyomás és a kötés az Árpád nyomda munkája. — Szerkesztését és kiadásért felel Magyar László.

Ez a sz. példány.

XA 12405

8

